

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ І ПРАВА

**ПРАВА ЛЮДИНИ:
ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Збірник матеріалів
Всеукраїнського круглого столу**

(Київ, 5 грудня 2019 р.)

THIS PROJECT IS FUNDED BY
THE EUROPEAN UNION

PRAVO-JUSTICE

Публікацію здійснено за підтримки проекту Європейського Союзу
«Pravo-Justice»

Київ
2019

Редакційна колегія:

Н. І. Кудерська – завідувач кафедри загальноправових дисциплін Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, доцент;

С. М. Прилипка – завідувач кафедри приватного права Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор;

Ю. В. Ткаченко – директор Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат економічних наук, доцент;

А. С. Мацко – доцент кафедри загальноправових дисциплін Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент;

Т. О. Барабаш – асистент кафедри приватного права Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук;

Я. С. Бенедик – асистент кафедри публічного права Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук

Права людини: здобутки, проблеми та перспективи : зб. матеріалів 3-41 Всеукр. круглого столу (Київ, 5 груд. 2019 р.) / редкол.: Н. І. Кудерська, С. М. Прилипка, Ю. В. Ткаченко та ін. – Харків : Право, 2019. – 194 с.

ISBN 978-966-937-918-4

До збірника увійшли тези доповідей науковців, викладачів, студентів та учнів національних освітніх закладів, представлених на Всеукраїнському круглому столі «Права людини: здобутки, проблеми та перспективи», який було організовано і проведено в м. Київ Інститутом управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого з нагоди 71-ї річниці прийняття Загальної декларації прав людини за підтримки проекту Європейського Союзу «Pravo-Justice».

Для науковців, аспірантів, студентів, тих, хто цікавиться проблемами захисту прав і свобод людини.

УДК 342.7:341.1/8

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2019

© Інститут управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, 2019

© Оформлення. Видавництво «Право», 2019

ISBN 978-966-937-918-4

НАЛЕЖНИЙ ДОКАЗ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД В УКРАЇНІ

Конституція України гарантує кожному право на судовий захист в українських та міжнародних судових установах. Від якості обґрунтування позовних вимог особи залежить ефективність захисту її інтересів в суді. Важливу роль у супроводженні судової справи займають докази, які мають бути належними та допустимими. Серед вагомих доказів є висновок експерта, висновок експертного дослідження, звіт про оцінку, інший документ, складений компетентним спеціалістом у порядку, визначеному нормативно-правовим актом. Неоднозначне тлумачення положень нормативно-правового акту може привести до хибних висновків та стати причиною визнання документу, складеного на підставі такого акту, неналежним доказом.

Одним із таких актів є Методика товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів, затверджена Наказом Міністерства юстиції України, Фонду державного майна України від 24.11.2003 р. №142/5/2092 (далі – Методика).

Відповідно до п.5.1. Методики технічний огляд КТЗ оцінювачем (експертом) являє собою початковий етап дослідження, який дає змогу органолептичними методами визначити ідентифікаційні дані КТЗ; його комплектність; укомплектованість; технічний стан, обсяг і характер пошкоджень; пробіг за одометром, інші показники на момент технічного огляду, необхідні для оцінки майна.

Визначення матеріального збитку чи вартості КТЗ без його огляду особисто експертом (оцінювачем), який складає висновок чи звіт (акт), можливе тільки за рішенням органу (посадової особи), який здійснює судове чи досудове слідство, у разі надання ними даних, необхідних для оцінки.

З 08 листопада 2019 року набрали чинності Зміни до Методики, відповідно до яких абзац другий пункту 5.1 викладено в такій редакції:

«Визначення матеріального збитку чи вартості КТЗ без його огляду

¹ Доктор юридичних наук, професор кафедри трудового права та права соціального забезпечення Київського національного університету імені Тараса Шевченка

особисто експертом, який складає висновок, можливе тільки за рішенням органу (особи), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), у разі надання ним даних, необхідних для проведення дослідження».

Нова редакція (в частині визначення збитку без огляду експерта, який складає висновок) змінила наступне:

- особу, яка визначає збиток (раніше експерт (оцінювач), зараз експерт);

- документ, який складається (раніше висновок чи звіт (акт), зараз висновок);

- орган, за чийм рішенням проводиться визначення збитку (раніше орган (посадова особа), яка здійснює судове чи досудове слідство, зараз орган (особа), яка призначила експертизу (залучила експерта).

- Відповідно до Закону України «Про судову експертизу» судовими експертами можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань.

Методика не визначає, що експерт має бути тільки судовим.

Нормативно-правові акти містять різні визначення терміну «експерт», зокрема, процесуальні кодекси визначають, що експертом може бути особа, яка володіє спеціальними знаннями, необхідними для з'ясування відповідних обставин справи.

- Відповідно до розділу 4 Методики за результатами оцінки оцінювач складає звіт про оцінку КТЗ. За результатом оцінки, виконаної суб'єктом оціночної діяльності - органом державної влади або органом місцевого самоврядування самостійно, складається акт оцінки КТЗ. У разі проведення судової автотоварознавчої експертизи за результатами здійснення відповідних досліджень експерт складає висновок експерта. У разі виконання судовим експертом відповідно до частини шостої статті 13 Закону України «Про судову експертизу» оцінки на договірних засадах з питань, що становлять інтерес для юридичних і фізичних осіб, він складає висновок експертного дослідження з урахуванням особливостей його оформлення згідно із законодавством.

Особливості виконання оцінки КТЗ під час здійснення судової експертизи та оформлення її результатів визначаються процесуальним законодавством та нормативно-правовими актами про судову експертизу.

Оскільки Методика не належить до таких документів, дискусійно стверджувати, що п.5.1 стосується тільки досліджень, які проводять судові експерти.

- Якщо органи можуть бути державними, то особа може бути посадова, юридична, фізична. Призначати експертизу може орган, наділений владними повноваженнями (наприклад, суд), проте, залучати експерта можуть і фізичні та юридичні особи (уклавши договір).

Враховуючи вищенаведене, вважаємо, що дія абзацу другого пункту 5.1 Методики поширюється на процедуру складання звіту (акту) проведеного оцінювачем на підставі договору із юридичною/фізичною особою про визначення матеріального збитку чи вартості КТЗ.

Для уникнення дискусій щодо того, чи є звіт, складений з дотриманням пункту 5.1. Методики належним доказом по визначенню розміру матеріального збитку рекомендуємо абзац другий пункту 5.1. Методики викласти в наступній редакції: «Визначення матеріального збитку чи вартості КТЗ без його огляду особисто експертом (оцінювачем), який складає висновок (звіт, акт), можливе тільки за рішенням органу (особи), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта, оцінювача), у разі надання ним даних, необхідних для проведення дослідження».

Список використаних джерел:

1. Методика товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів : Наказ Міністерства юстиції України, Фонду державного майна України від 24 листопада 2003 р. №142/5/2092 / Міністерство юстиції України, Фонд державного майна України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z1074-03> (дата звернення 26.11.2019)

2. Зміни до Методики товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів : Наказ Міністерства юстиції України, Фонду державного майна України від 21 жовтня 2019 р. №3107/5/1033 / Міністерство юстиції України, Фонд державного майна України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z1129-19> (дата звернення 26.11.2019).

3. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-ХІІ / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення 28.11.2019)

ДО ПИТАННЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРАЦЮ ТРУДОВИМИ МІГРАНТАМИ

Україна є однією з перших пострадянських держав, яка обрала курс на європейську інтеграцію, початок якому було покладено у 1991 р. фактом визнання Європейським Союзом України як незалежної, самостійної держави. Проголошення розвитку в напрямі європейської інтеграції державною стратегією стало поштовхом до перегляду та вдосконалення економічної, соціальної, правової систем держави, що має відбуватися з урахуванням світових стандартів та встановлених Європейським Союзом критеріїв [3, с.30].

На Копенгагенському саміті Європейської ради у 21—22 червня 1993 р було визнано право країн Центральної і Східної Європи вступати до ЄС.

Також на даному саміті було визнано, що будь-яка держава-кандидат, яка претендує на отримання повного членства в ЄС має відповідати наступним вимогам (копенгагенським критеріям) та забезпечити:

- 1) стабільність демократичних інституцій, верховенство права, прав людини, повагу та захист меншин;
- 2) існування ефективної ринкової економіки та спроможність витримати тиск конкуренції та ринкових сил у межах ЄС;
- 3) спроможність взяти на себе зобов'язання, що впливають із членства в ЄС, зокрема, визнання цілей політичного, економічного та валютного союзу [6, с.291].

Копенгагенські критерії встановлюють вимогу привести у відповідність та зблизити законодавство країни, яка бажає набути членства в Європейському Союзі, із законодавством ЄС. Задоволення цього критерію має полягати не лише у зближенні законодавства, а й у забезпеченні його ефективного дотримання всіма учасниками окремо взятих суспільних відносин, а ефективність та якість його дотримання

¹ Доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного права Інститута управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

буде визначатись органами управління Європейського Союзу.

Механізм досягнення Україною Копенгагенським критеріям набуття членства в ЄС включає адаптацію законодавства, утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, необхідні для ефективного правотворення та правозастосування. З метою досягнення копенгагенських критеріїв Кабінет Міністрів України розпочав довготермінову програму адаптації законодавства України до правової системи ЄС, тобто процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність *acquis communautaire* [6, с.291].

За часи незалежності України трудове законодавство постійно перебувало у процесі реформування та адаптації трудових норм до міжнародних стандартів. Зокрема, починаючи з 2001 року, триває процес створення нового Трудового кодексу України (ТКУ), який повинен узагальнювати всю національну та міжнародну, в тому числі європейську практику створення трудових норм [5, с. 645].

Право на працю вважається одним із найважливіших соціально-економічних прав людини та громадянина. Конституція України закріплює, так званий, фундамент процедури захисту права людини на працю у ч.2 ст.43. Щодо гарантій, які нерозривно перебувають у зв'язку з реалізацією права людини на працю, є право людини бути повідомленим про майбутні умови праці, а також умови їх забезпечення. Директива № 91/533/ЄЕС присвячує себе регулюванню питань щодо інформування працівників про умови їхнього трудового договору. Проводячи аналіз із національним законодавством, слід сказати, що норми цієї Директиви певним чином враховані і в чинному трудовому законодавстві України. Так, ст.29 КЗпП України регламентує правило, відповідно до якого, до початку роботи за укладеним трудовим договором власник або уповноважений ним орган зобов'язаний: під розписку проінформувати працівника про умови праці, роз'яснити його права і обов'язки, попередити про наявність на робочому місці працівника, на якому він буде працювати, шкідливих та небезпечних виробничих факторів, можливі наслідки їх впливу на здоров'я, його права на компенсації та пільги за виконану роботу в таких умовах відповідно до умов колективного договору та чинного законодавства і т.д. Також норми п.2 ст.2 і ст.3 Директиви № 91/533/ЄЕС щодо інформування працівника,

якого приймають на роботу, знайшли своє відображення і у ст.67 проекту Трудового кодексу України (реєстраційний № 1108, текст законопроекту до 2-го читання від 10.12.2009 р.) [9]. Норми цієї статті повторюють положення Директиви [4, с.106].

Одним із найбільш обговорюваних питань у трудовому законодавстві ЄС є питання трудової міграції. Більшість українців (51%) вважають власний рівень доходів недостатнім для нормального життя, при цьому задоволена своєю поточною роботою - менша половина населення (44%). Про це свідчать результати щорічного опитування Барометр щастя в Україні, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією. Зазначається, що цього року інтегральний показник Барометру становив 2,61 балів із 5 можливих за шкалою Лайкерта (+0,14 балів порівняно з минулим роком).

Ухвалення Верховною Радою України 21 січня 1994 р. Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України», суть якого полягає у гарантіях прав громадян на вільний виїзд за кордон і повернення на Батьківщину, забезпечило реалізацію серед інших людських прав права на вільне пересування та вибір місця проживання та стало для України одним з найважливіших здобутків незалежності, переконливою ознакою демократизації суспільного життя.

Серед основних ознак, які дають змогу ідентифікувати міграцію серед інших переміщень населення виділяють:

- переміщення людей, переселення, пересування, тобто - процес.
- перетинання в процесі пересування як державних, так і адміністративних меж територій;
- тимчасова або постійна зміна проживання або роботи;
- метою міграції є поліпшення соціально-економічного стану.

Міграції зовнішні часто визначають терміном «міжнародні переселення», тобто передбачається виїзд за межі національних територій з метою облаштування чи працевлаштування.

У січні-червні 2018 року кількість прибулих (235,6 тис. осіб) була більша за кількість вибулих (224,4 тис. осіб), а міграційний приріст населення становив 11,2 тис. осіб (за даними реєстрації/зняття з реєстрації). Розрахунки на основі даних Державної служби статистики України про реєстрацію та зняття з реєстрації (без урахування тимчасово

окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях) показують, що у червні 2018 року в Україні кількість прибулих склала 52,6 тис. осіб, а кількість вибулих – 51 тис. осіб. Найбільший приріст у червні 2018 року спостерігався у Київській (2,5 тис. осіб), Харківській (0,39 тис. осіб), Одеській (0,26 тис. осіб) та Дніпропетровській (0,21 тис. осіб) областях. Найбільше скорочення у червні 2018 року спостерігалось у Донецькій (-0,5 тис. осіб), Луганській (-0,34 тис. осіб) та Чернівецькій (-0,2 тис. осіб) областях [7].

Директива Ради № 68/360 від 15.10.1968 р. про відміну обмежень на пересування і перебування трудящих, які є громадянами держав-членів ЄС і членів їх сімей у межах ЄС держави-членів ЄС відмінили обмеження на пересування і перебування у межах ЄС громадян інших країн, а також членів їх сімей, до яких застосовується Регламент № 1612/68 [1]. Документ закріплює принцип неприпустимості дискримінації, що означає, що трудящі-члени ЄС наділені такими ж можливостями отримання роботи, як і громадяни держави, що їх приймає. З цього можна зробити висновок, що не підлягають застосуванню норми законодавства держав-членів ЄС, які ставлять прийом на роботу в залежності від реєстрації в бюро працевлаштування або мають свої особливі порядки укладення трудових договорів з іноземцями (ст.3 Регламенту) [2, с.110]. Законодавство України суперечить положенням законодавства Європейського Союзу у питанні працевлаштування іноземних громадян і водночас потребує змін, так як коло наданих прав та свобод іноземців в Україні є помітно звуженим у порівнянні з таким у межах ЄС [4, с.105].

Уже тривалий час євроінтеграція є одним із основних пріоритетів зовнішньої політики України. Ключовим елементом її успішності є досягнення певного рівня узгодженості законодавства нашої країни з правовими нормами Євросоюзу. Зближення українського законодавства з сучасною Європейською системою права забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави в рамках ЄС і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, приведенню його до європейського рівня, а також створить необхідні передумови для отримання Україною статусу асоційованого члена Євросоюзу, що є

головним зовнішньополітичним пріоритетом України в середньостроковому вимірі.

На даному етапі трудове законодавство України потребує здійснення гармонізації з наступних питань:

- умови праці, необхідним є узгодження понятійного апарату.

- охорона праці, важливим є впровадження європейських стандартів охорони праці.

- працевлаштування іноземних громадян, доцільно внести зміни до національних підзаконних актів, що стосуються отримання дозволу на працевлаштування працівниками-мігрантами з урахуванням стандартів Євросоюзу, за якими це право може бути обмежене тільки з метою охорони національної безпеки, громадського порядку, здоров'я й моральності населення.

- підвищений захисту неповнолітніх осіб, необхідно доповнити перелік важких робіт і робіт зі шкідливими й небезпечними умовами праці, на яких забороняється праця неповнолітніх, переліком тих робіт (або закладів), на яких з огляду моральності застосування праці осіб, молодших вісімнадцяти років, є неможливим.

- підвищення правового захисту соціально вразливих категорій працівників, актуальним є розроблення й затвердження Міністерством праці та соціальної політики України за участю всеукраїнських профспілок та їх об'єднань нових Типових правил внутрішнього трудового розпорядку із включенням до їх змісту положень щодо особливого соціального захисту соціально вразливих категорій працівників. Правила повинні містити обов'язок роботодавця встановлювати режим роботи для таких працівників з урахуванням специфіки їх соціального статусу.

Крім того, здійснюючи гармонізацію, Україна зобов'язана враховувати, що цей процес має переважно односторонній характер, бо не передбачає здійснення взаємних кроків сторін з узгодження їхніх правових норм, а стосується тільки змін в українському законодавстві для його гармонізації з нормами права Євросоюзу.

Список використаних джерел:

1. Договір про заснування Європейської Спільноти (ЄЕС) від 25 березня 1957 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_017

2. Єдиний європейський акт від 17 лютого 1986 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_028

3. Гармонізація трудового законодавства України із законодавством Європейського Союзу: Монографія / Н. М. Хуторян, Ю. В. Баранюк, С. В. Дріжчана, Л. П. Гаращенко, І. П. Лаврінчук, О. В. Макогон, М. П. Стадник, Г. І. Чанишева; Відп. ред. Н. М. Хуторян. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка»», 2008. – 304 с.

4. Денисевич А. Ю. Адаптація трудового законодавства України до законодавства Європейського Союзу / А. Ю. Денисевич // Форум права. – 2014. – № 2. – С. 104–107.

5. Мельник К. В. До питання адаптації трудового законодавства до міжнародних норм /К. В Мельник // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 645–651.

6. Право Європейського Союзу: Навчальний посібник / За заг. ред. Р.А. Петрова. – 2-ге вид. – К.: Істина, 2009. – 376 с.

7. Моніторинг міграційної ситуації та змін у сфері управління міграцією та кордонами, серпень 2018 року, режим електронного доступу: https://dmsu.gov.ua/assets/files/migprocess/zvit_vypusk_29.pdf

Явір В. А.¹

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОАТЛАНТИЧНИХ СТАНДАРТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ

Політика кожної держави щодо національних меншин базується на міжнародно-правових та національних актах із захисту прав національних меншин, має як універсальні, так і унікальні риси, які відображають особливості її національного складу, міжетнічної взаємодії, етнопонаціональної ситуації. Євроатлантична інтеграція накладає певні обмеження, встановлюючи стандарти щодо забезпечення прав національних меншин у країнах-кандидатах на вступ до ЄС та НАТО.

¹ Доктор політичних наук, старший науковий співробітник Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України

Співпраця з НАТО – у межах ПДЧ або партнерства, як у випадку з Україною, передбачає запровадження вищого рівня дотримання демократичних стандартів забезпечення та реалізації прав національних меншин. ПДЧ і партнерство кожна країна наповнює власним змістом, залежно від питань, які їй необхідно вирішити, або реформ, які необхідно здійснити, щоб наблизитися до стандартів НАТО. Тому Річна національна програма під егідою Комісії Україна-НАТО на 2019 р., що є системним документом, який містить опис реформ, визначає їх стратегічну мету, цілі, пріоритетні завдання і заходи, необхідні для забезпечення ефективної реалізації курсу України на набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору, містить ціль під назвою «Національна єдність та підтримка національних меншин», яка визначена складовою стратегічної мети «Досягнення відповідності критеріям, нормам та принципам НАТО та ЄС у соціально-політичній сфері» [1]. В її межах Україна гарантує своїм громадянам рівні політичні, економічні, соціальні та культурні права і свободи та зобов'язується здійснювати заходи щодо забезпечення міжнародної злагоди та миру в суспільстві, сприяти всебічному розвитку та самореалізації громадян України.

Згідно з документом до кінця 2020 р. планується забезпечення належного рівня захисту та реалізації прав національних меншин і сприяння задоволенню їх етнокультурних потреб шляхом реалізації таких пріоритетних завдань: 1) підтримання системної взаємодії органів державної влади з представниками та громадськими об'єднаннями національних меншин з метою забезпечення належного захисту прав національних меншин та корінних народів України; 2) активізації міжнародної співпраці України у сфері забезпечення і захисту прав національних меншин; 3) удосконалення нормативно-правової бази, спрямованої на регулювання етнонаціональних відносин, збереження та розвиток етнічної самобутності національних меншин відповідно до світових практик; 4) підвищення рівня соціальної єдності громадян України.

На відміну від НАТО, що є військово-політичним об'єднанням, Європейський Союз за інтеграційною суттю є економічно-політичним об'єднанням, тому сформував власні, більш чіткі стандарти захисту прав національних меншин, забезпечення яких вимагає від кожної-країни

кандидата на вступ. Вони знайшли відображення в Копенгагенських критеріях, які були схвалені на засіданні Європейської Ради у м. Копенгагені 1993 р. Країни кандидати на вступ до ЄС повинні продемонструвати, зокрема стабільність інститутів, що гарантують демократію, верховенство права, повагу до прав людини, повагу і захист національних меншин (політичні критерії).

Таким чином захист прав національних меншин став невід'ємною складовою політичних критеріїв членства в ЄС, що вказує на вагу та значимість цього фактора як підвалини європейської інтеграції поряд з демократією, верховенством права та захистом прав людини. Питання захисту прав національних меншин порушується Договором про Європейський Союз, в якому зазначається, що ЄС заснований на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, правової держави і дотримання прав людини, включаючи права осіб, що належать до меншин. Ці цінності є спільними для держав-членів в межах суспільства, що характеризується плюралізмом, недискримінацією, толерантністю, справедливістю, солідарністю... (ст. 2) [2]. Європейський Союз шанує своє багате культурне і мовне різноманіття та піклується про збереження і розвиток культурної спадщини Європи (ст. 3).

Європейські стандарти забезпечення прав національних меншин зафіксовані в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (2014). Сторони, що її уклали, засвідчують відданість тісним і тривалим відносинам, які ґрунтуються на спільних цінностях, зокрема: на повазі до демократичних принципів, верховенства права, прав людини і основоположних свобод, у тому числі прав осіб, які належать до національних меншин, недискримінації осіб, які належать до меншин, і повазі до різноманітності та ін. Ці ж самі цінності згадуються також серед цілей політичного діалогу та реформ. (ст. 4) [3]. Співпраця між Україною та Європейським Союзом у сфері юстиції, свободи та безпеки відбуватиметься на основі принципу поваги до прав людини та основоположних свобод (ст. 14).

Як свідчить п'ята (Кіпр, Естонія, Литва, Латвія, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чеська Республіка, Болгарія, Румунія) та шоста (Хорватія) хвилі розширення 2004-13 рр., ЄС висунув конкретні

вимоги до країн-кандидатів, серед яких чільне місце було відведено запровадженню європейських стандартів дотримання та забезпечення прав національних меншин. Пильна увага до становища національних меншин в країнах-кандидатах була обумовлена тим, що розширення євроінтеграційного процесу на Схід означало, що Європейському Союзу доведеться мати справу з новими конфліктами та проблемами у сфері прав національних меншин [4, с. 633]. Проблема захисту прав національних меншин в ході євроінтеграції актуалізувалася після прийняття Директиви №2000/43/ЄС Ради ЄС, що імплементує принцип рівного поводження з людьми, незалежно від їх расового або етнічного походження [5]. Документ містить орієнтири щодо формування ринку праці, який сприяє соціальній інтеграції, шляхом формування взаємозалежної сукупності напрямків політики боротьби з дискримінацією щодо національних меншин. Реалізуючи цей правовий механізм, усі країни-члени ЄС зобов'язані здійснювати активну політику, що стимулює участь національних й етнічних меншин у суспільному житті (освіта, соціальний захист, включаючи соціальну безпеку і медичне обслуговування).

Оскільки інтеграція України до ЄС та НАТО стала невід'ємною, щоденною складовою не лише зовнішньої, а й внутрішньої політики, органи виконавчої влади працюють над реалізацією цього стратегічного курсу держави. Затверджений урядом План заходів з виконання Угоди про асоціацію містить 1943 завдання, за виконання яких відповідальні 106 органів влади України. Серед них стосуються встановлення європейських стандартів забезпечення прав національних меншин такі завдання: № 57 «Формування нової моделі державної етнополітики», що зокрема передбачає напрацювання законопроектів про засади державної етнополітики України, про внесення відповідних змін до Закону України «Про національні меншини в Україні», про статус кримськотатарського народу та проекту плану першочергових заходів щодо реалізації державної етнополітики; № 62 «Забезпечення належної реалізації Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року», що передбачає затвердження регіональних планів заходів щодо реалізації Стратегії з урахуванням місцевих особливостей та проблем представників ромської національної меншини та їх фінансування, запровадження конкретних

індикаторів, що характеризують поліпшення стану дотримання прав та умов життя для ромського населення України; № 52. «Посилення відповідальності за дискримінацію та вчинення злочинів на ґрунті ненависті», що передбачає внесення відповідних змін до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення [6].

Ці завдання свідчать про те, що однією з головних проблем забезпечення прав національних меншин в Україні залишається недостатнє законодавче забезпечення. Хоча захист прав національних меншин на законодавчому рівні відповідає євроатлантичним стандартам, існує потреба у вдосконаленні конкретних політико-правових механізмів забезпечення прав національних меншин та їх реалізації.

Список використаних джерел:

1. Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна - НАТО на 2019 рік: Указ Президента України № 117/2019 від 10.04.2019.

2. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union // EU law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012M%2FTXT>.

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Законом України № 1678-VII від 16.09.2014.

4. Вітман К. М. Особливості етнонаціональної політики Чехії: дискримінація неєвропейських меншин // Держава і право. 2009. Вип. 43. С. 630-637.

5. Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin // EU law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32000L0043>.

6. План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106.

ЩОДО ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗАСУДЖЕНИХ ДО АРЕШТУ

Система кримінальних покарань значно змінилася з прийняттям у 2001 р. КК України, зокрема, в ній з'явилося таке покарання, як арешт. Його введенню передували тривалі пошуки такого виду покарання, яке дозволило б досягати мети покарання в коротші строки, аніж при застосуванні позбавлення волі. Однак для ефективної боротьби зі злочинністю замало самого факту існування покарання, важливо, аби закладені в ньому правообмеження належно реалізовувалися при його виконанні.

Розширення практики застосування арешту може виступати одним зі шляхів зменшення рівня криміналізації суспільства, що в першу чергу пов'язано з короткостроковістю досліджуваного виду покарання. На даний час при виконанні арешту персонал ДКВС стикається з багатьма проблемами як теоретичного, так і практичного характеру. Останні в першу чергу пов'язані з браком відповідної матеріально-технічної бази й фінансування для його виконання. При цьому існують проблеми й теоретичного плану, пов'язані з правовим забезпеченням процесу виконання арешту.

Арешт має специфічну правову природу: будучи одночасно різновидом позбавлення волі (в його широкому значенні), він має низку специфічних рис, які, у свою чергу, й обумовили його виокремлення в системі покарань. Арешт увібрав у себе низку пом'якшуючих особливостей, тому його застосування за деяких умов дозволяє зменшити пагубний вплив широкого застосування покарання у виді позбавлення волі, одночасно ще й збільшити ймовірність досягнення цілей покарання в окремих випадках. До таких позитивних рис арешту можна віднести його відносну дешевизну й те, що в більшості випадків не виникає потреби в соціальній адаптації та тривалому лікуванні засуджених після звільнення.

¹ Кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, старший науковий співробітник Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності НАПрН України

У структурі основних видів покарань, за вироками, що набрали законної сили в 2018 р. арешт було застосовано у 2854 випадках, що серед усіх засуджених 73659 за цей рік становить 2,5%, цей показник є доволі незначним, і показує тенденцію до зниження, адже ще у 2012 році частка засуджених до арешту становила 3,99 %. Нажаль, узагальнення цих показників дають можливість констатувати, що арешт не знайшов свого широкого застосування у судовій практиці.

Слід відмітити, що зміст арешту та обсяг правообмежень яке він несе в собі значно змінились, з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів» [1] від 8 квітня 2014 р., зокрема за рахунок зміни обсягу прав та обов'язків, порівняно зі змістом арешту, який первинно заклав законодавець, вводячи його до системи покарань.

Одним з найважливіших прав, що гарантується засудженим до арешту, є право на особисту безпеку, в загальному виді воно сформульовано в ст. 10 КВК України. Значення цього права полягає в тому, що законодавець не тільки розкриває його, а й установлює порядок його реалізації, зазначаючи, що засуджені мають право на особисту безпеку при виникненні загрози їх особистій безпеці, з боку інших засуджених та інших осіб. Зазначені положення були введені в кримінально-виконавче законодавство як необхідний захід, що забезпечує можливість будь-якого засудженого до визначених у ч. 2 ст. 10 КВК України видів покарань отримати гарантії особистої недоторканності. Ми погоджуємося з Б. З. Маліковим, який із цього приводу указує, що, наділяючи осіб даної категорії правом на особисту безпеку, держава не тільки захищає їх від імовірних посягань, а й протидіє можливому вчиненню правопорушень в УВП [2, с. 42].

Загрози особистій безпеці засудженого можуть бути різноманітними. Так, загроза з боку інших засуджених може виявлятися в погрозі вбивства, нанесення шкоди здоров'ю, здійснення насильного акту мужолозтва чи в систематичному знуцанні та ін. Не виключається можливість виникнення загрози особистої безпеки засудженого з боку персоналу чи інших осіб, які відвідують арештні дома. Загроза може бути доведена до відома засудженого будь-яким способом: особисто або через третіх осіб, усно, письмово, за допомогою жестів, демонстрації

зброї тощо. У таких випадках засуджений вправі звернутися із заявою (усно або (і) письмово) до будь-якої посадової особи арештного дому з проханням про забезпечення його безпеки. Закон не обмежує коло цих посадовців, засуджений може звернутися з подібною заявою до будь-якого співробітника УВП. На практиці найбільш вірогідним є звернення до начальника відділення соціально-психологічної служби, працівника оперативного відділу чи чергового. У цьому разі посадова особа зобов'язана вжити невідкладних заходів щодо забезпечення особистої безпеки засудженого (ч. 2 ст. 10 КВК України). Адміністрація арештного дому повинна прийняти рішення про переведення засудженого в безпечне місце чи інші заходи, що знімають загрозу його особистій безпеці. Раніше при виникненні подібних ситуацій засуджені самі, так би мовити, розбиралися з подібними загрозами. Зазвичай наслідком було або здійснення втечі з УВП, або вчинення грубого порушення, після чого їх поміщали у штрафний ізолятор; нерідко конфлікт завершувався вчиненням злочину [3, с. 610].

Розглядаючи право засуджених до арешту на особисту безпеку, підкреслимо, що існує певна прогалина в законодавстві щодо регулювання цього права. Увесь нормативний матеріал стосовно регламентації останнього можна звести до декількох нормативних актів: КВК України, Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань та Порядку здійснення заходів щодо забезпечення безпеки осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 12 лютого 2014 р. № 324/5. Останній документ хоча й приймався як спеціальний нормативно-правовий акт у цій сфері, однак не розкриває окремі важливі питання. Існує певна прогалина стосовно нормативного регулювання саме процесу реалізації права засуджених (у тому числі й до арешту), на особисту безпеку. Недостатня чіткість закріпленого механізму й порядку дій, які повинна вчиняти адміністрації УВП для забезпечення права засуджених на особисту безпеку, унеможливує проведення контролю за якістю і своєчасністю виконання нею відповідних дій. На нашу думку, існує нагальна потреба в більш чіткому закріпленні порядку реалізації вказаного права саме в нормах КВК України, а не лише на рівні підзаконних нормативно-правових актів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1186-vii> – Заголовок з екрана.

2. Маликов, Б. З. Лишение свободы: правовой статус осужденных и некоторые противоречия его отражения в законе / Б. З. Маликов // Следователь. – 2000. – № 5. – С. 40-45

3. Уголовно-исполнительное право. – М. : Норма, 2002. С. 690.

Андрущенко Л. В.¹

ПОРІВНЯЛЬНІ АСПЕКТИ ЗАРУБІЖНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ГРОМАДЯН НА ІНКЛЮЗИВНУ ОСВІТУ

Розвиток України як європейської держави, становлення її на міжнародному рівні, розбудова та реформування правової системи, зокрема визнання освіти як національного пріоритету, розробка програм розвитку та реформування освітньої галузі є природним продовженням політики держави і забезпечує формування моделі правового регулювання, при якій, з одного боку, розпочато процес модернізації освіти та його реформування, приведення його у відповідність міжнародним правовим стандартам, загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права, освіти, і з іншого боку – фокусується на правовому статусі суб'єктів освітніх відносин з акцентом на подальший розвиток, відстоювати і захищати людину і громадянина, його громадянські права і свободи.

Сьогодні основним завданням вітчизняної освітньої політики є забезпечення сучасної якісної освіти на основі збереження своєю цілісності й відповідності сучасним і майбутнім потребам як конкретної

¹ Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

особи, так і суспільства і держави. Конституційно-правовий рівень регулювання виносить право на освіту на найвищий рівень, в категорію фундаментальних, конституційних прав. Фактично, право на освіту носить комплексний характер і має свій прояв рівнозначно в соціальних, економічних та культурних правах людини.

Інтеграція до європейської спільноти, міжнародного права дали поштовх до нових підходів в розумінні змісту права на освіту. Окрема увага приділяється розумінню практичної реалізації цього права у осіб з особливими потребами.

Основним законом кожної держави, де прописані права її громадян, є Конституція.

Бачення щодо конституційного регулювання реалізації права на освіту осіб з особливими потребами в кожній державі різні.

Так, Основний Закон – Конституція України чітко прописує рівність прав всіх людей, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, від мовних та інших ознак [1]. У Конституції України визначено та стверджено основні права людини, серед яких, право на освіту (ст. 53), право на соціальний захист (ст. 46) [4].

Проте, Основний закон нашої держави прописує право на освіту для осіб з особливими потребами на загальних засадах, не акцентуючи уваги на даній категорії.

В світовій практиці в Конституціях право на освіту осіб з обмеженими можливостями прописано окремими самостійними статтями, а даній категорія громадян наділена саме конституційним правом на освіту, а не внесена до поняття «та інші».

Конституція Сполучених Штатів Америки теж не закріплює право на освіту, проте такі гарантії закріплено на рівні штатів.

Органами судової влади, як федеральними, так і штатів, були розроблені підходи до права на освіту як до одного з основних прав людини.

Буде доцільним зазначити, що право на освіту закріплено в 90% держав світу, 56% яких містять норми про обов'язкову освіту для певних категорій.

Гарантії врахування в освіті індивідуальних обмежених можливостей здобувачів освіти прописані, наприклад, в:

- п «g» і «h» частини 2 ст.74 Конституції Португалії від 02.04.1976 р.

- ст.74 Політичної Конституції Гватемали від 1985 р.

В Аргентині ж, провінції Кордова ст. 27 Конституції від 26 квітня 1987 року (з подальшими змінами) гарантує право осіб з обмеженими можливостями на отримання допомоги від держави, включаючи в себе надання освіти. Стаття 60 гарантує право кожного на освіту [2].

Механізм для забезпечення конституційного права на освіту базується на системі гарантій, передбачених вітчизняним законодавством і є складним комплексом заходів, що мають соціальну, економічну, політичну та ідеологічну сутність. Це включає в себе спеціально розроблені заходи, що складаються не тільки з законотворчих процесів, а включають в себе і створення системи державних органів, які забезпечать реалізацію права на інклюзивну освіту, контроль якості надання освітніх послуг та діяльності навчальних закладів.

Аналіз вітчизняних досягнень та вивчення зарубіжного досвіду дають можливість якісного впровадження інклюзії в освітній процес України [3, с. 174]. Саме тому в проведенні освітньої реформи, запровадженні і розвитку спеціальної – інклюзивної освіти не можливо обійтись без аналізу зарубіжного досвіду та впровадження інноваційних технологій в національний освітній процес.

Прийняття великою кількістю європейських країн нормативних актів про введення спеціальної освіти засвідчило про кардинальні зміни в реалізації прав осіб з розумовими та фізичними вадами. Такими країнами стали Італія (Закон про обов'язкову початкову освіту осіб, що нечують, 1923 року), Швеція (Закон про початкову освіту, 1848 року. Цей нормативний акт передбачав квоти для дітей, які не можуть засвоїти програму в повному обсязі), Данія (акт про обов'язкове навчання осіб, що нечують, 1817 року) та ін. [4, с. 8].

Моніторинг показує, що в Сполучених штатах Америки вперше було введено інклюзивну освіту в навчальні заклади, змінено політику держави та відношення громадян до осіб з особливими потребами. Дослідники визначають, що перша державна школа спеціальної освіти

була відкрита 1896 року в Род Айленді, а на кінець 1923 року її відвідувало майже 34 000 учнів.

Науковці виділяють наступні етапи становлення інклюзивної освіти:

до 1960р. – маргіналізація осіб з особливими потребами;

1968-1975 рр. – нормалізація;

1975-1983 рр. – залучення осіб з особливими потребами до освітнього середовища;

1983-2004 рр. – змішана система навчання;

з 2004 року комплексна інклюзивна освітня система.

Сьогодні в Сполучених Штатах Америки в рамках соціальної програми рівності до осіб з особливими потребами відносяться як до громадян з іншими можливостями, не наголошуючи на питаннях особливих потреб, інвалідності. Комплекс нормативно-правових актів, який сформовано в США на загальнодержавному рівні, покликаний забезпечити гуманістичне відношення та підтримку неповносправних осіб в освітній сфері. Адже в цій країні запровадження інклюзивної освіти розглядається як критерій соціальної справедливості. Нормативно правові акти в США в галузі освіти ґрунтуються на безпосередньо американському та міжнародному законодавстві, поділяються на ті, які захищають громадянські права дітей (Декларація незалежності США, Конституція США, Закон про громадянські права, Закон про дитинство), так і ті, які забезпечують освітні права осіб з особливими потребами [5, с. 23].

На Європейському просторі зародження інклюзивної освіти почалося з 70-х років ХХ ст.

Італія – країна, яка посідає чільне місце серед європейських держав в перебудові спеціальної освіти. В 1972 році в Італії було проведено освітню реформу, яка була покликана досягнути позитивних змін у психіатричних лікувальних закладах, надати можливість соціально небезпечним особам з порушеною психікою здобувати освіту в закладах загального типу.

«Закон про освіту» в європейській Австрії зазнавав багато змін. 1971, 1977, 1992,1993 роки – роки становлення і змін в інклюзивній освіті даної держави. Лише остання редакція Закону визнала право батьків обирати навчальний заклад для своєї дитини, визначила

функціонування спеціальних та інклюзивних закладів. Сьогодні в Австрії в спеціальних закладах освіти здобувають лише діти зі значними порушеннями слуху, зору та інтелекту.

Бельгія – країна, в якій законодавство в галузі освіти передбачає певну свободу в організації освітніх закладів, усуває бар'єри між спеціальною та загальною системами освіти, передбачає безкоштовне обов'язкове навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку терміном 12 років (термін може подовжуватись). Всі типи спеціальних шкіл повинні бути географічно досяжні та бути наявними в кожному районі.

Безперечно цікавим є досвід Швеції – демократичної європейської країни. З 1980 року вона взяла новий стратегічний курс в освітній політиці і в 1986 році розформувала всі спеціальні школи для дітей з порушенням зору, надавши їм можливість навчатись в школах за місцем проживання. Новий «Закон про середню освіту» (1989 р.) визначає інклюзивне навчання основною формою здобуття освіти для осіб з особливими потребами. З 1995 року у Швеції існує чотири типи спеціальних шкіл:

- для дітей з помірною розумовою відсталістю;
- для дітей з легкою розумовою відсталістю;
- для дітей з труднощами в навчанні;
- для дітей з комплексними порушеннями.

Шведське законодавство передбачає реалізацію такої моделі освіти, при якій психолого-педагогічний та медико-соціальний супровід дітей з особливими потребами передбачає використання спеціальної допомоги позашкільних служб та асистентів педагога [6, с. 125].

Україна не може скопіювати досвід якоїсь країни чи перейняти якусь одну конкретну модель. Це зумовлено нашим менталітетом, вихованням, соціальною громадянською свідомістю, економічними умовами, проте вона може використати науково-теоретичну та практичну, законодавчу базу для формування власної моделі, враховуючи національні особливості.

У різних країнах світу інклюзивна форма навчання дітей з особливими освітніми потребами існує понад 40 років і стала вже світовою тенденцією. Проте Україна не може сліпо скопіювати досвід

інших країн через різні економічні, етнографічні умови та різний менталітет, вона створює свій шлях розвитку інклюзивного навчання. В нашій країні початок інтеграційних процесів «особливих дітей» у масову шкільну систему розпочався з 90-х років минулого століття. Але остаточно інклюзивна освіта стала підтримуватись законодавчою базою України з 2010 року, коли до Закону України «Про загальну середню освіту» були внесені зміни, згідно з якими загальноосвітні навчальні заклади могли повноправно створювати спеціальні та інклюзивні класи для навчання дітей з особливими потребами.

Водночас, незважаючи на певні позитивні результати освітніх змін та реформування, прийняття законів, які регламентують впровадження та розвиток інклюзивної освіти на всіх освітніх рівнях, необхідно зазначити, що впровадження інклюзивної освіти в нашій країні має ще багато проблем. Інклюзивна освіта гостро потребує вдосконалення законодавчої бази, принципів фінансування, створення в школах сприятливого середовища, формування матеріально-технічної бази, методичного і кадрового забезпечення, подолання соціальних та професійних стереотипів, змін в інституційній пам'яті громадян, формування якісно нових морально-етичних норм.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141
2. Петросян Т.Э., Конституционное право на образование в России и зарубежных государствах: Сравнительно-правовое исследование, Диссертация на соискание ученой степени кандидат юридических наук, Москва, 2014,-229с.
3. Синьов В., Шевцов А. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні / В. Синьов, А. Шевцов // Дефектологія. – 2004. – № 2. – С. 6-11.
4. Конвенція про права інвалідів. Резолюція Генеральної асамблеї ООН № 61/106, прийнята на шістдесят першій сесії ГА ООН 2006 року. Конвенцію ратифіковано законом №1767-VI від 16.12.2009.
5. Колупасва А., Софій Н., Найда Ю. Особливості управління інклюзивною школою // Директор школи. – 2011. - №11 (635). – С. 21-25.

6. Морозов Н.И. Правовое пространство инклюзивного образования / Н. И. Морозов // Мир образования – образование в мире. – 2012. – № 1. – С. 122–130.

7. Уткіна М.С. Щодо нормативно-правового регулювання інклюзивної освіти в Україні [Текст] / М.С. Уткіна, К.Д. Янішевська // Діяльність органів публічної влади щодо забезпечення стабільності та безпеки суспільства : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 21-22 травня 2015 р. / За ред.: А.М. Куліша, М.М. Бурбики, О.М. Резніка. – Суми : СумДУ, 2015. – С. 186-190.

8. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» / ВВР, 2014, № 30, Ст.1011.

9. Нормативно – правова база МОН, Освіта дітей з особливими потребами, режим електронного доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimi-potrebami/normativno-pravova-baza.html>.

Барабаш Т. О.¹

ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В НАЦІОНАЛЬНУ СУДОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ.

Перед нашою державою нині стоять складні завдання, оскільки, обравши європейський вектор розвитку і підтвердивши це під час Революції гідності, Україна проголосила, що прагне запровадити міжнародні стандарти, у тому числі щодо реалізації й захисту прав людини. Додамо, що основні положення головних міжнародних документів стосовно прав людини знайшли відображення у другому розділі Конституції України [3], насамперед Загальної декларації прав людини, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [1,2].

Так, у ч. 1 ст. 55 Конституції України визначається, що права і свободи людини і громадянина захищає суд. Кожному гарантується

¹ Кандидат юридичних наук, асистент кафедри приватного права Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Відповідно до ч. 1 ст. 64 Основного Закону конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, ним передбачених [3].

У той же час ратифікація Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод не тільки вплинула на вітчизняну правову систему, а й надала можливість громадянам нашої держави звертатися до Європейського суду з прав людини (далі – Суд, ЄСПЛ), авторитет якого у світі є надзвичайно високим, про що свідчить не лише бездоганна його репутація, а й постійно зростаюча кількість скарг, які надходять до нього, у тому числі й від українських громадян [6].

Українська суддівська спільнота сьогодні усвідомлює, що адміністративна досконалість роботи суду, професіоналізм суддів і працівників апаратів судів, комунікація з громадськістю, максимальна прозорість діяльності судів, сучасні інноваційні технології впливають на ефективність правосуддя в цілому, а отже, підвищують довіру суспільства до судів. Беручи все це до уваги, на сьогодні за підтримки Проекту Європейського Союзу «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» розроблено «Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки» [4].

У Стратегії окреслено три напрями реформування української судової системи. Зупинимося на них.

1-й – незалежність і прозорість судової системи. Визначення і виконання завдань щодо цього дозволить домогтися незалежності й самостійності суддів та судової гілки влади, досягти збільшення фінансування й підвищення ефективності використання ресурсів, відновлення довіри суспільства;

2-й – підвищення професійного рівня. Планується призначення на конкретні суддівські посади здійснювати на конкурсній основі за новою системою управління ефективністю кадрів, що забезпечить прозорість оцінювання суддів за однаковими критеріями, зокрема, на основі об'єктивних кількісних і якісних показників;

3-й – підзвітність. Розробка й дотримання високих стандартів поведінки й етичних принципів, так само як інформування громадськості про стан справ у цій сфері, що життєво важливо для здійснення

справедливого судочинства, посилення гарантій захисту суддів від неналежного впливу і, зрештою, сприяє підвищенню довіри громадськості до судової системи. Пропонується створити спеціальний Комітет з питань етики та дисципліни при Раді суддів України для надання загальних висновків і роз'яснень з цих питань, консультацій суддям, а також розробки спеціальних механізмів розслідування порушень дисциплінарних норм, запобігання порушенням і випадкам безвідповідальності в судовій системі [4].

Незважаючи на значні зусилля влади та громадськості щодо реформування судової системи України, громадяни України страждають від недосконалості цієї системи і змушені звертатися до Європейського суду з прав людини за захистом своїх прав і законних інтересів. Яскравим прикладом може слугувати справа «Абрамова проти України», розглянута ЄСПЛ 18 грудня 2018 року [7].

Із стислого викладу рішення Суду ми дізнаємося, що заявниця, спираючись на п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, скаржилася на те, що національні суди не розглянули її цивільний позов по суті та, відповідно, позбавили її права на доступ до суду. Суд постановив, що упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити 1 500 (одну тисячу п'ятсот) євро як відшкодування моральної шкоди, що мають бути конвертовані в українські гривні за курсом на день здійснення платежу, та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися; із закінченням вказаного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти; а також відхилив решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції [7].

Виходячи з цього, постає питання, яким же чином можна забезпечити громадянам України право на справедливий суд, беручи до уваги уже існуючі правові норм вітчизняного законодавства й ратифіковані нашою державою міжнародні акти? Однозначно відповісти важко. Передусім варто як взірць брати практику ЄСПЛ і впроваджувати її в наших судах.

Спираючись на теорію А. Ю. Бучик щодо змісту права на

справедливий суд, можна окреслити основні напрямки подальшої імплементації правових стандартів діяльності Європейського суду з прав людини в національну судову систему:

- забезпечення права на доступ до суду, що передбачає реальну можливість доступу до національних судових інстанцій та участі в розгляді справи зрозумілою й доступною особою мовою спілкування;

- суворе дотримання принципу рівності можливостей, що передбачає відсутність обмежень чи привілеїв для різних категорій громадян, рівність процесуальних можливостей;

- функціонування незалежного й неупередженого суду, створеного на підставі закону, що використовує законні повноваження для розгляду відповідної категорії справ;

- дотримання розумних строків розгляду справ, оперативне виконання прийнятого судом акта й максимальне скорочення періоду правової невизначеності для особи, яка зажадала захисту порушеного права;

- публічність розгляду справи – відкритість судового процесу для учасників судового розгляду й громадськості, крім обмежень, передбачених законом;

- дотримання принципу презумпції невинуватості щодо особи, яка підозрюється у вчиненні злочину або правопорушення, відповідно, вона вважається невинуватою доти, доки її вину не буде доведено в порядку, передбаченому законодавством, і встановлено вироком суду, що набрав законної сили;

- установлення процедурних гарантій учасників правовідносин, недопустимість скасування чи обмеження судового контролю у певних сферах або щодо певних категорій справ [5, с. 3-4].

Отже, у зв'язку з упровадженням в українську судову систему міжнародних стандартів прав людини діяльність суду і суддів передусім має провадитися задля забезпечення реалізації й дотримання прав людини, чого можна домогтися шляхом імплементації в національне право і законодавство норм етичних кодексів і практики Європейського суду з прав людини, недопущення й унеможливлення використання правосуддя в інтересах представників різних політичних сил й органів влади.

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація прав людини. [Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_015
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. [Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_004
3. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/>.
4. Стратегія розвитку судової системи в Україні на 2015 - 2020 роки. URL: <http://nsj.gov.ua/files/.pdf>
5. Бучик А. Ю. Стандарти справедливого суду в розрізі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. *Віче*. 2015. №22. С.2-5.
6. Дика Д. О. Організаційно-правові аспекти діяльності європейського суду з прав людини в контексті європейських стандартів. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. Вип. 99(2). С. 142-148.
7. Європейський суд з прав людини. Справа «Абрамова проти України» (case of abramova v. Ukraine) (Заява № 41988/08). / Сайт Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/ddvs>

*Omarova A. A.*¹

THE PROCESS OF THE ADOPTION OF THE CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD

The ensuring and protection rights of children is instrumental in international law. The main international document that establishes the rights of children are Convention on the Rights of the Child (CRC) 1989, adopted at the 44 session of the United Nations General Assembly. In the thirtieth anniversary of the adoption of the UN Convention on the Rights of the Child, we consider it necessary to refer to the process of adopting this important international document for the protection of children and its ratification by Ukraine.

In the mid 70's of the twentieth century. the international community understood, that in spite of all efforts, far too many children, especially in

¹ PhD in Law, Assistant Professor at the Department of History of State and Law of Ukraine and Foreign Countries of Yaroslav Mudryi National Law University

developing countries, are undernourished, are without access to adequate health services, are missing the basic educational preparation for their future and are deprived of the elementary amenities of life. That is why, in 1976, the UN General Assembly proclaimed 1979 international year of the child [1], which were devoted to the twentieth anniversary of the Declaration of the Rights of the Child (1959). It was supposed, that international year of the child could serve to encourage all countries to review their programmes for the promotion of the well-being of children and to mobilize support for national and local action programmes according to each country's conditions, needs and priorities. The goals of this year were providing a framework for advocacy on behalf of children and for enhancing the awareness of the special needs of children on the part of decision-makers and public; promoting recognition of the fact that programmes for children should be an integral part of economic and social development plans with a view to achieving, in both the long term and short term, sustained activities for the benefit of children at the national and international levels.

In 1977, when the UN General Assembly considered the International Year of the Child [2], it was outlined, that the concept of basic services for children is a vital component of social and economic development. Also the fundamental importance in all countries, developing and industrialized, of programme benefiting children not only for their wellbeing but also as part of broader efforts to accelerate the economic and social process.

In 1978 UN General Assembly in its resolution [3] noted that the International Year of the Child provides a unique opportunity for all countries to undertake an in-depth review and evaluation of their policies for children and to establish programmes of action to be undertaken, and for the world community renew and to reaffirm its determination to meet children's needs and to secure their fundamental rights. Moreover, at this 33 session of UN General Assembly resolution about necessity of adoption convention on rights of the child was adopted [4].

In support of the decision of the UN General Assembly, on March 15, 1979, the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR adopted a resolution "On holding the International Year of the Child in the Ukrainian SSR" [5]. This resolution envisaged directing efforts of the state and public organizations to ensure a stable improvement of the well-being of children, namely the development of a network of children's hospitals, polyclinics, sanatoriums and

preschool institutions, expanding the range and improving the quality of goods for children, improving public catering for children and more.

During International Year of the Child widespread interest in working out an international convention on the rights of the child was showed. However, work on the convention lasted 10 years. UN General Assembly considered the question of a convention on the rights of the child every year until 1989. At first in its resolutions were noted necessity of the Commission on Human Rights to give the highest priority to the question of completing the draft convention on the rights of the child [6]. Also General Assembly invited all Member States to offer their effective contribution to the completion without delay of the draft convention [7]. General Assembly was aware the fact, that twenty-five years after the adoption of the Declaration of the Rights of the Child, the situation of children in many parts of the world still continued to be far from satisfactory [8]. In 1985 it was confirmed that the situation of children in many parts of the world was critical as a result of unsatisfactory social conditions, natural disasters, armed conflicts, exploitation, hunger and disability, that's why urgent and effective national and international acts was called for. In this situation an international convention on the rights of the child could make a positive contribution to ensuring the protection of children's rights and their well-being [9].

In 1986 and 1987 General Assembly remained profoundly concerned about the situation of children in many parts of the world and considered that the thirties anniversary of the Declaration on the Rights of the Child as well as the tenth anniversary of International Year of the Child could constitute an appropriate target date for completion of the work on a draft convention on the rights of the child [10]. In 1988 the first reading of a full text of a draft convention on the rights of the child was completed by the open-ended working group of the Commission on Human Rights [11].

Finally, in 1989 the Convention on the Rights of the Child was adopted [12]. The Convention recognized cultural, civil, economical, political and social rights of the child. In its resolution General Assembly noted that the CRC was opened for signature, ratification and accession. Moreover, all Member States were called upon to consider signing and ratifying or acceding to the CRC as a matter of priority. The Verkhovna Rada of Ukrainian SSR ratified the Convention on the Rights of the Child in 1991 [13]. Thereafter, the provisions of the CRC were gradually put into life in the Ukrainian SSR,

relevant amendments were made to existing laws, and new legislative acts were adopted.

Thus, the history of adoption of this document is long, but quite effective. The previously existing international legal documents that enshrined the rights of the child were not as recognized and ratified as the Convention on the Rights of the Child. After the adoption of the CRC, most of the countries that ratified it began to take active steps towards implementing the provisions of the CRC into their national law. However, in some countries the CRC is purely declarative. Nevertheless, this document is still the most effective international instrument for the entrenching and protection of the rights of the child in human history.

References:

1. International year of the child A/RES/31/169 URL: <https://undocs.org/en/A/RES/31/169> (Last accessed: 22.11.2019);
2. International year of the child A/RES/32/109 URL: <https://undocs.org/en/A/RES/32/109> (Last accessed: 21.11.2019);
3. International year of the child A/RES/33/83 URL: <https://undocs.org/en/A/RES/33/83> (Last accessed: 21.11.2019);
4. Question of a convention on the rights of the child A/RES/33/166 URL: <https://undocs.org/en/A/RES/33/166> (Last accessed: 21.11.2019);
5. Pro provedennia v Ukrainskii RSR Mizhnarodnoho roku dytyny: postanova Verkh.Radi Ukrainskoi RSR vid 15 bereznia 1979 r. № 4425 – IX // Vidomisti Verkh.Radi Ukrainskoi RSR. 1979. № 13 – St. 152;
6. Question of a convention on the rights of the child A/RES/36/57 URL: <https://undocs.org/en/A/RES/36/57> (Last accessed: 21.11.2019);
7. Question of a convention on the rights of the child A/RES/37/190 URL: <https://undocs.org/en/A/RES/37/190>; Question of a convention on the rights of the child A/RES/38/114 URL: <https://undocs.org/en/A/RES/38/114> (Last accessed: 21.11.2019);
8. Question of a convention on the rights of the child A/RES/39/135 URL: <https://undocs.org/en/A/RES/39/135> (Last accessed: 21.11.2019);
9. Question of a convention on the rights of the child A/RES/40/113 URL: <https://undocs.org/en/A/RES/40/113> (Last accessed: 21.11.2019);
10. Question of a convention on the rights of the child A/RES/41/116 URL: <https://undocs.org/en/A/RES/41/116>; Question of a convention on the

rights of the child A/RES/42/101 URL: <https://undocs.org/en/A/RES/42/101> (Last accessed: 21.11.2019);

11. Question of a convention on the rights of the child A/RES/43/112 URL: <https://undocs.org/en/A/RES/43/112> (Last accessed: 21.11.2019);

12. Convention on the Rights of the Child A/RES/44/25 URL: <https://undocs.org/en/A/RES/44/25> (Last accessed: 21.11.2019);

13. Pro ratificatsiiu Conventsiiu pro prava dytyny: postanova Verkh.Radi Ukrainskoi RSR vid 27 liutogo 1991 r. № 789 – XII // Vidomisti Verkh.Radi Ukrainskoi RSR. 1991. № 13 – St. 145;

Погорелова О. С.¹

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ, ВИЗНАЧЕНІ ЄВРОПЕЙСЬКОЮ СОЦІАЛЬНОЮ ХАРТІЄЮ (ПЕРЕГЛЯНУТОЮ) В СФЕРІ ОПЛАТИ ПРАЦІ

Взявши курс на євроінтеграцію, Україною було взято на себе зобов'язання дотримання міжнародних стандартів прав людини, зокрема, стандартів визначених європейським співтовариством. На сьогодні, найбільшим стандартом в сфері захисту прав людини є Європейська соціальна хартія (переглянута), яка є найбільш дієвим механізмом захисту прав людини, визначаючи гарантії для реалізації загально визначених соціальних прав людини, яка була ратифікована Україною 14 вересня 2006 року із взяттям виконувати окремі зобов'язання, в тому числі статтю 4 щодо справедливої оплати праці (крім пункту 1 визначеної статті) [1].

Для ефективного здійснення права на працю було закріплено право працівників на справедливу винагороду, що є основою матеріального добробуту працівників та членів їх сімей. Європейською соціальною хартією п.1 ст. 4 визначено, що складовою справедливої винагороди є можливість забезпечити гідний життєвий рівень для себе та для членів своєї сім'ї [2]. Гідний життєвий рівень має включати основні соціальні, економічні та культурні потреби працівників та їх сімей [3]. Для визначення справедливості оплати праці, Європейський комітет по

¹ Кандидат юридичних наук, асистент кафедри трудового права та права соціального забезпечення Київського національного університету імені Тараса Шевченка

соціальних правах визначив, що мінімальний розмір заробітної плати не може бути нижчим 60 відсотків, аніж визначена середня заробітна плата в країні. Відповідно, країни, які визначили мінімальну заробітну плату менше 50-60 відсотків середньої заробітної плати в країні, мають надавати докази того, що визначений розмір мінімальної заробітної плати, яка отримується реально на руки, з урахуванням сплати податків та інших обов'язкових платежів, забезпечує громадян всіма соціальними, економічними та культурними потребами[4;85]. В Україні середня заробітна плата у вересні складає 10687 грн., а мінімальна 4 173 грн, що є менше 50 відсотків. Крім того, реальний розмір мінімальної заробітної плати є менше, аніж визначено в законодавстві, оскільки на руки працівники отримують суму, з урахуванням сплачених податків, і відповідно така сума є менша, аніж встановлюється в законі, що потребує визначення мінімальної заробітної плати в законі як суму реально отриману працівниками з урахуванням сплати обов'язкових платежів [5;90]. Відповідно, розмір мінімальної заробітної плати на сьогодні не забезпечує належний життєвий рівень українських громадян. Крім того, закріпивши гарантію, що заробітна плата має бути не нижчою встановленого розміру, не відповідає вимогам міжнародним нормам, і відповідно звужує право працівників на отримання справедливої винагороди, яка б забезпечувала достатній рівень життя працівника та членів його сім'ї[6;56].

Складовою справедливої винагороди є забезпечення сплати підвищеної ставки винагороди за роботу в надурочний час. Ст. 106 КЗпП України визначила, що надурочні роботи оплачуються у подвійному розмірі, а також закріплено заборону компенсації надурочних робіт наданням відгулу. Європейський комітет, також визначає можливість компенсувати надурочні роботи наданням часу відпочинку, який має бути більшим, аніж відпрацьовані години або виплата заробітної плати за відпрацьовані години у звичайному розмірі із наданням часу відпочинку, відпрацьованому надурочно[4;86]. Даним висновком Європейського комітету не відповідає положення щодо роботи працівників, які залучені до чергування, що регулюється постановою Секретаріату ВЦРПС від 02.04.1954 року № 233 "Про чергування на підприємствах та установах", де визначено, що залучення працівників до чергування має компенсуватись наданням відгулу такої ж тривалості, як і час

чергування.

Наступною складовою справедливої винагороди Європейська соціальна хартія(переглянута) визначає рівну винагороду чоловіків і жінок за працю рівної цінності. Не зважаючи на численні норми українського законодавства щодо заборони дискримінації за ознакою статі (ст. ст. 21, 24 Конституції України, Закон України “Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків”, ст. 21 Закону України “Про оплату праці”), українським законодавством не закріплено принцип рівної оплати праці за роботу рівної цінності чоловіків та жінок [7;98].

Справедлива оплата праці не може бути забезпечена без розумного строку попередження працівників про звільнення з роботи (проте не забороняється негайне звільнення за вчинене серйозне порушення)[2]. Європейським комітетом по соціальних правах було визначено, що законодавство України не відповідає вимогам п. 4 ст. 4 Європейської соціальної хартії (переглянутої), оскільки строк попередження при звільненні з причин не залежним від вини працівника має бути різним для працівників в залежності строку роботи на підприємстві. Також, комітетом було рекомендовано включити до законодавства положення про надання оплачуваного вихідного раз на тиждень після попередження про наступне звільнення у разі звільнення працівників за п.1 ст. 40 КЗпП України надавати працівникам для можливого майбутнього працевлаштування. Крім того, комітетом було визначено про необхідність законодавчого закріплення попередження при звільненні працівників за п. 1 ст. 36 КЗпП України за згодою сторін, оскільки попередження про звільнення не може бути встановлено за розсудом сторін [8].

Європейська соціальна хартія (переглянута) задекларувала, що справедлива оплата праці може бути досягнута лише за обставин, якщо відрахування із заробітної плати здійснюються на умовах, визначених нормативно-правовими актами. Ст. 128 КЗпП України встановлені обмеження відрахувань із заробітної плати: 20 відсотків максимальний розмір можливих відрахувань; 50 відсотків дозволяється відраховувати за виконавчими документами щодо погашення заборгованості у разі заподіяння шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також втратою годувальника і збитків, заподіяних злочином;

70 відсотків дозволяється відраховувати при відбуванні виправних робіт і при стягненні аліментів на неповнолітніх дітей.

Європейська соціальна хартія (переглянута) визначила, що забезпечення справедливої винагороди досягається, як шляхом законодавчого запровадження механізму визначення заробітної плати, так і шляхом вільного укладання колективних договорів, тим самим визначивши право працівників на участь у розподілі прибутку підприємства при укладенні колективного договору [9;150].

Підсумовуючи наведене, необхідно зазначити, що українське законодавство не повністю відповідає принципам, визначених статтею 4 Європейської соціальної хартії(переглянутої). Трудове законодавство потребує перегляду положень щодо визначення мінімальної заробітної плати, встановлення її розмірів, положень щодо строків попередження при звільненні, здійснення заходів щодо усунення порушень в різниці щодо оплати праці чоловіків та жінок, оплати праці роботи понад встановлену тривалість. Крім того, Україною має бути ратифіковано п.1 ст. 4 Європейської соціальної хартії (переглянутої) із проведенням необхідних заходів для забезпечення справедливої оплати праці, яка ю забезпечила гідний життєвий рівень для себе та для членів своєї сім'ї.

Список використаних джерел:

1. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої): Закон України від 14.09. 2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/137-16> (дата звернення: 25.11.2019)

2. Європейська соціальна хартія(переглянута) від 03.05.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/994_062 (дата звернення: 25.11.2019)

3. European Committee of Social Rights. Conclusions XIII-3 - Statement of interpretation - Article 4-1. URL: [https://hudoc.esc.coe.int/eng/{%22fulltext%22:\[%22conclusions%20article%204-1%22\],\[%22ESCDcType%22:\[%22FOND%22,%22Conclusion%22,%22Ob%22\],\[%22ESCDcIdentifier%22:\[%22XIII-3_Ob_-1/Ob/EN%22\]}](https://hudoc.esc.coe.int/eng/{%22fulltext%22:[%22conclusions%20article%204-1%22],[%22ESCDcType%22:[%22FOND%22,%22Conclusion%22,%22Ob%22],[%22ESCDcIdentifier%22:[%22XIII-3_Ob_-1/Ob/EN%22]}) (дата звернення: 25.11.2019)

4. Digest of the case law of the European committee of social right.2018. URL:<https://rm.coe.int/digest-2018-parts-i-ii-iii-iv-en/1680939f80> (дата звернення: 25.11.2019)

5. Бек У. П. Про законодавче поняття “Мінімальна заробітна плата” в сучасних умовах. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного

університету. Серія: Юриспруденція.2016. Вип. 20. С. 86-90.

6. Гордеюк А.О. Проблема правового забезпечення захисту трудових прав працівників. Форум права. 2016. № 1. С. 55-59.

7. Ченшова Н.В. Гарантії забезпечення принципу рівності чоловіків та жінок у трудовому законодавстві ЄС та України: порівняльний аспект. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2015. Вип. 2 (2). С. 93-98.

8. European Committee of Social Rights. Conclusions 2014 - Ukraine - Article 4-4. URL: [https://hudoc.esc.coe.int/eng#{\"fulltext\":\[\"Conclusions%20XIV-2%20\(1998\),%20Belgium\"\],\"sort\":\[\"ESCPublicationDate%20Descending,ESCDcTypeOrder%20Ascending,ESCStatePartyOrder%20Ascending,ESCArticleOrder%20Ascending\"\],\"ESCDcIdentifier\":\[\"2014/def/UKR/4/4/EN\"\],\"ESCDcType\":\[\"FOND\",\"Conclusion\",\"Ob\"\]}](https://hudoc.esc.coe.int/eng#{\) (дата звернення: 25.11.2019)

9. Костюченко О.П. Правові підходи до розкриття сутності трудових прав у Європейській соціальній хартії (переглянутій). Міжнародний научний журнал “Верховенство права. № 1 . 2018. С. 148-154.

Самбор М. А.¹

ПРАВО НА СВОБОДУ МИРНИХ ЗІБРАНЬ, ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В УКРАЇНІ

Стан українського суспільства натеper характеризується не лише пробудженням інтересу народу до своєї долі, активізацією останнього, як носія та джерела державної влади у країні, а й використанням соціальних механізмів відстоювання (можна навіть вести мову про захист та охорону) інтересів окремих громадян, соціальних спільнот, суспільства у цілому, перш за все у відносинах із представниками публічної влади, зокрема від корупційних чиновників, клановості влади, недовіри останній або окремим її представникам тощо.

З цією метою громадяни активно використовують право на свободу мирних зібрань. Поряд з іншим, надзвичайно розтиражованими у ЗМІ набувають форми здійснення права на свободу мирних зібрань,

¹ Кандидат юридичних наук, член-кореспондент Національної академії наук вищої освіти України, начальник сектора моніторингу Прилуцького відділу поліції Головного управління Національної поліції в Чернігівській області

котрі ідеологічно спрямовані проти можливих порушень законності з боку окремих посадових осіб, уповноважених на виконання функцій держави.

У такому використанні права на свободу мирних зібрань вбачається намагання громади, окремих членів суспільства знайти можливість налагодження соціального діалогу між громадянським суспільством, окремими його представниками – з одного боку, та органами публічної влади – з іншого.

Соціальний діалог у нормі Закону України «Про соціальний діалог в Україні» визначається, як процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин [1]. Закон України «Про соціальний діалог в Україні» визначає правові засади організації та порядку ведення соціального діалогу в Україні з метою вироблення та реалізації державної соціальної і економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин та забезпечення підвищення рівня і якості життя громадян, соціальної стабільності в суспільстві, хоча й не містить у собі механізмів реалізації такого діалогу та можливостей, гарантований державою у вигляді прав і свобод людини та громадянина, для досягнення відповідних цілей.

Хоча у доктрині соціальний діалог визначається як специфічна форма комунікаційного процесу між двома або більш ніж двома сторонами у будь-якій сфері життєдіяльності, який дозволяє дійти консенсусу щодо вирішення питань соціально-економічного розвитку суспільства, збагачує термінологічний апарат регіональної економіки [2, с. 5].

Власне право на свободу мирних зібрань також сприймається як засіб комунікації членів суспільства. Для прикладу, Р.С. Мельник розглядає право на свободу мирних зібрань, як більш широкого права на соціальну комунікацію [3, с. 59].

Прикладом використання саме права на свободу мирних зібрань, як можливості комунікації з суб'єктами публічної адміністрації,

вважаємо, можна розглядати й ряд акцій протесту, що відбуваються поряд з територіальними підрозділами поліції, у наслідок яких, подекуди, мають місце облаштування вогнищ з автомобільної гуми. Й у правовому аспекті виникає питання про те, чи дійсно такі акції протесту мають за ознаку мирність.

Переконані, що в озвучених умовах право на свободу мирних зібрань виступає засобом соціального діалогу, зокрема тоді, коли влада «не дослухається» до інтересів суб'єктів здійснення даного права.

Усунення антагоністичних протистоянь між представниками громадянського суспільства, яке формується в Україні та державними інститутами зумовлює необхідність розбудови інституту соціального діалогу. Право на свободу мирних зібрань, думається, виступає дієвим засобом формування та презентації інтересів громадян, оскільки дозволяє сформувати суспільну, а подекуди й суспільно-правову позицію, з якою просто не можуть не рахуватися суб'єкти публічної адміністрації. На наш погляд, право на свободу мирних зібрань, навряд чи зближить позиції протилежних сторін, однак для суб'єкта здійснення права на свободу мирних зібрань виступає засобом привернення уваги до своїх інтересів (проблем, потреб), а для іншої сторони – засобом впливу та умовою необхідності пошуку компромісу. Хоча для суб'єкта здійснення права на свободу мирних зібрань, останнє виступає знаряддям впливу на учасників публічно-правових або приватно-правових відносин (рідше), та рушійним фактором пошуку компромісу.

Разом із цим слід пам'ятати, що право на свободу мирних зібрань, як засіб соціального діалогу, не повинно обходити фундаментальні принципи права, зокрема такі як верховенство права, дотримання прав і свобод людини. Звертаючись до практики соціального діалогу між суб'єктами здійснення права на свободу мирних зібрань та представниками органів публічної адміністрації, наприклад, правоохоронних органів, зауважимо, що здійснення права на свободу мирних зібрань підштовхує посадових осіб органів публічної адміністрації активно використовувати свої повноваження, спрямовані на захист, охорону та поновлення порушень прав, свобод та інтересів людини і громадянина. Почасти представники суб'єктів публічної адміністрації згоджуються йти на порушення окремих вимог нормативно-правових актів, у тому числі й законів, наприклад,

Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, «Про захист персональних даних», коли під тиском груп людей, які активно використовують право на свободу мирних зібрань детально висвітлюють відомості досудового розслідування, не маючи на руках відповідного письмового дозволу слідчого або прокурора (ст. 222 КПК України), або ж розкривають персональні дані свідків, обговорюють привселюдно можливих осіб, які можуть бути причетними до вчинення злочинів тощо. Тому впевнено можна твердити, що право на свободу мирних зібрань виступає дієвим засобом відстоювання власних інтересів та позицій суб'єктів його здійснення у соціальному діалозі з суб'єктами публічної адміністрації. Загальнодержавним та у світовому масштабі підтвердженням цьому стали Революція Гідності, коли здійснення права на свободу мирних зібрань, гарантоване людині, стало рушійною силою у відстоюванні демократичних ідеалів, фундаментальних інтересів українського народу у зближенні з європейською сім'єю, у боротьбі з консервативними представниками політичної еліти, чиї інтереси були орієнтовані у іншому векторі розвитку країни.

Підсумовуючи зазначимо, що право на свободу мирних зібрань є ефективним засобом соціального діалогу між громадянським суспільством та державою, окремими групами та органами публічної адміністрації, зокрема в умовах, коли представники органів публічної адміністрації та інститути держави демонструють тривале протистояння, небажання реалізувати інтереси громадянського суспільства, його груп та окремих членів, а також ефективно виконувати свої сервісні функції, які останні делеговані народом органам влади. Упевнені, що дослідження права на свободу мирних зібрань, як засобу соціального діалогу сприятиме всебічному розкриттю змісту даного права, а головне – якісному здійсненню даного права його носіями, спрямованому на досягнення окреслених цілей.

Список використаних джерел:

1. Про соціальний діалог в Україні: закон України від 23 грудня 2010 року. <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2862-17>. (дата звернення: 01.11.2019)

2. Зеленко О. О. Вдосконалення системи регіональних економічних відносин на засадах соціального діалогу: автореф. дис...

докт. економ. наук за спец. 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. Сєверодонецьк, 2019. 36 с.

3. Мельник Р.С. Право на свободу мирних зібрань: теорія і практика К., ВАІТЕ, 2015. 168 с.

Сіньова Л. М.¹

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИМ СІМ'ЯМ В УКРАЇНІ

Українська держава потребує правових досліджень щодо проблеми бідності та нерівних можливостей серед дітей для розвитку української нації. Зниження доходів населення та звуження і до того обмежених бюджетних можливостей, безумовно, негативно впливатиме на становище дітей та може привести до посилення нерівності щодо розвитку та доступу до базових благ.

Незважаючи на доволі розгалужену мережу державної підтримки сімей з дітьми, частина дітей з тих чи інших причин опиняється в державних закладах опіки, на вулиці, стикається з проблемою соціального виключення: через інвалідність, належність батьків до категорії трудових мігрантів, належність до національних меншин, соціально небезпечні захворювання (зокрема на ВІЛ/СНІД, туберкульоз), проживання в неповній родині тощо; втратою соціальних зв'язків, що є першопричиною бідності та нерівних можливостей [1, с. 6].

Частка витрат на харчування в бюджеті середньоукраїнської сім'ї є чутливим індикатором купівельної спроможності та рівня життя в цілому. Значні масштаби низькодохідності – головна причина незбалансованого споживчого бюджету родини, половина якого витрачається на харчування. У такій ситуації у сім'ї практично не залишається коштів не тільки для розвитку, але й для оплати базових послуг соціальної сфери [2].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» від 01.06.2000 року № 1768-III [3] визначено, що державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям –

¹ Кандидат юридичних наук, асистент кафедри трудового права та права соціального забезпечення юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

щомісячна допомога, яка надається малозабезпеченим сім'ям у грошовій формі в розмірі, що залежить від величини середньомісячного сукупного доходу сім'ї.

Прожитковий мінімум визначається для кожної сім'ї індивідуально, залежно від її складу, сумою прожиткових мінімумів, розрахованих та затверджених відповідно до Закону України «Про прожитковий мінімум» для осіб, які відносяться до основних соціальних і демографічних груп населення.

Середньомісячний сукупний дохід сім'ї обчислюється на підставі середнього місячного доходу усіх членів сім'ї з усіх джерел надходжень протягом шести місяців, що передують місяцю звернення за призначенням державної соціальної допомоги, крім допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування. До сукупного доходу сім'ї не враховується грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу, які беруть безпосередню участь в антитерористичній операції, на час її проведення, безпосередню участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, на час здійснення зазначених заходів.

Слід зазначити, що рівень забезпечення прожиткового мінімуму встановлюється виходячи з реальних можливостей видаткової частини Державного бюджету України і одночасно затверджується з прийняттям закону про Державний бюджет України на наступний рік.

Проектом Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» [4] передбачені наступні розміри прожиткового мінімуму на одну особу в розрахунку на місяць у розмірі з 1 січня 2020 року - 2027 гривень, з 1 липня - 2118 гривень, з 1 грудня - 2189 гривень, а для основних соціальних і демографічних груп населення:

дітей віком до 6 років: з 1 січня 2020 року - 1779 гривень, з 1 липня - 1859 гривень, з 1 грудня - 1921 гривня;

дітей віком від 6 до 18 років: з 1 січня 2020 року - 2218 гривень, з 1 липня - 2318 гривень, з 1 грудня - 2395 гривень;

працевдатних осіб: з 1 січня 2020 року - 2102 гривні, з 1 липня - 2197 гривень, з 1 грудня - 2270 гривень;

осіб, які втратили працевдатність: з 1 січня 2020 року - 1638 гривень, з 1 липня - 1712 гривні, з 1 грудня - 1769 гривень.

Кабінету Міністрів України рекомендовано здійснити рішучі кроки щодо наближення у 2020 році розміру прожиткового мінімуму до його реальної величини, яка може становити розрахунково близько 4251 гривню з відповідним коригуванням розміру прожиткового мінімуму для основних соціальних і демографічних груп населення.

На нашу думку, основним проблемним положенням закону є обмеження розміру допомоги можливостями державного бюджету. В законі про державний бюджет на відповідний рік встановлюється так званий рівень забезпеченості прожиткового мінімуму у відсотках до реального показника цього стандарту.

Малозабезпечена сім'я – це сім'я, яка з поважних або незалежних від неї причин має середньомісячний сукупний дохід нижчий від прожиткового мінімуму для сім'ї. Тому право сім'ї розраховувати на цю допомогу не лише від доходів, але і від майнового стану, зайнятості працездатних членів родини та інших чинників.

Цю допомогу призначають відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» від 01.06.2000 року № 1768-III та Постанови КМ України від 24.02.2003 року № 250 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям».

В контексті реформування змін в системі соціальних допомог в Україні Міністерство соціальної політики представило Концепцію реформування прожиткового мінімуму в Україні, яка передбачає відмову від прив'язки понад 150 видів соціальних виплат від прожиткового мінімуму і збільшення соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям. При цьому пенсії та допомога малозабезпеченим сім'ям залишаться єдиними видами виплат, «прив'язаними» до прожиткового мінімуму. Розмір всіх інших виплат пропонують встановлювати в абсолютних цифрах і переглядати їх кожного року при прийнятті Державного бюджету [5].

Варто зазначити, що до прожиткового мінімуму наразі прив'язані виплати самотнім матерям, особам з інвалідністю, тим, хто доглядає за особами з інвалідністю, та частково виплачують внутрішньо переміщеним особам, якщо ті мають інвалідність, тощо. Таким чином, реформа прожиткового мінімуму призведе до того, що будуть урізані соціальні виплати для інших категорій осіб (наприклад, жінок, котрі

мають додаткове навантаження репродуктивної праці, особи з інвалідністю та ін.).

На думку фахівців Міністерства соціальної політики України зазначено, що державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям стане ефективнішою: для сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах, розміри виплат збільшуватимуться [5].

На підставі аналізу тенденцій правового реформування соціальної державної підтримки малозабезпечених сімей в Україні, варто підсумувати, що запропонований підхід з відмовою від пов'язання більшості видів соціальних виплат від прожиткового мінімуму, зокрема, виплат соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, допоможе реально підвищити соціальне забезпечення вказаної категорії населення.

Список використаних джерел:

1. Бідність та нерівні можливості дітей в Україні / [Черенько Л.М., Полякова С.В., Реут А.Г. та ін.]; за ред. Е.М.Лібанової. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), Український центр соціальних реформ, 2009. – 288 с.

2. Звіт про результати аналізу виконання заходів з реалізації стратегії подолання бідності URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2018/23-3_2018/Zvit_23-3_2018.pdf (дата звернення 26.11.2019)

3. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям : Закон України від 01.06.2000 року № 1768-III *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2000, № 35, ст.290

4. Проект про Державний бюджет України на 2020 рік URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JI00486A.html (дата звернення 26.11.2019)

5. У Мінсоцполітики анонсували підвищення допомоги малозабезпеченим сім'ям URL: <https://prm.ua/u-minsotspolitiki-anonsuvali-pidvishhennya-dopomogi-malozabezpechenim-sim-yam/> (дата звернення 26.11.2019)

ПЛЮРАЛІЗМ В ОСВІТІ ЯК ЦІННІСТЬ: ПІДХІД ЄСПЛ

Плюралізм вже протягом тривалого часу залишається одним із основних маркерів демократичного політичного режиму та ринкової економіки. Саме на принцип плюралізму спирається ідея конкуренції політичних партій, ідеологій, товарів і послуг тощо. Саме тому вбачається, що плюралізм має існувати також в системі освіти, яка великою мірою формує майбутніх громадян, працівників і споживачів. Тим не менш, державне регулювання і стандартизація залишаються все менше місця для плюралізму в навчальних закладах. Тлумачачи Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод (далі – ЄКПЛ, Конвенція) Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд) сформував низку стандартів надання освітніх послуг у світлі плюралізму, аналізу частини яких і буде присвячена ця робота.

Для початку зауважимо, що плюралізм визначають як ідеалістичне філософське вчення, світогляд, за яким в основі світу і його явищ лежать численні самостійні, незалежні духовні сутності [1]; як філософські ідеї, вчення, теорії, в яких на різних концептуальних засадах осмислюється поняття «множинності» як кількісного виміру реальності, особливістю якого є момент суттєвої відмінності (включно із протиставленням) «множинності» («плюральності») від одності (єдиного як одного) [2, с. 487]; як багатоманітність і один із фундаментальних принципів устрою правового суспільства, що стверджує правомірність багатоманітності суб'єктів економічного, політичного та культурного життя суспільства [3]; як конституційне визнання вільного існування різноманітних ідеологічних течій [4] тощо. Всі ці позиції сходяться на тому, що плюралізм передбачає багатоманітність, альтернативність, варіанти вибору у сфері ідеології, політики, релігії, філософії і права. На важливість ролі плюралізму у суспільстві вказує, зокрема, стаття 2 Договору про Європейський Союз, яка називає його однією з цінностей Європейського Союзу та активність Комітету Міністрів Ради Європи, який періодично оновлює рекомендації щодо плюралізму в медіа.

¹ Асистент кафедри міжнародного, європейського права та цивільно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету

ЄСПЛ у своїй практиці неодноразово вказував на центральну роль, яку відіграє плюралізм в демократичному суспільстві. Зокрема, у справі *Janowski v. Poland* Суд наголосив, що без плюралізму, толерантності та широкодумства не існує «демократичного суспільства» (§ 30) [5]. У справі *İzzettin Doğan and others v. Turkey* ЄСПЛ підкреслив, що плюралізм невіддільний від демократичного суспільства. Відтак Суд вказав, що релігійний плюралізм включає, серед іншого, свободу дотримуватись чи не дотримуватися релігійних переконань та сповідувати чи не сповідувати релігію (§ 103) [6]. При цьому, плюралізм і демократія повинні базуватися на діалозі та дусі компромісу (справа *Karácsony and others v. Hungary*, § 141) [7].

Також Суд підкреслив провідну роль держави, яка має докласти всіх зусиль для створення політичного (наприклад, справа *Yumak and Sadak v. Turkey*, § 106), медійного (справа *Centro Europa 7 S.R.L. and Di Stefano v. Italy*, § 130) та релігійного плюралізму.

Право на освіту, у свою чергу, займає чільне місце серед каталогу прав людини, гарантованих Конвенцією та Протоколами до неї. При цьому стаття 2 Протоколу № 1 до Конвенції зобов'язує державу виконанні будь-яких функцій, узятих нею на себе в галузі освіти і навчання, поважати право батьків забезпечувати таку освіту і навчання відповідно до їхніх релігійних і світоглядних переконань. Саме у контексті релігійного і світоглядного плюралізму найчастіше і виникали складнощі в реалізації права на освіту, що розглядалися ЄСПЛ.

Зокрема, у справі *Folgerø and Others v. Norway* Суд вказав, що право на світу має реалізовуватись у світлі поваги до релігійних та філософських переконань батьків, незалежно від того, йдеться про державні чи приватні заклади. Друге речення статті 2 Протоколу № 1 спрямоване на захист плюралізму в освіті, який є важливим для збереження «демократичного суспільства» у розумінні Конвенції. Обов'язок держави щодо поваги до переконань є широким, оскільки стосується не лише змісту освіти та способу її надання, а й виконання всіх «функцій», взятих на себе державою. Дієслово «поважати» означає більше, ніж «визнати» або «врахувати». Окрім негативного зобов'язання, воно передбачає певне позитивне зобов'язання з боку держави (§ 84) [8]. Нагадаємо, у цій справі суд вказав, що введення обов'язкової для всіх учнів дисципліни KRL, яка передбачала переважно вивчення основ

християнства, посягає на релігійний плюралізм і становить невинувачене втручення у право, гарантоване статтею 2 Протоколу № 1. Подібні висновки Суд повторив також у справі *Hasan and Eylem Zengin v. Turkey*, яка також стосувалась обов'язкового вивчення основ релігії в школі: «Суд вважає, що в демократичному суспільстві лише плюралізм у навчанні може дати учням розвивати критичний розум щодо релігійних питань у контексті свободи думки, совісті та релігії» (§ 69) [9].

Тим не менш, у справі *Leyla Şahin v. Turkey*, де заявниця скаржилась на недопуск її до занять в університеті у традиційному ісламському вбранні, Суд не побачив посягання ні на свободу віросповідання (релігійний плюралізм), ні на право на освіту [10]. Так само Суд не знайшов посягання на релігійний плюралізм у справі *Lautsi and others v. Italy*, де заявники скаржились на розміщення розп'ять у кожній класній кімнаті. ЄСПЛ підкреслив, що організація шкільного середовища, без сумніву, належить до позитивних зобов'язань держави у контексті права на освіту. При цьому зрозуміло, що заявниця могла побачити у практиці використанні розп'ять у школі відсутність поваги з боку держави до її права забезпечити їх навчання та викладання відповідно до її власних філософських переконань. Як би то не було, суб'єктивне сприйняття заявника саме по собі не є достатнім для встановлення порушення статті 2 Протоколу №1 [11].

Підсумовуючи, вкажемо, що Європейський суд з прав людини доволі часто у своїй практиці звертається до цінності плюралізму у контексті освіти. Саме плюралізм він вважає запорукою розвитку здорового демократичного суспільства. При цьому на державу покладається позитивне зобов'язання забезпечити плюралізм в освіті та повагу до релігійних, філософських та світоглядних переконань батьків.

Список використаних джерел:

1. Словник української мови / Портал української мови та культури. URL: <https://www.slovnuk.ua> (дата звернення 28 листопада 2019 року)
2. Філософський енциклопедичний словник – Київ: Абрис, 2002. – 751 с.
3. Присяжний П. Правові стандарти Ради Європи щодо плюралізму ЗМІ: відображення в українському законодавстві та

дотримання в національному інформаційному просторі. *Теле- та радіожурналістика*. 2013. Вип. 12. С. 202-211.

4. Гонюкова Л. Політичний плюралізм як умова розвитку демократичної держави: європейський досвід. *Вісник Національної академії державного управління при Президенті України*. 2009. Вип. 3. С. 195-201.

5. Case of Janowski v. Poland of 21 January 1999 / European Court of Human Rights HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58909> (дата звернення 28 листопада 2019 року)

6. Case of İzzettin Doğan and others v. Turkey of 26 April 2016/ European Court of Human Rights HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-162697> (дата звернення 28 листопада 2019 року)

7. Case of Karácsony and others v. Hungary of 17 May 2016 / European Court of Human Rights HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-162831> (дата звернення 28 листопада 2019 року)

8. Case of Folgerø and Others v. Norway of 29 June 2007 / European Court of Human Rights HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81356> (дата звернення 28 листопада 2019 року)

9. Case of Hasan and Eylem Zengin v. Turkey of 9 October 2007 / European Court of Human Rights HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-82580> (дата звернення 28 листопада 2019 року)

10. Case of Leyla Şahin v. Turkey of 10 November 2005 / European Court of Human Rights HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70956> (дата звернення 28 листопада 2019 року)

11. Case of Lautsi and others v. Italy of 18 March 2011 / European Court of Human Rights HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104040> (дата звернення 28 листопада 2019 року)

ПРАВА ЛЮДИНИ: ІСТОРІОГРАФІЯ ТА РОЗВИТОК

Історія розвитку концепцій прав людини сягає архаїчного періоду розвитку права як суспільного феномену. Першим з них на шляху його вивчення вбачається класика юриспруденції – римське право. Відтак щодо загальної концепції право розуміння міститься наступне положення: «Всі народи, котрі управляються законами та звичаями користуються як власним правом, так і загальним правом всіх людей: відтак, те право, яке кожен народ сам для себе встановив, є його власне право та називається правом цивільним, неначебно власним правом, властивим самим громадянам. А те право, яке між всіма людьми встановив природний розум, застосовується та захищається однаково у всіх народів та називається правом загальнонародним, нібито, яким користуються всі народи» [1].

Відтак ключовою особливістю тогочасного права, що й встановлювало загальні засади розвитку розуміння правового статусу людини й громадянина є розкриття понять. При чому якість їх розкриття є доволі вражаючою, й тому-то зрозумілою є концепція загальних принципів права, що закладена в концепцію прав людини сьогодення: "Справедливість, - писав Ульпіан, - є незмінна і постійна воля надавати кожному його право. Приписи права суть наступні: жити чесно, не чинити шкоди іншому, кожному віддавати те, що йому належить. Справедливість є пізнання божественних і людських справ, наука про справедливе і несправедливому " [5]

В умовах Середньовіччя Марсилій відстоював дуже сміливий на ті часи тезис про те, що справжнє джерело всякої влади - народ. Від нього виходить як влада світська, так і духовна. Тільки він один - її носій і верховний законодавець. Правда, під народом Марсилій Падуанський розумів аж ніяк не все населення держави, а лише кращу, гідну його частину. наскільки глибокою залишалася в XIV в. переконаність у природності нерівності людей, говорить той факт, що і Марсилій ділив членів суспільства на дві категорії: вищу і нижчу. Вища (військові,

¹ Кандидат юридичних наук, асистент кафедри приватного права Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

священики, чиновники) служить загальному благу; нижча (Торговці, землероби, ремісники) піклується про своїх приватних інтересах.

Характерна для ХХ ст. ідеологічна і практична радикалізація протилежностей «право - несправедливість», «свобода - свавілля», «людина- влада», «особистість - колектив», «індивід - держава» і т. д. істотно сприяла актуалізації ідей і цінностей права, відродження і ренесансу природного права, формуванню і розвитку державно-правових концепцій ліберально-демократичного характеру. [6]

Досвід демократичних країн показав, що навіть закріплені в конституціях гарантії рівності громадянських і політичних прав людей самі по собі неспроможні подолати їхню фактичну нерівність, яка дедалі поглиблювалася. Вона помітно розширила уявлення про права людини: поряд з громадянськими і політичними вони поповнилися соціальним аспектом, що у свою чергу призвело до істотного розширення переліку прав людини внаслідок його поповнення соціально-економічними (соціальними, економічними і культурними) правами.

Після Другої світової війни, права людини формувались під впливом національно-визвольних рухів (за незалежність, самовизначення, звільнення від колоніального гніту, тощо), а згодом й інших чинників — необхідності збереження миру, захисту навколишнього природного середовища від негативних наслідків науково-технічного прогресу, розширення участі в загальній спадщині людства, комунікації тощо.

Конкретні юридичні засоби міжнародного права в сучасних умовах виглядають наступним чином:

1. Міжнародні і європейські стандарти прав людини:

1.1 Статут ООН 1945 року, ст.ст. 1,55 - «ООН зобов'язана сприяти повазі до прав і основоположних свобод для всіх, незалежно від раси, статі, мови і релігії»;

1.2 Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 року (далі – ЗДПЛ) – встановлює широкий спектр економічних, політичних, соціальних і культурних прав людини;

1.3 Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 року з двома протоколами, що додаються та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року – розвивають положення ЗДПЛ;

1.4 Статут Ради Європи 1949 року, ст. 1 - «...захист і подальший розвиток прав людини і основоположних свобод...»;

1.5 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (Європейська Конвенція про захист прав людини):

1.6 Заключний акт наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року; Підсумковий документ Віденської зустрічі держав – учасниць НБСЕ; Паризька хартія для нової Європи НБСЕ 1990 року – аналогічний розвиток змісту Європейської Конвенції про захист прав людини. [3]

2. Статут МОП та Конвенції МОП «Про примусовий або зобов'язальний вид праці», «Про відміну примусової праці», «Про дискримінацію в сфері праці та занять», «Про рівну винагороду чоловіків та жінок за працю рівної цінності», «Про політику в сфері зайнятості», «Про скорочення робочого часу до сорока годин», «Про охорону заробітної плати», «Про свободу асоціації та захисті права на організацію», «Про застосування принципів права на організацію та ведення колективних договорів», «Про спільну дію колективним переговорам» - становлять основний нормативний зміст регулювання трудових відносин за сутнісною ознакою, оскільки безпосередньо забезпечує регламентацію основних інститутів трудового права.

3. Рекомендації МОП «Про добровільне примирення та арбітраж», «Про розгляд скарг» - рекомендації, що мають суттєве значення для регулювання трудових відносин в умовах сучасності, оскільки забезпечують досудове регулювання трудових спорів; [3] В цілому ж статус міжнародних договорів визначений в українському законодавстві в ст.9 Конституції України, ч.3 розд. X Декларації про державний суверенітет України та ст.19 Закону України «Про міжнародні договори».

4. Судова практика ЄСПЛ – містить правозастосовні орієнтири міжнародного судового органу, що використовуються судовою ланкою України з метою коректного тлумачення фундаментальних юридичних категорій. У пункті 1 частини першої Закону України № 475/97-ВР від 17 липня 1997 р., на підставі якого відбулася ратифікація Конвенції та окремих протоколів до неї, зазначено, що: «Україна повністю визнає на своїй території ... щодо визнання обов'язковою і без укладення спеціальної угоди юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції».

Саме вищевказаний об'єм актів нормативного характеру дає підставу сформулювати наступну концепцію:

Права людини невід'ємні. Це означає, що ви не можете їх втратити, оскільки вони мають відношення до самого факту людського існування. За певних обставин дію деяких з них, хоча і не всіх, може бути призупинено або обмежено. Наприклад, якщо хтось визнаний винним у скоєнні злочину, його або її можуть позбавити волі; або під час громадянських заворушень уряд може ввести комендантську годину, що обмежує свободу пересування.

Права людини неподільні, взаємозалежні і взаємопов'язані. Це означає, що різні права людини по суті пов'язані між собою і не можуть розглядатися окремо. Здійснення одного права залежить від здійснення багатьох інших прав, і немає жодного права, яке було б важливіше за інші.

Права людини універсальні. Означає, що вони так само стосуються всіх людей в усьому світі, причому без обмежень за часом. Кожен має право користуватися правами людини без якої б то не було різниці, як-то щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища.

Список використаних джерел:

1. Институції Гая, текстї и переводь. Изданіе Федора Дыдынскаго, Варшава, 1891. Типографія К. Ковалевскаго, Королевская ул. №29.

2. International Labour Organization route des Morillons CH-1211 Genève 22 Switzerland <https://www.ilo.org/global/standards/lang--en/index>.

3. Руська Правда (Академічний список) під редакцією Р.Лашенка, випуск перший. Прага, 1927 р. Наклад «Українського правничого товариства в Ч.С.Р.»

4. Нерсесянц В. С. Філософія права. Підручник для вузів. - М. : Видавнича група ИНФРА • М - НОРМА, 1997. - 652 с.

5. Історія політичних і правових вчень: Підручник для вузів / За заг. ред. акад. РАН, д. Ю. н., проф. В. С. Нерсесянца. - 4-е изд., Перераб. і доп. - М. : Норма, 2004. - 944 с.

6. Council of Europe, Avenue de l'Europe F-67075 Strasbourg Cedex.

ЩОДО ПИТАННЯ СУДУ ПРИСЯЖНИХ

На шляху розбудови в Україні демократичної та правової держави європейського зразка першочерговим завданням є удосконалення правових й організаційних засад функціонування системи кримінального судочинства, яка ще не повною мірою відповідає суспільним потребам щодо реального додержання засад верховенства права та змагальності сторін. У зв'язку з продовженням приведення кримінального процесуального законодавства України у відповідність до міжнародних правових стандартів, особливої актуальності набуває ґрунтовне дослідження запровадженого в КПК України інституту присяжних (параграф 2 глави 30), що є однією з форм реалізації конституційного права громадян на безпосередню участь у здійсненні правосуддя. Вперше за часів існування національного кримінального процесу закріплено процесуальний порядок провадження в суді присяжних, особливості формування та діяльності суду присяжних, механізм відбору присяжних та їх усунення від участі в судовому розгляді, гарантії їх незалежності та неупередженості при ухваленні рішень.

У законодавстві та практиці багатьох країн світу тривалий час успішно реалізуються дві основні моделі суду присяжних: англо-американська (класична) та європейська (континентальна), кожна з яких має специфіку обрання присяжних і здійснення ними повноважень в суді першої інстанції. Проте у вітчизняній науці кримінального процесу питання кримінальної процесуальної діяльності присяжних у судочинстві європейських країнах, США та державах пострадянського простору з оцінкою доцільності використання найбільш перспективних положень розглядалися фрагментарно. Відсутня й достатня практика реалізації цього особливого порядку кримінального провадження. У 2013 р. вперше в Україні започатковано судову практику коли розпочалися слухання по справі іноземного громадянина, який обвинувачувався в

¹ Кандидат юридичних наук, асистент кафедри публічного права Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

умисному вбивстві та особисто виявив бажання, щоб його справа слухалася за участю присяжних, а у жовтні цього ж року в м. Суми за участю суду присяжних вперше винесено виправдувальний вирок. Незважаючи на деяку стриманість і обережність по створенню правозастосовної практики судовими інстанціями з дослідженого питання, кількість справ, розглянутих судом присяжних склала: за 2017 рік – 42; за 2018 рік – 51; за 2019 рік – 57, а всього така кількість за останні роки становила 150 справ, що свідчить про певну позитивну тенденцію до запровадження цього процесуального судового інституту.

Пошук шляхів удосконалення порядку участі громадян у здійсненні правосуддя, зокрема через інститут присяжних, був предметом активних дискусій вчених різних історичних періодів та з усією гостротою постав перед сучасною наукою і практикою, зокрема у зв'язку з опрацюванням проектів КПК України 2012 року. Відповідні варіанти вирішення зазначених питань пропонували у своїх працях Ю. П. Аленін, Л. Б. Алексеев, Т. В. Апаров, М. В. Баглай, В. П. Бахін, О. М. Бобрищев-Пушкін, С. В. Боботов, О. Д. Бойков, Н. С. Бондар, В. Д. Бринцев, Л. Є. Владимиров, М. М. Видра, С. І. Вікторський, В. І. Галаган, Ю. М. Грошевий, С. М. Даровських, В. Ф. Дейтрих, С. І. Добровольська, В. М. Єрмолаєв, О. В. Капліна, Н. С. Карпов, В. П. Кашепов, О. В. Колісник, А. Ф. Коні, М. М. Куцин, В. М. Лебедев, М. О. Лозина-Лозинський, К. Є. Лисенкова, П. А. Лупинська, А. О. Ляш, С. А. Насонов, Т. С. Нешик, В. Т. Маляренко, І. Є. Марочкін, В. В. Мельник, М. М. Михеєнко, М. І. Муравйов, М. А. Погорецький, В. О. Попелюшко, Н. В. Радутна, М. М. Розін, В. М. Савицький, В. С. Стефанюк, М. С. Строгович, В. М. Тарнавська, В. М. Тертишник, Л. Д. Удалова, І. Я. Фойницький, Г. А. Філімонов, Н. М. Чепурнова, В. І. Шишкін, О. Г. Яновська, М. М. Ясинюк, Н. Г. Яценко та ін. Вагомий науковий вклад цих учених у розроблення зазначеної проблематики є беззаперечним, проте їх дослідження містять неоднозначні, а нерідко й протилежні оцінки стосовно закріпленої в КПК України моделі суду присяжних: від повного її несприйняття, заперечення позитивного значення цього інституту як засобу забезпечення прав і законних інтересів учасників процесу до абсолютної впевненості в прогресивності цієї форми судочинства, її перспективному і підвищеному правозахисному потенціалі. Залишається на сьогодні неоднозначною й позиція

представників суддівського корпусу.

Отже, особливого значення набуває створення оптимальних процесуальних механізмів діяльності суду присяжних у соціально-економічних і політико-правових умовах сьогодення, вивчення та використання світової історичної спадщини у поєднанні з оцінкою і досвідом зарубіжної практики, що має забезпечити використання накопиченого століттями юридичного досвіду та сприяти правильній побудові, ефективному функціонуванню інституту суду присяжних та уникненню помилок, що трапляються у правозастосовній судовій практиці.

Волевський Л. В.¹

РЕКОДИФІКАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД

Оновлення суспільних відносин у сфері господарювання викликає необхідність вдосконалення матеріального та процесуального законодавств у вказаній сфері. Не є виключенням і систематизація вказаних норм, однією з проявів якої є рекодифікація Господарського процесуального кодексу України (надалі – ГПК України), яка відбулась прийняттям Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів». Внаслідок цього ГПК України викладений законодавцем у новій редакції.

Актуальність дослідження необхідності та наслідків рекодифікації обумовлена постійним пошуком законодавця оптимізації процедур розгляду та вирішення господарських справ судами. Процесуальна «революція» у формі фактичної уніфікації правового регулювання розгляду та вирішення господарських, цивільних та адміністративних справ має як позитивні аспекти, так і спірні положення. Теоретичне запровадження терміну «рекодифікація» у теперішній час як різновиду

¹ Аспірант кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

систематизації господарського процесуального законодавства стало можливим, зокрема, при ознайомленні з роботою А.С.Довгєрта, яка стосується рекодифікації Цивільного кодексу України. Рекодифікацію вказаний автор розуміє у значенні системних суттєво-змістовних і структурних новацій чинного кодексу (або групи кодексів та законів), без створення нового [1, с. 27, 28].

Вважаю, що господарське процесуальне право є однією з тих галузей права, що зазнала найбільших хвиль систематизації за короткий проміжок часу. Інкорпорація, а потім – кодифікація вказаної галузі права у минулому столітті підштовхули у столітті ХХІ до рекодифікації господарського процесуального законодавства. Це призвело до оновлення ГПК України не лише стосовно наближення до європейських стандартів правосуддя, зокрема цивільного і господарського, що відмічалось у дисертаційному дослідженні І.О.Ізарової [2]. Наслідками рекодифікації стало посилення гарантій, пов'язаних із гарантуванням належного користування учасниками справи своїми процесуальними правами. Обмеження реалізації деякими процесуальними правами у часі дозволяє зробити висновок про перешкоджання на нормативному рівні зловживанню процесуальними правами. До цього можна віднести і вдосконалення так званих «процесуальних фільтрів» оскарження, що сприяє в багатьох випадках оперативному набранню актами правосуддя законної сили.

Поряд із такими позитивними новелами рекодифікації, як запровадження спрощених процедур розгляду господарських справ, слід відмітити і бракування окремих процесуальних термінів, запроваджених Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод, у національному господарському процесуальному законодавстві. Мова іде, передусім, про бракування змісту поняття остаточності судового рішення, з яким пов'язується можливість звернення із конституційною скаргєю до Конституційного Суду України та з відповідною заявою про порушення Україною міжнародно-правових зобов'язань до міжнародної судової установи, юрисдикція якої визнається нашою державою. У процесуальній науці цьому напрямку досліджень присвячена одна з робіт К.В.Гусарова [3].

При характеристиці рекодифікації потребує наукового обґрунтування відхід законодавця від дотримання класичних правил

визначення підсудності справ господарським судам. Впродовж десятиліть справедливим було встановлення правила на законодавчому рівні про обов'язковість розгляду господарських справ місцевими господарськими судами в якості судів першої інстанції. Однак рекодифікація господарського процесуального законодавства змінила вказане правило, закріплюючи можливість розгляду окремих категорій господарських справ судами апеляційної інстанції в якості судів першої інстанції.

До проблем рекодифікації слід віднести і питання, пов'язані із судовим контролем за виконанням рішень господарських судів. Віднесення виконавчого провадження до тієї чи іншої галузі процесуального права є доволі спірним питанням, поряд із обґрунтуванням наявності самостійного предмету і методу правового регулювання виконавчого провадження як самостійної права при рекодифікації господарського процесуального законодавства.

Характеристику рекодифікації ГПК України можна продовжити. Проте обмежений обсяг цієї роботи не дозволяє в повній мірі висвітлити зазначені питання. Разом з цим безперечним, на думку автора, є визнання необхідності дослідження причин, умов, проявів рекодифікації ГПК України та аналіз її наслідків у судовій практиці.

Список використаних джерел:

1. Довгерт А.С. Рекодифікація Цивільного кодексу України: основні чинники і передумови для старту //Право України, 2019. - №1. – С. 27-41.
2. Ізарова І.О. Теоретичні і практичні засади гармонізації цивільного процесу Європейського Союзу та України: Дис. ... докт. юрид. наук. - К.: Ін-т держави і права імені В.М.Корецького, 2016. - 439с.
3. Гусаров К.В. Вплив конституційної скарги на остаточність судового рішення та вичерпання національних засобів юридичного захисту у цивільному процесі //Вісник Національної академії правових наук України, 2017, №1 (88). – С. 120-130.

Науковий керівник: **Барахтян Н.В.**, к. ю. н., доцент, доцент кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

ПРАВО ГРОМАДЯН НА ВІДПОЧИНОК: ЗЕМЕЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Конституція України (ст. ст. 45, 46, 49), гарантуючи кожному, хто працює, право на відпочинок, право на соціальний захист та право на охорону здоров'я, покладає на державу відповідні обов'язки створювати умови для ефективного і доступного для всіх громадян відновлення здоров'я, масового відпочинку населення, туризму та проведення спортивних заходів.

Сама держава повинна дбати, зокрема, про розвиток культури і спорту, охороняти і забезпечувати вільний доступ кожного громадянина для реалізації його особистих духовних і соціальних потреб.

Здійснення наведених вище прав громадянами нерозривно пов'язане з використанням відповідних земельних ділянок для рекреаційних цілей.

Як впливає із змісту ст. 50 Земельного кодексу України, землі рекреаційного призначення виступають основою забезпечення організації відпочинку населення, туризму та проведення спортивних заходів. Отже основним фактором, який має визначальне значення для віднесення земельних ділянок до земель зазначеної категорії, виступає можливість та обов'язковість їх використання для вказаних вище цілей.

Особливість правового режиму цих земель полягає в тому, що, з одного боку, вони призначені для організованого масового відпочинку населення, а з іншого – рекреаційні землі включають сукупність земельних ділянок, зайнятих територіями будинків відпочинку, пансіонатів, об'єктів фізичної культури і спорту, туристичних баз, кемпінгів, яхт-клубів, стаціонарних і наметових туристично-оздоровчих таборів, будинків рибалок і мисливців, дитячих туристичних станцій, дитячих та спортивних таборів, інших аналогічних об'єктів, а також земельні ділянки, надані для дачного будівництва і спорудження інших об'єктів стаціонарної рекреації. Отже названі землі так чи інакше

¹ Аспірантка кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

пов'язані із забудовою об'єктами стаціонарної або тимчасової рекреації, тобто йдеться про використання даних земель в якості просторової основи. Водночас слід підкреслити, що визначальне значення, яке впливає на правовий режим цих земель, мають їх екологічні властивості. Саме можливість цільового використання зазначених земель для організації масового відпочинку населення є вирішальним фактором для віднесення ділянок суші та водного простору до земель рекреаційного призначення [1, с. 207].

Серед юридичних ознак земель рекреаційного призначення виокремлюють наступні: можливість їх використання для організації масового відпочинку населення у зв'язку з наявністю природних, природно-соціальних умов та природно-антропогенних комплексів; підтвердження у законодавчо встановленому порядку якісних характеристик земельних ділянок суші, зокрема, вкритих рослинністю, та водного простору, що сприяє фізіологічному, психологічному та духовному оздоровленню людей; встановлення порядку користування такими землями для масового довгострокового та короткострокового відпочинку населення, обліку і моніторингу за їх станом; оголошення у встановленому порядку меж, розмірів земельних ділянок суші та водного простору землями рекреаційного призначення [2, с. 49].

Закон забороняє на землях рекреаційного призначення будь-яку діяльність, яка перешкоджає або може перешкоджати використанню їх за призначенням. Це означає, що у випадку здійснення такої діяльності матиме місце нецільове використання таких земель незалежно від того, до якої форми власності вони належать.

Окрім того ч. 3 ст. 52 Земельного кодексу України забороняє і діяльність, яка негативно впливає або може вплинути на природний стан цих земель. В цьому випадку така діяльність може здійснюватись у межах цільового призначення рекреаційних земель, але результати такої діяльності не можуть негативно впливати або містити небезпеку такого негативного впливу на зазначені землі. Тут мова йде про «рекреаційне перевантаження» відповідних земельних ділянок, тобто рівень сукупного антропогенного впливу на певну природну територію чи природно-соціальний комплекс, який використовується в процесі рекреаційної діяльності. Це може мати місце, наприклад, при витоптуванні, ущільненні ґрунту, забрудненні земель, а також в інших випадках, коли

носії земельних прав (користувачі та власники рекреаційних земельних ділянок) допускають «рекреаційне перевантаження».

Наслідки такої діяльності у всіх наведених випадках можуть бути різними і потребують окремого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Колодій П., Дума Ю., Кок З. Визначення, склад і використання земель рекреаційного призначення в Україні. *Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Економіка АПК*. 2015. № 22 (1). С. 206–211.

2. Йолкіна А. Г. Землі рекреаційного призначення та поняття їх правового режиму. *Перспективні напрями розвитку сучасної юридичної науки: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 20 – 21 березня 2015 р.)*. Івано-Франківськ, 2015. С. 49.

Науковий керівник: *Шульга М. В.*, д. ю. н., професор, завідувач кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Петрик І. Й.¹

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ПРИ ВІДНЕСЕННІ БАНКУ ДО КАТЕГОРІЇ ПРОБЛЕМНИХ

Стаття 41 Конституції України передбачає непорушність права власності, зокрема і на грошові кошти. Однією із форм розпорядження власними коштами є розміщення їх у банківських установах. В той же час, одним з проявів фінансово-економічної кризи є віднесення банку до неплатоспроможних, що ускладнює реалізацію ним власної господарсько-правової правосуб'єктності. Обов'язковою передумовою віднесення банківської установи до неплатоспроможних є визнання банку проблемним враховуючи приписи Закону України «Про банки і банківську діяльність». Досягнення цілей даної роботи було б неможливим без попереднього з'ясування конституційно-правового статусу НБУ, предмету правового регулювання господарського права,

¹ Аспірант кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

корпоративного управління, розмежування правової природи банківських правовідносин від інвестиційних тощо. Зазначеній проблематиці присвячувалась увага у наукових публікаціях Р.П. Бойчука, Д.В. Задохайла, В.Я.Тация [1-3].

Держава як «охоронець» належного виконання обов'язків в банківській сфері, наділена певними інструментами впливу на економічні процеси, що відбуваються у правовідносинах банків з клієнтами. Неможна вважати позитивними випадки віднесення банків до неплатоспроможних. Проте така форма обмеження з боку держави в особі Національного банку України (НБУ) в реалізації банківською установою його господарсько-правової правосуб'єктності нерідко стає єдиною можливістю забезпечити можливість повернення вкладів з неплатоспроможного банку з боку Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

На відміну від публічного характеру інформації про віднесення банку до категорії неплатоспроможних, відомості про віднесення банку до категорії проблемних носить обмежений характер та на них розповсюджується правовий режим банківської таємниці. Стаття 75 Закону України «Про банкі банківську діяльність» встановлює обов'язок НБУ віднесення того чи іншого банку до категорії проблемних при наявності хоча б одного із вказаних у названій нормі критеріїв. Звертає на себе увагу їх економічна, в основному, складова. В той же час їх дослідження дозволить сформулювати деякі питання, пов'язані з механізмом встановлення тих чи інших юридичних фактів, від наявності яких залежить можливість віднесення банку до категорії проблемних.

Так, п.2 ч.1 ст. 75 вказаного нормативного акту встановлює можливість віднесення банку до вказаної категорії при невиконанні ним вимог вкладника чи іншого кредитора, строк виконання яких настав п'ять та більше робочих днів тому. Із змісту даного нормативного правила неможливо зробити висновок про фіксацію такого факту та повідомлення про нього. Загальновідомим є те, що спір, котрий виникає з господарських або цивільних правовідносин, вирішується, як правило, органами судової влади, правосуб'єктність котрих досліджувалась в юридичній літературі [4]. З іншого боку, очікування встановлення даного факту у змісті судового рішення, що вступило у законну силу, не відповідає оперативному втручання держави в оздоровлення банківської

системи.

Однак у описуваному випадку оперативне втручання НБУ у господарську діяльність банківської установи шляхом її віднесення до категорії проблемних по зазначеній підставі є однією з форм банківського нагляду з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників поряд із кредиторами банку. Проте законність рішення НБУ про віднесення банку до вказаної категорії при наявності зазначеного порушення може бути оскаржене до суду адміністративної юрисдикції (ст. 74 Закону України «Про банки і банківську діяльність»). Суб'єктний склад спірних правовідносин в цьому випадку складатиметься із позивача (банківської установи, яка вважає, рішення НБУ про віднесення до категорії проблемних незаконним); відповідача (НБУ) та третьої особи, що не заявляє самостійних вимог на предмет спору (вкладника або іншого кредитора банку).

Неможна залишити без уваги і правила, викладені у п.3 ч.1 ст. 75 вказаного Закону. Відповідно до них, віднесення банку до категорії проблемних обов'язково при системному порушенні ним законодавства, що регулює питання запобігання та запобігання легалізації (відмивання) доходів, отриманим злочинним шляхом, або фінансування тероризму. Встановлення даної умови, вважаю, неможливе без наявності акту правосуддя, що набрало законної сили. В ньому мають встановлюватись факти фінансування тероризму та (або) правовідносини, пов'язані із легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом. Звертає на себе увагу також відсутність в законодавстві поняття та змісту системності порушення банком законодавства, пов'язаного із вищевказаними обставинами. Аналогічне зауваження відноситься і до п.6 ч.1 вказаної норми, в якій мова іде про систематичну подачу (опублікування) недостовірної інформації (звітності) з метою приховування реального фінансового стану банку, включаючи операції із пов'язаними банком особами.

Список використаних джерел:

1. Бойчук Р.П. Деякі проблеми модернізації інвестиційного законодавства України на сучасному етапі. – *Закон*. 2009, №4. С. 62-70
2. Задихайло Д.В., Кібенко О.Р., Назарова Г.В. Корпоративне

управління: Навчальний посібник. – Х.: Еспада, 2003. – 688 с..

3. Тацій В.Я. Вибрані статті, виступи, інтерв'ю (2009-2014) / В. Я. Тацій ; упоряд.: О. В. Петришин, Ю. Г. Барабаш, В. І. Борисов ; відп. за вип. О. В. Петришин. - Харків : Право, 2015. – 648 с.

4. Гусаров К.В. Конституційні аспекти правосуб'єктності органів судової влади у цивільних справах. – *Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В.Я. Тацій.* – Харків: Нац. юрид. акад. України, 1998. – Вип. 35.– С. 112-117.

Науковий керівник: **Бойчук Р.П.**, к. ю. н., доцент кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Погорєлова Л. Г.¹

РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ

Досвід держав-членів Міжнародної організації праці щодо системного підходу до забезпечення професійної безпеки і здоров'я працюючих становить особливий інтерес для України і підлягає запровадженню у національне законодавство.

Така позиція є обґрунтованою і з огляду на норми ст.ст. 1 та 3 Конституції України, відповідно до яких Україна як соціальна та правова держава взяла на себе зобов'язання утверджувати і забезпечувати права і свободи людини [1]. Тобто Україна зобов'язана впроваджувати найліпші досягнення міжнародних стандартів у галузі охорони праці, зокрема, професійної безпеки та здоров'я.

Права на безпечні та здорові умови праці знайшли своє відображення, як у двосторонніх договорах України з іншими державами, так і у багатосторонніх договорах, зокрема, у міжнародних актах, серед яких можна зазначити Загальну декларацію прав людини, Міжнародний пакт про економічні соціальні і культурні права, Європейську соціальну Хартію.

¹ Аспірантка Науково-дослідного інституту публічного права

Важливе місце серед міжнародних установ, що здійснюють закріплення і захист трудових прав людини, займає Міжнародна організація праці (МОП) – спеціалізована міжнародна установа, заснована з метою міжнародного співробітництва для забезпечення тривалого миру та ліквідації соціальної несправедливості шляхом покращення умов праці [2, с. 52].

Провідна роль у розвитку та вдосконаленні національного законодавства у сфері правового регулювання забезпечення безпеки праці належить Міжнародній організації праці, яка приділяє значну увагу питанню безпеки праці, що було у центрі уваги з моменту створення організації у 1919 році та залишається актуальним дотепер. Міжнародною організацією праці було прийнято чимало конвенцій та рекомендацій, присвяченим питанню безпеки праці.

У діяльності МОП існувала практика прийняття конвенцій і рекомендацій, зміст яких повністю присвячений безпеці та гігієні праці. Ці конвенції та рекомендації, спрямовані на захист працівників від окремих ризиків, передбачали захист від токсичних речовин, забруднення повітря, шуму і вібрації, правила безпечної експлуатації машин, визначення максимального вантажу [3, с. 230], охорони у певних видах діяльності (будівництво, торгівля й установи, робота на шахтах та інші).

Основними міжнародно-правовими актами в сфері регламентації вимог безпеки та здоров'я на робочому місці є: Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Конвенція МОП «Про безпеку та гігієну праці та виробниче середовище» № 155 (1981 р.), Рекомендація МОП «Щодо безпеки та гігієни праці і виробничого середовища» № 164 (1981 р.), Конвенція МОП № 174 про запобігання великим промисловим аваріям (1983 р), Конвенція МОП № 161 про служби гігієни праці (1985), та інші.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, у статті 7 проголошує, що держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожного на справедливі і сприятливі умови праці, включаючи, зокрема, умови роботи, що відповідають вимогам безпеки та гігієни [3].

У Конвенції МОП «Про безпеку та гігієну праці та виробниче середовище» № 155 (1981 р.) [5] (ратифікована Україною 02.11.2011[6])

визначено мету національної політики кожного члена МОП, яка полягає у запобіганні нещасним випадкам і завданню шкоди здоров'ю, що виникають унаслідок роботи, пов'язані з нею або в ході неї, мінімізуючи настільки, наскільки це обґрунтовано практично можливим, причини небезпек, притаманних виробничому середовищу.

Конвенція МОП № 155 закріплює перелік заходів, які мають бути запроваджені на національному рівні, в галузі безпеки праці, гігієни праці й виробничого середовища. Так, кожний член МОП за допомогою законодавства або правил, чи у будь-який інший спосіб, що відповідає національним умовам та практиці, і після консультації із зацікавленими представницькими організаціями роботодавців і працівників вживає заходів, потрібних для здійснення національної політики в галузі безпеки праці, гігієни праці й виробничого середовища [5].

Необхідно підкреслити значення Глобальної стратегії МОП у сфері професійної безпеки й здоров'я (Global Strategy on Occupation Safety and Health), визначеної організацією у 2003 році на 91-й сесії. Головним гаслом Глобальної стратегії став вислів: «Гідна праця має бути безпечною!». Основними завданнями Глобальної стратегії було проголошено, зокрема, будівництво культури превентивної роботи та запровадження системного підходу (цілісної концепції) до забезпечення професійної безпеки та здоров'я [7]. Глобальна стратегія вперше запропонувала впровадження системного підходу до вирішення проблем у галузі охорони праці та у своїх висновках окреслила глобальний підхід до забезпечення безпеки праці. Висновки Глобальної стратегії підкреслюють провідну роль актів МОП як основного засобу сприяння охороні праці та водночас підкреслюють необхідність запровадження комплексних дій, які б допомогли забезпечити кращий взаємозв'язок стандартів МОП з іншими видами діяльності, такими як інформаційна робота, підвищення обізнаності громадськості, покращення знань з охорони праці, вдосконалення управління, технічна та міжнародна співпраця, з метою досягнення найкращих результатів.

Нагадуючи про Висновки щодо нормотворчої діяльності МОП у сфері безпеки та гігієни праці, закріплені у Глобальній Стратегії, схвалені на 91-й сесії Міжнародної конференції праці, зокрема, стосовно того, щоб у національних програмах питанням безпеки та гігієни праці надавалося пріоритетне значення, 15 червня 2006 року Міжнародною

організацією праці була прийнята Конвенція про основи, що сприяють безпеці та гігієні праці № 187 [8] та відповідна Рекомендація № 197.

Конвенція № 187 містить вимоги до національної політики у галузі безпеки і гігієни праці та виробничого середовища, національної системи безпеки і гігієни праці та запроваджує нові для національного законодавства терміни, зокрема «національна культура профілактики в сфері безпеки і гігієни праці», що в свою чергу означає культуру, в якій право на безпечне та здорове виробниче середовище зберігається на всіх рівнях, коли уряди, роботодавці та працівники приймають активну участь у забезпеченні безпечного та здорового виробничого середовища шляхом системи встановлених прав, відповідальності та обов'язків та коли принципам профілактики надається самий високий пріоритет [8]. Зазначена Конвенція МОП визначила основні цілі та напрями національної політики держав - членів МОП задекларувала необхідність створення національної системи та національної програми щодо безпеки та гігієни праці.

З вищевикладеного вбачається, що МОП постійно розробляє та вдосконалює свої акти, зокрема в сфері забезпечення безпеки праці, саме МОП надала трактуванню забезпечення безпеки і гігієни праці таких базових вимог, як комплексний підхід і профілактичний характер роботи з ризиками.

Ратифіковані Україні акти Міжнародної організації праці – є одним з основних джерел трудового права України, імплементація цих актів до національного законодавства є дійсно важливим кроком у забезпеченні права на гідні умови праці. Однак, на жаль, Україна не ратифікувала велику кількість важливих конвенцій МОП, які гарантують забезпечення професійної безпеки і здоров'я, зокрема, в окремих сферах виробництва. Тобто, на сьогодні національне законодавство України в сфері правового регулювання забезпечення безпеки праці потребує вдосконалення та оновлення.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: від 28 черв. 1996 р.// Відомості Верховної Ради України. 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Трудове право: підручник/ О.М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А. М. Слюсар та ін.; за ред. О.М. Ярошенка. Харків: «Право», 2017. 558 с.

3. Козак З.Я. Становлення та розвиток актів Міжнародної організації праці.// Форум права. – 2008. - № 3. Ст. 229 – 234. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2008_3_34.

4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16.12.1966// URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_042.

5. Про безпеку та гігієну праці та виробниче середовище: Конвенція МОП від 22.06.1981 № 155 //Офіційний вісник України. – 2013. - № 5. – Ст. 204.

6. Про ратифікацію Конвенції Міжнародної організації праці № 155 від 22.06.1981// Відом. Верх. Ради України. – 2012. - № 23. - Ст. 233.

7. Global strategy on occupational safety and health. Conclusions adopted by the international labour conference at its 91st session, 2003. International Labour Organization. – URL: Access mode: http://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/resources-library/publications/WCMS_107535/lang--en/index.htm.

8. Про основи, що сприяють безпеці та гігієні праці: Конвенція МОП від 15.06.2006 № 187//. Інформаційний бюлетень з охорони праці. – 2007. - №1.

Науковий керівник: *Подорожній Є. Ю.*, д.ю.н, професор, професор кафедри трудового та господарського права факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ.

Прилипка Д. С.¹

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Під захистом права інтелектуальної власності розуміється сукупність заходів, що спрямовані на недопущення або припинення порушення, оспорювання, невизнання права інтелектуальної власності або охоронюваних законом інтересів у вказаній сфері, що застосовує правомочна особа самостійно чи шляхом звернення до компетентних органів. [1]

Захист права інтелектуальної власності може відбуватися у певній

¹ Аспірантка кафедри інтелектуальної власності юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

формі. При визначені форми захисту своїх прав інтелектуальної власності суб'єкт має враховувати, що форма захисту – це комплекс організаційних заходів, спрямованих на захист прав і законних інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності. Форми захисту прав інтелектуальної власності поділяються на юрисдикційну і неюрисдикційну. У разі порушення прав інтелектуальної власності суб'єкти вибирають на власний вибір форму захисту прав. [2]

Юрисдикційна форма захисту прав поділяється на загальну і спеціальну форми здійснення передбачених законом засобів захисту. Відповідно до загальної форми захист прав на об'єкти інтелектуальної власності здійснюється у судовому порядку. Спеціальною формою захисту є адміністративний порядок захисту цих прав, який застосовується лише у випадках, визначених у законодавстві. [3]

Переважною формою неюрисдикційного захисту є самозахист, що проявляється в активних чи пасивних діях особи, спрямованих на запобігання чи припинення порушення її суб'єктивного права.

Відповідно до ст. 19 ЦК України самозахистом є застосування особою заходів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства. Суб'єкт має враховувати, що законодавство України встановлює вичерпний перелік порушень прав інтелектуальної власності, вчинення яких є підставою для судового захисту (зокрема ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права», ст. 28 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та інші). [4]

Юрисдикційна форма захисту — це діяльність уповноважених державних органів по захисту порушених чи оспорюваних авторських прав. Її суть виражається в тому, що особа, права та законні інтереси якої порушені неправомірними діями, звертається за захистом до державного органу, що уповноважений здійснити відповідні заходи для відновлення порушеного права і зупинення правопорушення.

Неюрисдикційна форма захисту — передбачає самостійні дії юридичних і фізичних осіб щодо захисту своїх авторських прав на твір, без звертань в державні або інші компетентні органи. Прикладами самозахисних дій при неюрисдикційній формі захисту є не підписання договору, який свідомо порушує права однієї із сторін чи технічні засоби захисту об'єкту (технічні перешкоди для копіювання творів, розміщених

на електронних ресурсах). [5]

Висновки. У тезах зазначено дві форми захисту прав інтелектуальної власності. Можна зробити висновок, що необхідно застосовувати, за можливістю обидва способи захисту прав інтелектуальної власності. Адже, неюрисдикційна форма захисту носить ще й превентивний характер. І задля запобігання довгого процесу звернень до державних органів необхідно вживати всі можливі дії для захисту своїх прав.

Список використаних джерел:

1. Яворська О. Управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав //Підприємництво, господарство і право. – 2016. – №. 7. – С. 26-30.
2. Бойко А. Р. Захист права інтелектуальної власності в Україні //Літописець: Збірник V Всеукраїнської науково-практичної конференції «Права людини: історичний вимір і сучасні тенденції»(м. Житомир, 7 грудня 2017 року). – 2018. – №. 13. – С. 136-138.
3. Капіца Ю. М. Охорона авторського права на наукові журнали та монографії у цифровому вигляді для забезпечення використання іноземними користувачами //Наука України у світовому інформаційному просторі. – 2018.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/paran161>
5. Право інтелектуальної власності : Акад. курс: Підруч. для студ. вищих навч. закладів / [О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.]; за ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. — К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. — 696 с

Науковий керівник: **Орлюк О. П.**, д. ю. н, професор, директор Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ВІДПОЧИНОК: ЗЕМЕЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Порівняльний аналіз правового режиму земельних ділянок, які використовуються для різного цільового призначення, сьогодні набуває практичного значення.

Систематичність розвитку сільського господарства в Україні та стабільно велика питома вага цього елемента у вітчизняній економіці зумовили порівняно найбільший серед інших розвиток наукової правової думки в зазначеній галузі. Це, у свою чергу, позитивно (передовсім з точки зору повноти урегульованості правових відносин) відобразилось у національному законодавстві, норми якого регулюють, в тому числі, питання правового режиму використання земель для садівництва, які Земельний кодекс України [1] відносить до земель сільськогосподарського призначення, та їх охорони.

Землі для дачного будівництва, що входять до категорії земель рекреаційного призначення, натомість, не мають загальноприйнятих нормативів їх використання. При цьому, окремі аспекти охорони даних земель не є системними в силу відсутності спеціального закону, що врегулював би зазначене питання.

Проаналізуємо доцільність застосування для земельних ділянок, які призначені для дачного будівництва, деяких визначених законодавством нормативів режиму використання та охорони земель для садівництва.

В першу чергу, для відображення базового завдання встановлення нормативів режиму використання та охорони як для земель для садівництва, так і для дачного будівництва, звернімося до законодавчого визначення поняття «охорони земель». За приписами ч. 1 ст. 1 Закону України «Про охорону земель» охорона земель – це система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського

¹ Здобувач кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Преамбула названого вище закону містить декларативну норму щодо забезпечення заходами із охорони земель, їх раціонального використання, відтворення та підвищення родючості ґрунтів, інших корисних властивостей земель, збереження екологічних функцій ґрунтового покриву та охорони довкілля.

Відповідно до ч. 3 ст. 35 Земельного кодексу України земельні ділянки, призначені для садівництва, можуть використовуватись для закладання багаторічних плодкових насаджень, вирощування сільськогосподарських культур, а також для зведення необхідних будинків, господарських споруд тощо.

В свою чергу, за системним тлумаченням норм статей 50 – 52 ЗК України земельні ділянки для дачного будівництва використовуються для забезпечення позаміського відпочинку людини за посередництва зведення на ділянці дачного будинку як індивідуального об'єкта стаціонарної рекреації. Отже в даному випадку цільове призначення ділянки зумовлює, в тому числі, й пріоритетну спрямованість заходів із охорони відповідних земель та встановлення загальнообов'язкових нормативів. Для земель, призначених для садівництва, таким пріоритетом є підвищення (збереження) родючості, а для земель, призначених для дачного будівництва, збереження їх рекреаційних властивостей.

Систему заходів в частині створення нормативів використання та охорони земель слід поділяти на: 1) державну комплексну систему спостережень; 2) розробку загальнодержавних і регіональних (республіканських) програм використання та охорони земель, документації із землеустрою в галузі охорони земель; 3) створення екологічної мережі, здійснення природно-сільськогосподарського, еколого-економічного, протиерозійного та інших видів районування (зонування) земель; 4) економічне стимулювання впровадження заходів щодо охорони та використання земель і підвищення родючості ґрунтів; 5) стандартизацію і нормування. І, якщо перші чотири види заходів

притаманні як землям під садівництво, так і ділянкам для дачного будівництва, то стандартизація і нормування для ділянок під дачне будівництво ще ніколи не здійснювались.

З огляду на викладене, пропонується до створення система стандартів, що включатиме обґрунтовані показники цінності окремих територій для забезпечення відпочинку населення, чим здійснюватиметься саме позитивний вплив на людину. Такий стандарт повинен містити: а) показник мінімально допустимої рекреаційної цінності, з метою установаження абстрактної можливості віднесення земельної ділянки до категорії земель рекреаційного призначення та подальшого відведення для дачного будівництва; б) показник допустимого впливу зовнішньої господарської діяльності; в) показник допустимого впливу та зміни територій суміжними землекористувачами (наприклад, в межах одного дачного кооперативу).

В останніх двох випадках сформується цілком конкретний механізм захисту землекористувачів від впливу на рівень «рекреаційної цінності» території, що до того ж стане додатковим інструментом притягнення до відповідальності порушників земельного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
2. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 349.

Науковий керівник: **Шульга М. В.**, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Трибуна Молодого Вченого

Аджієва Е. М.¹

СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВ ЛЮДИНИ В ОКУПОВАНОМУ КРИМУ

У лютому 2014 року Російська Федерація окупувала частину української держави – Автономну Республіку Крим, що є серйозним порушенням міжнародного права. Незаконна анексія Криму, проти якої виступили більшість кримських татар, українців та представників інших національностей, спричинила системні порушення прав людини на Кримському півострові. Протягом останніх майже шести років обшуки та затримання, допити та арешти, насильницькі зникнення та вбивства, порушення основних прав людини стали звичайною практикою на окупованій території.

У Криму Російська Федерація продовжує порушувати норми міжнародного гуманітарного права і міжнародного права в галузі прав людини всупереч своєму зобов'язанню як окупаційної Держави [1].

У роботі проаналізовано та класифіковано велику кількість проблем, пов'язаних з порушенням прав людини в окупованому Криму.

На підставі даних 2019 року проаналізовано наступні групи: 1) незаконні обшуки і допити, порушення прав політв'язнів (зафіксовано 169 випадків допитів, опитувань і «бесід», 115 з яких – у відношенні представників кримськотатарського народу); 2) ненадання належної медичної допомоги в місцях утримання під вартою (зафіксовано 90 випадків порушення права на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я); 3) порушення свободи слова та заборона українських медіа (у лютому 2015 року всі приватні радіостанції, що працюють у Криму, були позбавлені ліцензії на мовлення, а 9 березня всі українські телеканали на території Криму були відключені від мовлення); 4) порушення права на свободу вираження поглядів, мирних зібрань, совісті і релігії; 5) заборона діяльності Меджлісу – представницького органу кримських татар (Російська Федерація,

¹ Дійсний член КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді», секції «Теології, релігієзнавства та історії релігії» відділення філософії та суспільствознавства, учениця 10 класу спеціалізованої загальноосвітньої школи № 329 «Логос» імені Г. Гонгадзе

заборонила Меджліс кримськотатарського народу та включила його до списку екстремістських організацій); 6) рейдерське захоплення державних та приватних компаній («Республіка Крим» націоналізувала) понад 480 підприємств та організацій, загальною вартістю \$ 1 млрд.); 7) порушення права на освіту; 8) примусовий призов чоловіків, мешканців Криму до Збройних сил Російської Федерації (протягом 9 місяців 2019 року в Криму було призвано щонайменше 3300 чоловіків. Кримським мешканцям було винесено 29 обвинувальних вироків за ухилення від призову, за яке кримінальне законодавство Російської Федерації передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на строк до двох років. Чотири вирокі були винесені у першому півріччі 2019 року); 9) обмеження права на справедливий суд (зафіксовано 578 випадків порушення права на справедливий суд, 408 з яких – у відношенні кримських татар) [2].

Як стверджується, за висновками ООН, що не менш важливо забезпечити ефективне розслідування всіх тверджень про жорстоке поводження, тортури і викрадання в Криму, а також забезпечити, щоб права на свободу вираження поглядів, мирних зібрань, асоціацій, думки, совісті і релігії могли здійснюватися будь-якою особою або групою осіб в Криму без дискримінації за будь-яких підстав. Владі Російської Федерації пропонується поважати право на мирні зібрання і зняти обмеження, введені відносно кримськотатарської громади, включаючи заборону на діяльність Меджлісу, з метою збереження її представницьких інститутів. Крім того, владі Російської Федерації необхідно забезпечити доступність освіти українською мовою [3].

Таким чином, можна дійти висновку, що протягом 2014-2019 років в тимчасово окупованому Криму російська влада систематично та грубо порушує права людини. Зокрема, особливо активно тривають переслідування кримськотатарських активістів за національною, релігійною та політичною ознаками. Окупаційні правоохоронні органи вдаються у своїй діяльності до безпідставних звинувачень, залякувань та навіть тортур. На жаль, на сьогодні, демократична світова спільнота не має впливу на ситуацію з правами людини в Автономній Республіці Крим.

На наш погляд нагальною проблемою, що вимагає свого вирішення є необхідність розробити та запровадити дієвий механізм щодо

повернення на підконтрольну уряду територію України осіб, які зазнали переслідувань та перебувають в місцях несвободи на окупованих територіях або примусово переміщені до Російської Федерації. Ініціювати та ухвалити прийняття змін до Кримінального кодексу України, які б надавали можливості національним органам слідства та суду притягати до кримінальної відповідальності осіб, що вчинили основні злочини за міжнародним правом.

Список використаних джерел:

1. «Положение в области прав человека в Автономной Республике Крым и городе Севастополе, Украина» Доповідь Генерального секретаря Антонію Гутерріш [Електронний ресурс] Доповідь ООН про порушення прав людини в окупованому Криму. Режим доступу: <https://undocs.org/ru/A/74/276>.

2. «Анализ нарушений прав человека в оккупированном Крыму за 9 месяцев 2019года». Режим доступу: http://ctrcenter.org/ru/analytics/165-analiz-narushenij-prav-cheloveka-v-okkupirovannom-krymu-za-9-mesyacev-2019-goda-prezentaciya?fbclid=IwAR1ww_dKVqX0G6RQ45yb7qg52VFtX6Vo8vpN7bFvkfEAduqSF5wNLdD_aVY ; http://ctrcenter.org/ru/news/3120-kolichestvo-narushenij-prav-cheloveka-v-krymu-prodolzhaet-rasti-analiz-krc-za-9-mesyacev-2019-goda?fbclid=IwAR29wdAzewN7BLNqqmlyReo9rugwIhGTQdYpUMA420m_uMfFvCjjwL3377U.

3. Електронний ресурс: <https://www.5.ua/ru/polytyka/pitky-y-pokhyshcheniya-oon-obnarodovala-doklad-o-narusheniakh-prav-cheloveka-v-okkupirovannom-krimu-198660.html>

Науковий керівник: **Ком Т. Ю.**, завідувач відділення філософії та суспільнознавства, керівник секції «Правознавство» КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді».

Арташесян З. Г.¹

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД В УКРАЇНІ

Ефективність функціонування судової системи будь-якої держави визначається, у тому числі, й можливістю реалізації її громадянами права

¹ Студентка факультету адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

на справедливий суд. Це право зумовлюється, як інституційними аспектами побудови судової системи, так і особливостями здійснення окремих судових процедур.

Право на справедливий суд проголошене низкою міжнародних правових актів, які визнані та ратифіковані Україною. Загальна декларація прав людини 1948 року проголошує право людини на розгляд справи «з додержанням усіх вимог справедливості незалежним і безстороннім судом» [1, с. 20].

За результатами моніторингу виконання Національної стратегії у сфері прав людини можна констатувати, що не було реалізовано завдань щодо забезпечення доступності до правосуддя для кожної особи (запровадження гнучкішої системи звільнення або відстрочки оплати судового збору; звільнення від сплати судового збору осіб, які мають право на отримання безоплатної вторинної правової допомоги); усунення недоліків процесуального законодавства та забезпечення здійснення ефективного судочинства у розумні строки, послідовної судової практики через розроблення законопроекту щодо забезпечення особи відшкодування збитків за надмірну тривалість провадження, стороною у якому вона є [8].

Ускладненим із 2016 р. залишається доступ громадян до правосуддя через неукомплектованість судів [9]. Відповідно до статистичної інформації, за 9 місяців 2017 р. рівень укомплектованості судьями місцевих та апеляційних судів усіх напрямів спеціалізації становив від 45% до 69%. Кадровий дефіцит фактично паралізував роботу тих судів, у яких за штатом було передбачено невелику кількість суддівських посад. У таких судах була відсутня можливість утворювати колегії для розгляду справ, формувати новий склад суду після задоволення відводів (самовідводів), повернення справ на новий розгляд тощо. У 2017 р. в судах було зафіксовано понад 26 тис. справ, провадження в яких тривало більше одного року, понад 4 тис. справ, що перебували у провадженні більше 2 років, та 2303 справи, які перебували у провадженні суду більше 3 років. Протягом майже 2017 – 2018 рр. фактична кількість суддів зменшилась на 1828 осіб (24%) [10].

Право на справедливий суд проголошено також і в національних правових актах України. Так, Законом України від 07 листопада 2019 року «Про судоустрій і статус суддів» [2] завданням суду при здійсненні

правосуддя визначено забезпечення кожному права на справедливий суд. У цьому Законі також містяться нормативні положення, які є складовими права на справедливий суд: «кожному гарантується захист його прав, свобод та законних інтересів незалежним і безстороннім судом, утвореним відповідно до закону».

Не зважаючи на важливість принципу справедливості судового розгляду, Європейський суд з прав людини не напрацював формально визначених загальних правил та критеріїв справедливості. Проте в окремих рішеннях Європейського суду з прав людини можна зустріти позицію, що «справедливий розгляд справи» включає в себе такі аспекти належного відправлення правосуддя, як право на доступ до правосуддя, рівність сторін, змагальний характер судового розгляду справи, обґрунтованість судового розгляду тощо [6, с.65].

Виходячи з результатів аналізу норм міжнародно-правових актів, національного законодавства, а також правозастосовної практики, доцільним є уточнення системи структурних елементів права на справедливий суд. Такими елементами є:

- 1) інституційні елементи (до них входять такі, як створення суду на підставі закону, незалежність суду, безсторонність суду);
- 2) організаційно-функціональні елементи (складовими є доступ до правосуддя, рівність сторін, право на правову допомогу, публічність (гласність і відкритість) судового розгляду, обов'язковість судових рішень);
- 3) функціональні елементи (складається з таких засад, як змагальність процесу, розумні строки розгляду справи);
- 4) спеціальні елементи (включаються такі засади, як презумпція невинуватості, право на захист, право на перекладача).

В Україні правові основи побудови судової системи та гарантії справедливого правосуддя визначені Конституцією України [3] та Законом України «Про судоустрій і статус судів» [2]. Зазначеними актами проголошено здійснення правосуддя виключно судами та заборону делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами. Ці законодавчі норми мають основоположне значення у визначенні юрисдикційного органу в Україні. При цьому юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі.

Одним із інституційних елементів права на справедливий суд є незалежність суду. Це поняття багатоаспектне і має як зовнішні, так і внутрішні ознаки інституційного та функціонального характеру.

На думку Штефана Гасса, «незалежність суду означає, що окремі судді та незалежність судової влади як інституту є вільними від впливу і втручання з боку інших гілок влади, так само як і від впливу приватних та політичних інтересів» [4, с. 25].

Подібну за змістом позицію висловлює Е. Л. Трегубов: «Незалежність розуміється як здатність суду розглядати справу та ухвалювати рішення, не перебуваючи при цьому у будь-якій залежності від волі сторін чи органів державної влади» [5, с. 362].

Публічність розгляду справи та проголошення рішення є важливим елементом права на справедливий суд [7]. У статті 6 Конвенції передбачається право кожної людини на те, що розгляд її справи буде відбуватися публічно. Публічний характер розгляду справи спрямований на захист особи від таємного, не підконтрольного суспільству відправлення правосуддя. З іншого боку, публічність є важливим інструментом, який сприяє зміцненню довіри до діяльності судової системи.

Отже, можна дійти висновку, що на сьогодні впровадження принципу справедливості суду в Україні потребує організаційних, процедурних та змістовних вдосконалень з врахуванням при цьому європейської практики у відповідній царині. Дотримання принципу справедливості є основним обов'язком української судової влади.

Список використаних джерел:

1. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю.К. Качуренко. – 2-е вид. – К.: Юрінформ, 1992. – 200 с.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України № 2453-VI від 7 липня 2010 р. : URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>
3. Конституція України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 21.02.2019 р.
4. . Штефан Гасс. Деякі спостереження щодо незалежності суду, як вона презентована у міжнародних документах та досвіді // Вісник Центру суддівських студій. 2012. №10. С. 25-32. 9.

5. Трегубов Е.Л. Право на справедливий суд у практиці Європейського Суду з прав людини // Форум права 2010. № 1. С. 358–363. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-1/10telzpl.pdf>

6. Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського суду з прав людини у контексті західної правової традиції / Вид. 2-е, випр., доп. К. : Реферат, 2014. 848 с.

7. Право на справедливий суд в рамках Європейської конвенції про захист прав людини (стаття 6). Interights. Керівництво для юристів. - London: Lancaster House, 2011.

8. Стан виконання Національної стратегії. Розширений пошук по заходах // Національний індекс прав людини. URL: <http://www.hro.org.ua/index.php?r=9#result>

9. О. Овчаренко. Проблеми забезпечення права на справедливий суд. Права людини в Україні – 2016// Українська Гельсінська спілка з прав людини. URL: [/problemy-zabezpechennya-prava-na-spravedlyvyj-sud-o-ovcharenko/](http://problemy-zabezpechennya-prava-na-spravedlyvyj-sud-o-ovcharenko/)

10. Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні. Щорічна доповідь за 2018 рік // Вища рада правосуддя. URL: <http://www.vru.gov.ua/content>

Науковий керівник: *Мерник А. М.*, к. ю. н., асистент кафедри теорії та філософії права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, головний спеціаліст відділу державної реєстрації друкованих засобів масової інформації та громадських формувань Управління державної реєстрації Головного територіального управління юстиції у Харківській області.

Бехало М.О¹

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЛЕЖНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБАМ, ПОЗБАВЛЕНИМ ВОЛІ, ВІДПОВІДНО ДО ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Одним з елементів, за допомогою якого реалізується права на здоров'я, є надання своєчасної та якісної медичної допомоги. У цьому

¹ Студент 1 курсу магістратури Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

контексті часто жертвами неналежного медичного забезпечення можуть стати особи, позбавлені волі, і дані дії потрібно розцінювати як порушення ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, якою забороняються катування, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження або покарання, що деталізується практикою Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ) стосовно оцінки відповідності заходів, які вживаються державами у таких ситуаціях, вимогам вказаної статті.

ЄСПЛ здійснює розгляд скарг про ненадання належної та необхідної медичної допомоги особам, позбавленим волі, стан здоров'я яких потребує такої допомоги. Беручи до уваги умови та обставини перебування вказаних осіб у місцях позбавлення волі і відсутність належного лікування, при необхідності такі обставини можуть тлумачитись як такі, що принижують гідність особи або становлять собою нелюдське поводження, рідше за виняткових обставин вібовідні ситуації можуть бути розцінені Судом як катування.

Практика ЄСПЛ щодо оцінки ситуацій, пов'язаних з перебуванням в ув'язненні хворої людини без належних умов, яка відображається, зокрема, у рішеннях «Мельник проти України», № 72286/01, п. 94, ECHR [1]; «Mouisel v. France», № 67263/01, п. 40-42, ECHR [2]; «Dybeku v. Albania», № 41153/06, п. 42, ECHR [3], визначає, що трьома складовими, які необхідно розглядати стосовно сумісності стану здоров'я заявника та умов його утримання, є: 1) медичний стан в'язня; 2) адекватність медичної допомоги та піклування, яка надається в умовах ув'язнення; 3) доцільність ув'язнення з огляду на стан здоров'я в'язня.

Так, у справі «Алексанян проти Російської федерації» № 46468/06 від 22 грудня 2008 року, ув'язнений вимагав переведення до лікарні, що спеціалізується на лікуванні СНІДу [4]. Заявник стверджував, що тюремна лікарня була непридатним закладом для лікування його хвороби. Національний суд зазначив у своєму рішенні, що він не вбачає серйозних практичних перешкод для того, щоб заявника негайно перевели в спеціалізовану медичну установу. Також важливо зазначити, що Московський центр СНІДу був готовий прийняти заявника на стаціонарне лікування. Крім того, судом було встановлено, що заявник мав можливість покрити більшу частину витрат, пов'язаних із лікуванням. Національний суд при прийнятті рішення, виходив з того, що

режимна загроза, яку він представляв на той час, якщо вона існувала, була непорівнянна з ризиком для його здоров'я. У всякому разі заходи безпеки, вжиті кримінально-виконавчим органом в лікарні № 60 не видавалися занадто обтяжливими.

У цій справі ЄСПЛ в своїй постанові зазначив, що органи влади не виявили достатньої турботи про здоров'я заявника, що в свою чергу призвело до приниження його гідності і створило особливо скрутні умови, які призвели до страждань заявника, що пов'язані із триманням під вартою та його захворюванням. З огляду на всі обставини справи ЄСПЛ констатував порушення ст. 3 конвенції.

У справі «Логвіненко проти України» №13448/07 від 14 жовтня 2010 року заявник страждав на інфільтративний туберкульоз однієї легені. У лютому 2000 року йому діагностували пізню стадію ВІЛ-інфекції. За час тримання під вартою та відбування покарання стан здоров'я заявника погіршився. Заявник скаржився до ЄСПЛ за ст. 3 Конвенції на неналежні умови тримання його під вартою; неадекватність наданої йому медичної допомоги; погане поводження працівників Виправної колонії № 47.

ЄСПЛ дійшов висновку про порушення прав заявника за ст. 3 Конвенції у зв'язку з тим, що відповідні державні органи не забезпечили заявнику умов тримання, які б відповідали його стану здоров'я, а також не забезпечили його адекватним та належним лікуванням [5].

Органи державної влади повинні також забезпечити докладне документування стану здоров'я ув'язненої особи та його або її лікування протягом ув'язнення (рішення у справі «Худобін проти Росії», № 59696/00, п. 83 ЄСПЛ [6]), оперативність та точність діагнозу і лікування (рішення у справі «Гумматов проти Азербайджану», п. 115, ЄСПЛ [7] та рішення у справі «Мельник проти України», № 72286/01, п. п. 104-106, ЄСПЛ [1]).

Державні органи влади повинні довести, що були створені умови, необхідні для фактичної реалізації призначеного лікування (рішення у справі «Гумматов проти Азербайджану», п. 116, ЄСПЛ та рішення у справі «Голомійов проти Молдови», № 30649/05, п. 117, ЄСПЛ [8]).

При цьому ЄСПЛ зазначає, що при оцінюванні належності лікування слід керуватися критерієм належної старанності, оскільки обов'язок держави лікувати тяжко хворих осіб під вартою є обов'язком

засобів, а не обов'язком результату (рішення у справі «Гогінашвілі проти Грузії», № 47729/08, п. 71, ЄСПЛ [9]).

Отже, проаналізувавши практику ЄСПЛ можна дійти висновку, що позитивним забор'язанням держави за ст. 3 Конвенції про захист прав і людини і основоположних свобод є створення належних умов для забезпечення медичної допомоги особам, які перебувають у місцях позбавлення волі, серед таких можна зазначити: регулярність та систематичність нагляду та наявність плану терапевтичних заходів з метою лікування хвороб ув'язненої особи або запобігання їхньому ускладненню, замість усунення симптомів; забезпечення органами державної влади докладного документування стану здоров'я ув'язненої особи та його або її лікування протягом ув'язнення, держава повинна створити умови, необхідні для фактичної реалізації призначеного лікування.

Список використаних джерел:

1. «Мельник проти України» № 72286/01 від 28 березня 2006, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/974_049;
2. «Mouisel v. France» №67263/01. 14 November 2002, HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-651691-657425> ;
3. «Dybeku v. Albania», № 41153/06 18 December 2007, HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-2216317-2368755>;
4. «Алексанян проти Російської федерації» № 46468/06 від 22 грудня 2008 , HUDOC. URL:<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90390> ;
5. «Логвінов проти України» №13448/07 від 14 жовтня 2010, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/974_65;
6. «Худобін проти Росії», № 59696/00 26 October 2006, HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77692>;
7. Гумматов проти Азербайджану Гумматов проти Азербайджану», № 9852/03 та № 13413/04 29 November 2007, HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83588>;
8. «Голомійов проти Молдови», № 30649/05 7 November 2006, HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77850>;
9. Гогінашвілі проти Грузії», № 47729/08 4 October 2011, HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-106587>

Науковий керівник: *Бенедик Я. С.*, к. ю. н., асистент кафедри публічного права Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

*Бублик А. О.*¹

КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО ПРАВА ДИТИНИ: ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Конкретизація і виокремлення прав дітей як особливої соціальної групи, відбулася лише в ХХ столітті, коли почали приймати перші закони про права дітей на національному рівні. На сьогоднішній день фундаментальним міжнародним документом, що регулює це питання є Конвенція ООН про права дитини, яка була прийнята 20 листопада 1989 року. А вже 26 січня 1990 року, в день відкриття її для підписання, її підписала 61 держава світу.

Права, викладені в Конвенції, умовно можна поділити на три групи:

- забезпечення: право володіти певними речами, отримувати певні послуги та мати доступ до будь-чого (мова йде про ім'я та громадянство, медичне обслуговування, освіту, відпочинок та ігри та інші);

- захист: право бути захищеним від дій, що завдають шкоди дитині (наприклад, від розлучення з батьками, залучення до воєнних дій, комерційної, економічної чи сексуальної експлуатації, фізичного чи психічного знуцання тощо);

- участь: дитина має право бути почутою, при прийнятті рішення, що стосуються її життя. Дорослішаючи, дитина повинна мати дедалі більше можливостей брати участь у житті суспільства, готуватися до самостійного життя, користуватися правами свободи думки та слова, вибору культури, релігії та мови [2, с. 85].

Основна мета цієї Конвенції – встановити стандарти для захисту дітей від зневаги та образ, з якими вони стикаються до певної міри щодня в усіх куточках світу.

У той же час, сучасні дослідники не заперечують існування

¹ Студентка 2 курсу Слідчо-криміналістичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

значних відмінностей між юридичними і реальними правами дітей.

Таким чином, протягом останніх двадцяти років піддається змінам суспільна свідомість щодо прав дітей, системи їх захисту:

- нині дитина все більше набуває статусу самостійного суб'єкта права;

- діти визнаються найбільш незахищеною соціальною групою населення.

Права дитини є об'єктивно визначеними соціально-економічним рівнем розвитку суспільства та юридично гарантованими державою. Це ті можливості задоволення потреб та інтересів дитини, реалізація яких є необхідною умовою для її нормального життя та гармонійного розвитку і здійснюється самою дитиною або за допомогою інших осіб [4, с. 11].

Особливістю захисту прав дитини є його соціально-правова природа. Вона полягає у неповторності дитини як людської особистості, залежності реалізації її прав та свобод від інших осіб, наївності, піддатливості до зловживань або експлуатації з боку інших осіб.

Діти не повинні стати жертвами насильства. Держава захищає дітей від брутального поводження з боку батьків або інших осіб. Жодна дитина не може бути піддана катуванню, знущанню, незаконному арешту або позбавленню волі [3, с. 22].

До основних форм захисту прав та свобод дитини віднесено державно-правовий захист прав і свобод дитини та захист прав дитини громадянським суспільством.

Державно-правовий захист проявляється через діяльність органів, посадових осіб, батьків або самої дитини після факту порушення чи оскарження прав та свобод дитини з метою відновлення порушеного права, припинення правопорушення, відшкодування заподіяної шкоди.

Захист прав дитини громадянським суспільством проявляється у діяльності усього суспільства, недержавних організацій, зумовлений необхідністю захисту потреб та інтересів дитини, що вирішально впливають на формування суспільних відносин за участю дітей [4, с. 14].

Безсумнівно, можна стверджувати, що діти – найбільш вразлива частина суспільства, яка має найменші можливості для самозахисту.

Власне українське законодавство захищає права дитини. Це такі нормативно правові акти, як Сімейний кодекс України, Закон України «Про охорону дитинства», Закон України «Про державну допомогу

сім'ям з дітьми», Закон України «Про освіту» та низка інших.

Як міжнародне, так і українське законодавство можна назвати сформованою правовою базою для здійснення заходів щодо охорони дитинства. Практична реалізація правових приписів іноді стає неможливою у зв'язку з існуванням різного роду перешкод. Подолання всіх проблем і перешкод на шляху забезпечення та захисту прав дитини – складний, але не безнадійний процес. І наявністю лише належної законодавчої бази ці проблеми не вирішити. Необхідно об'єднати зусилля держави, суспільства, сім'ї, батьків, бо саме вони повинні бути зацікавлені в дотриманні прав дитини, у забезпеченні дітям належного дитинства [2, с. 87].

Як висновок, треба зазначити, що захист прав дитини знаходиться у сфері правового регулювання міжнародних та національних інституцій. Потребує вдосконалення законодавче регулювання зазначених відносин в українських реаліях. Права дитини – це майбутнє нашого світу, то підтримаємо вектор розвитку їх сьогодні.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про права дитини. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_021
2. Деякі аспекти правового забезпечення прав і свобод дитини / А. Ю. Ковальчук, О. М. Гуревич // Європейські перспективи. – 2012. – № 2(2). – С. 83-87.
3. Нормативно-правові аспекти забезпечення захисту прав дітей в Україні / О. А. Гордуз // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. – 2013. – Вип. 6-1(1). – С. 20-22.
4. Правове забезпечення прав та свобод дитини в Україні (загальнотеоретичний аспект): автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.01 / Опольська Наталя Михайлівна ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2010. – 22 с.
5. Теорія прав дитини: сучасний стан розробки проблеми / І. В. Волощук // Митна справа. – 2015. – № 2(2.1). – С. 19-24.

Науковий керівник: **Ковтун В. І.**, к. ю. н., доцент, доцент кафедри конституційного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО ПРАВА ДИТИНИ: АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ДІЄВІСТЬ

На даному етапі існування суспільства діти в ньому займають провідне місце – вони є нашим майбутнім, а тому важливо забезпечити захист і функціонування їх прав. Візьмемо до уваги те, що в Конвенції прав дитини зазначено: «Дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження» [1]. Кожна розвинута держава прагне забезпечити функціонування інституту захисту прав людини. З цією метою ратифікуються різні міжнародно-правові договори та законодавчі акти міжнародного права. Виходячи з того, що у світі досить активно розвиваються механізми, які забезпечують дотримання прав людини, можна зробити висновок, що все ж таки дана проблема є актуальною, а отже, потребує нових інноваційних поглядів і рішень.

У даній роботі, перш за все, ми виокремлюємо деякі питання стосовно актуальності та дієвості Конвенції ООН про права дитини, а саме: механізми держав щодо взаємодії з нею, ми торкаємося деяких ситуацій в Україні, які склалися внаслідок ратифікації цієї Конвенції, а також визначаємо, як саме порушуються права дитини у світі та, зокрема, в Україні.

Міжнародним договором, що визначає і гарантує дотримання прав дитини є Конвенція ООН про права дитини. Дана Конвенція була прийнята 20 листопада 1989 року і містить 54 статті. Вона ратифікована всіма країнами-членами Організації Об'єднаних Націй [1].

Її положення є частиною державного законодавства, та у більшості країн вона несе суто декларативний характер. На жаль, не завжди вдається дотримуватися Конвенції у зв'язку з різними причинами, основними з яких є: недостатня кількість фінансових ресурсів країни, через яку держави не можуть повноцінно гарантувати соціальну підтримку громадян, в тому числі забезпечуючи їх права; недостатня

¹ Студент 1 курсу факультету адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

розвиненість держави, яка тягне за собою фінансову бідність її населення, яке створює сім'ї, забезпечувати які воно не в змозі.

Кожна сім'я має право мати дитину, але, на нашу думку, тільки тоді, коли вона зможе забезпечити її, не тільки матеріально, а й духовно: від народження надати все те, що знадобиться дитині в подальшому житті – здоров'я, освіту; батьки повинні закладати зерна поваги, любові та вихованості. Із метою забезпечення соціальних прав громадян в різних країнах існують виплати з боку держави, так звана допомога по народженню дитини. Наразі в Україні ця допомога не залежить від того, яка по рахунку дитина у сім'ї — перша, друга, третя. Допомога призначається у розмірі 41 280 гривень. Виплата здійснюється одноразово сумою 10 320 гривень, а решта допомоги виплачується протягом наступних 36 місяців рівними частинами (860 грн. на місяць) у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [2]. Але у 2020 році ситуація дещо зміниться, Верховна Рада прийняла проект Постанови №2000-П «Про висновки і пропозиції до Закону України про Державний бюджет на 2020 рік»[3], за ним передбачені такі суми виплат: при народженні першої дитини – 100 000 гривень, другої - 200 000 гривень, третьої – 400 000 гривень.

Також у світі гостро постає проблема використання дитячої робочої сили. Стаття 32 Конвенції про права дитини гарантує: «Захист від економічної експлуатації та від виконання будь-якої роботи, яка може становити небезпеку для здоров'я, бути перешкодою в отриманні освіти чи завдавати шкоду здоров'ю, фізичному, розумовому, моральному, духовному та соціальному розвитку» [4]. Одна з головних причин, які змушують дітей йти працювати полягає в тому, що від цього залежить виживання самої дитини та/або її сім'ї. Також дитяча праця може розглядатися як наслідок злиднів та низького рівня розвитку суспільства. За оцінками Міжнародної організації праці, тільки близько 80 млн. дітей, віком від 5-14 років, працюють в Африці в небезпечних для роботи умовах [5]. Навіть сьогодні, в нашому прогресивному світі залишилися країни, в яких поширена експлуатація дитячої праці. Та сама Африка, там досі це залишилося, і це у XXI столітті, у світі інноваційних технологій.

Також варто зазначити таку суспільно важливу проблему, як булінг серед школярів. Відповідно до 19 ст. Конвенції ООН про права

дитини, Держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образ чи зловживань [6]. Держави намагаються дотримуватися тенденції, встановленої цією статтею, вони приймають нормативно-правові акти, що регулюють дану сферу. Як приклад можна навести Закон України «Про запобігання та протидію булінгу» від 19.01.2019 року. Зазначимо, Україна намагається відповідати стандартам, встановленим міжнародним правом, і зокрема Конвенцією ООН про права дитини, яка була ратифікована Верховною Радою України 02.09.1990 року.

Отже, з усього вищезазначеного можна зробити висновки: держави-учасниці затвердили Конвенцію ООН про права дитини, а також дуже велику кількість законів про захист прав дитини, але не всі вони виконуються. Для того, щоб вони реалізувалися, треба почати з самого себе, свого оточення, донести людям, що діти мають ті самі права, що й дорослі, а дотримання цих прав є обов'язковим для кожного. Намагатися запобігати ситуацій з приниження прав дитини, булінгу, використання дитячої праці. Ця Конвенція створена як фундамент, спираючись на який, кожна країна повинна робити все можливе, аби захистити дітей від неправомірних діянь людей, що можуть завдати їй шкоди.

Список використаних джерел:

1. Конвенція ООН про права дитини. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 08.10.2019).
2. Допомога при народженні дитини. URL: <http://www.i-law.kiev.ua> (дата звернення 11.01.2019).
3. Грошові виплати на дитину в 2019-2020 році: розмір допомоги. URL: <https://www.lawportal.com.ua> (дата звернення 11.11.2019).
4. Законодавство України: Конвенція ООН про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення 21.12.1995).
5. Дитяча праця в світі. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 03.07.2019).
6. Новий звіт ЮНІСЕФ щодо насильства серед дітей. URL: <https://rescentre.org.ua> (дата звернення 06.09.2018).

Науковий керівник: *Омарова А. А.*, к. ю. н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

*Войтюк Д. В.*¹

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА КОНСТИТУЦІЙНУ СКАРГУ В УКРАЇНІ

Конституція України це основний закон держави і всі інші закони повинні на ній ґрунтуватись, їй відповідати і не повинні їй суперечити. У преамбулі Конституції України проголошено правовою державою, себто такою де повинно панувати верховенство права, а права людини в свою чергу, відповідно до Основного Закону, є найвищою соціально цінністю. Тобто нормами Конституції України, по суті, встановлено, що головним завданням держави є забезпечення, реалізація і захист прав, свобод і законних інтересів людини. Відповідно, ухвалюючи закони чи видаючи підзаконні акти, держава повинна, в першу чергу, піклуватися про захист прав людини. Якщо ж якийсь закон чи інший нормативно-правовий акт, не відповідає Конституції України і через це порушує права людини то він підлягає скасуванню, а оцінити його відповідність Основному Закону повинен Конституційний Суд України (КСУ). Разом з тим звернутися до КСУ з запитом щодо відповідності того чи іншого документа Конституції України донедавна могли лише відповідні державні органи, а громадяни були позбавлені можливості безпосередньо звернутися до КСУ, але ситуація змінилася.

У 2016 році до Конституції України було внесено зміни, було прийнято Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» [1] і у кожного громадянина з'явилось право на звернення з конституційною скаргою до КСУ на підставах, встановлених Основним Законом, про що можна зробити висновок прочитавши частину 4 статті 55 Конституції України [2].

Однак, не все так добре як мало б бути бо нова редакція Закону

¹ Дійсний член КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді», відділення філософії та суспільствознавства секція «Правознавство», ліцеїст 202 взводу юридичного ліцею імені Ярослава Кондратьєва

України «Про Конституційний Суд України» [3] (Закон) була прийнята трохи пізніше - у 2017 році, тобто більш ніж через рік після внесення змін до Основного Закону. Згодом через тривалу відсутність правового визначення конституційної скарги і процедури її розгляду КСУ, такі скарги по суті не розглядалися, а лише накопичувалися і відповідно порушення прав людини які могли мати місце, про що повідомлялося у конституційних скаргах, не усувалися.

Згідно зі статтею 151¹ Конституції України КСУ вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційності) закону України по конституційній скарзі особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в його справі закон України суперечить Конституції України. Конституційна скарга може бути подана лише в разі, якщо всі інші національні способи юридичного захисту вичерпані [2].

Якщо КСУ робить висновок про неконституційність або конституційність закону, іншого правового акта чи окремого їх положення, який був застосований або навпаки не застосований судом при вирішенні справи і якщо рішення суду ще не було виконано, такий висновок КСУ є підставою для його перегляду у зв'язку з винятковими обставинами, що передбачено процесуальним законодавством. Наприклад пунктом 1 частини 3 статті 423 Цивільного процесуального кодексу (ЦПК) України [4].

У статті 55 Закону встановлено вимоги до конституційної скарги. Зокрема, в пунктах 5 і 6 частини 2 цієї статті передбачено, що в скарзі слід навести конкретний закон або його положення, які не відповідають Основному Закону, і конкретні положення Конституції України, перевірки на відповідність яким підлягає закон, а також обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України або його частини із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку особи що подала конституційну скаргу, порушено внаслідок застосування такого закону [5].

Окрему увагу слід звернути на формулювання, що стосується умов, дотримання яких є підставою для перегляду судового рішення і які майже тотожні в усіх процесуальних кодексах:

1) КСУ повинен встановити конституційність або неконституційність закону, який був застосований або не застосований

судом при вирішенні справи;

2) рішення суду, яке може бути переглянуто, не повинно бути виконано.

Дещо дивною видається ця норма в питанні її практичної реалізації в тій частині, що КСУ може встановити незастосування судом закону або його частини, адже КСУ не має повноважень досліджувати судові рішення на предмет правильності застосування ними норм матеріального і процесуального права, оскільки це віднесено до компетенції апеляційних судів і Верховного Суду, який частиною 3 статті 125 Конституції України є найвищою інстанцією в системі судустрою нашої держави [2].

Умова, що передбачає, що судові рішення, яке може бути переглянуто за результатом розгляду конституційної скарги, не має бути виконане, в якомусь сенсі зводить нанівець ідею введення інституту конституційної скарги, оскільки втрачається сенс застосування механізму перегляду, адже для особи важливо відновлення справедливості щодо неї, відновлення її порушених прав. А перегляд судового рішення заради реалізації самої процедури перегляду навряд чи є метою для тих, чиє конституційне право було порушено або обмежена законом, який може бути визнаний неконституційним за наслідками розгляду поданої конституційної скарги. Крім того, процедуру розгляду конституційних скарг, судячи за результатами роботи КСУ у цьому напрямку, назвати швидкою важко.

Крім того, в статті 152 Конституції України зазначено, що закони, інші акти або окремі їх положення, що визнані неконституційними, втрачають свою чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність, якщо інше не встановлено самим рішенням, але не раніше дня його прийняття [2].

З приводу другого критерію прийнятності конституційної скарги, передбаченого пунктом 2 частини 1 статті 77 Закону, - конституційну скаргу можна подати, якщо з дня набрання законної сили остаточного судового рішення, в якому застосований закон конституційність якого оскаржується, пройшло не більше трьох місяців [6].

Припустимо, конституційна скарга була задоволена і згодом визнаний неконституційним закон, яким керувався суд при ухваленні рішення. Тоді особа, яка подала конституційну скаргу, щоб переглянути

таке рішення суду, зобов'язана звернутися в установленому процесуальним законом порядку в суд відповідної юрисдикції. І тут слід згадати критерії, якими суд буде керуватися при вирішенні питання про наявність правових підстав для перегляду такого рішення. Наприклад, один із критеріїв - рішення суду не повинно бути виконано.

Припустимо, за час розгляду КСУ конституційної скарги рішення суду буде виконано. Як бути в такому випадку особі, конституційна скарга якої була задоволена, і які правові механізми відновлення справедливості? Виникає питання чи може бути позбавлений скаржник права на перегляд рішення, виконаного до прийняття відповідного рішення КСУ після встановлення єдиним органом конституційної юрисдикції неконституційність закону?

Конституційна скарга це величезний крок уперед в галузі захисту прав людини але процедура її застосування потребує доопрацювання.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 28, ст.532.
2. Конституція України / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
3. Закон України «Про Конституційний Суд України» / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 35, ст.376.
4. Цивільний процесуальний кодекс України / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст.492.
5. Закон України «Про Конституційний Суд України» / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 35, ст.376.
6. Закон України «Про Конституційний Суд України» / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 35, ст.376.

Науковий керівник: **Ком Т. Ю.**, завідувач відділення філософії та суспільнознавства, керівник секції «Правознавство» КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді».

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ООН ЩОДО ПОВОДЖЕННЯ ІЗ ЗАСУДЖЕНИМИ

Сьогодні заради оновлення національної системи кримінально-виконавчих установ перед законодавцем постає складне завдання: удосконалити чинне кримінально-виконавче законодавство з метою забезпечення ефективної діяльності органів, установ виконання покарань і слідчих ізоляторів та узгодження стану захищеності прав осіб, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі за міжнародними стандартами і правилами.

Окремі аспекти закріплення міжнародних стандартів поведження з засудженими у національному законодавстві України розглядали такі учені, як Є. Бараш, І. Василюк, М. Гуцуляк, О. Іваньков, О. Краснокутський, О. Лисодєд, В. Львовчкін, О. Почанська, О. Романюк, Н. Рябих, А. Степанюк, В. Човган, І. Яковець, М. Яцишин та ін.

Міжнародні стандарти визначають обов'язковий або рекомендований для держав нормативний мінімум правового статусу особистості, у тому числі його юридичний захист і відповідні повноваження державних органів та посадових осіб. На додаток, до таких стандартів належать не лише права й свободи людини, а й умови, у яких вони реалізуються і які пов'язані з законними обмеженнями та заборонами [1, с. 186].

Міжнародні стандарти поведження із засудженими узгоджуються міжнародним співтовариством, як правило, через ООН [2, с. 8], тому саме акти цієї організації будуть предметом нашого розгляду.

Базою для створення подібних стандартів є, у першу чергу, Загальна декларація прав людини, а також прийняті для її подальшого розвитку Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, які містять відповідні положення щодо поведження з особами, засудженими до позбавлення волі. Окрім цих актів універсального характеру, існує

¹ Студентка 2 курсу магістратури Інституту прокуратури та кримінальної юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

також низка міжнародних документів, що деталізують та доповнюють загальні принципи. До них, зокрема, належать:

- Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими (Правила Мандели) (1957 р.);

- Декларація про захист всіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (1975 р.);

- Кодекс поведінки посадових осіб із підтримання правопорядку (1979 р.);

- Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (1984 р.);

- Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються відправлення правосуддя стосовно неповнолітніх (Пекінські правила) (1985 р.);

- Основні принципи поводження з ув'язненими (1990 р.);

- Мінімальні стандартні правила ООН щодо заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила) (1990 р.);

- Правила ООН, що стосуються захисту неповнолітніх, позбавлених волі (1990 р.) [3, с. 23] .

Усі вищенаведені акти - це міжнародні документи-рекомендації, які не мають обов'язкової юридичної сили для держав - членів ООН. Зокрема, у попередніх зауваженнях до Мінімальних стандартних правил прямо зазначається, що з огляду на різноманітність юридичних, соціальних, економічних і географічних умов зрозуміло, що не всі правила можна застосовувати повсюди й одночасно [4, с. 252] . Однак це, на наш погляд, не звільняє держави, у тому числі й Україну, від застосування відповідних стандартів та їх конкретизації у національному законодавстві.

Найбільш «авторитетним» серед спеціалізованих актів ООН, присвячених безпосередньо правовому статусу засуджених, учені вважають саме Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими 1955 р. (у 2015 р. на 24-ій сесії Комісії з попередження злочинності та кримінального правосуддя до них були внесені зміни). Якщо класифікувати положення цього документа, то їх можна поділити на такі групи:

- повага до людської гідності та значущості ув'язнених;

- медичні послуги та охорона здоров'я;
- дисциплінарні заходи, заходи покарання, одноособове ув'язнення, вимоги до харчування;
- розслідування усіх випадків смерті, будь-яких ознак катування, нелюдських або принижуючих гідність видів поведінки і покарання засуджених або тверджень про них;
- захист та особливі потреби вразливих груп засуджених до позбавлення волі з урахуванням обстановки в окремих країнах, що знаходяться у важкій економічній, політичній ситуації;
- право на отримання юридичної допомоги;
- можливість подавати скарги, наявність незалежної інспекції;
- заміна застарілої термінології;
- навчання персоналу відповідних установ застосуванню Мінімальних стандартних правил поведінки з ув'язненими [3, с. 26-27].

Також Мінімальні стандартні правила поведінки з ув'язненими запровадили основну сутність ізоляції засудженого, яка проявляється у тому, що його позбавляють свободи. Тому, окрім випадків, коли відокремлення здається виправданим або коли цього вимагає дисципліна, система ув'язнення не повинна поглиблювати страждання, що випливають із такого становища. Зокрема, що стосується контактів із зовнішнім світом, засуджені можуть спілкуватися під наглядом через регулярні проміжки часу з їхніми сім'ями або друзями, що мають бездоганну репутацію, в тому числі, й шляхом листування. До відома в'язнів слід регулярно доводити найважливіші новини через газети, журнали або особливі видання установ виконання покарання, радіо та лекції, або інші засоби, що контролюються органами адміністрації [5, с. 176].

Таким чином, стандарти, визначені у міжнародно-правових актах ООН, є важливим орієнтиром для держав-членів у регулюванні поведінки із засудженими, захисту їх прав. Не дивлячись на рекомендаційний характер відповідних положень, вони мають бути не просто запроваджені на законодавчому рівні, а й виконуватись на практиці.

Список використаних джерел:

1. Почанська О.С. Міжнародно-правові стандарти у сфері забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі: поняття, особливості, функції / О.С. Почанська // Международный научный

журнал «Верховенство права».- 2018.- № 2.- С. 185-190

2. Іваньков О.І. Міжнародно-правові стандарти у сфері забезпечення захисту прав засуджених до позбавлення волі: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к.ю.н.: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / О.І. Іваньков.- Х.: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2016.- 17 с.

3. Міжнародні стандарти, принципи і рекомендації в галузі виконання покарань та діяльності органів і установ виконання покарань: методичні рекомендації / [уклад. О.В. Романюк, В.О. Човган]; - Біла Церква, 2016.- 131 с.

4. Краснокутський О. Класифікація міжнародно-правових механізмів забезпечення прав засуджених до позбавлення волі / О. Краснокутський // Підприємництво, господарство і право.- 2018.- вип. 9.- С. 251-255

5. Рябих Н. В. Міжнародно-правові стандарти у галузі захисту прав осіб, засуджених до позбавлення волі / Н. В. Рябих // Форум права.- 2016.- № 2.- С. 175-179

Науковий керівник: *Автухов К.А.*, к. ю. н., доцент, доцент кафедри криминології і кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Гончарук І. О.¹

ВПЛИВ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА ЗДІЙСНЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ

У порядку денному діяльності сучасних демократичних держав питання захисту та гарантії конституційних прав і свобод посідає чільне місце. Ця тенденція була та залишається визначальною для європейських країн, спільна конституційна традиція яких знайшла своє відображення на загальноєвропейському рівні, насамперед у цінностях та принципах, закладених у Конвенції про захист прав людини і основоположних

¹ Студентка Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

свобод 1950 року (далі — Конвенція).

Вже при ратифікації Європейської конвенції Законом від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР Україна визнала обов'язковість юрисдикції ЄСПЛ в усіх питаннях, що стосуються тлумачення та застосування Конвенції.

Як наслідок, Україна не лише взяла на себе міжнародно-правове зобов'язання забезпечувати відповідність національного законодавства та юридичної практики європейським стандартам у сфері прав людини, але й створила передумови для реального включення до механізму нормативного регулювання суспільних відносин прецедентів названої вище міжнародної установи.

В Україні спостерігається подвійний захист фундаментальних прав і свобод, які закріплені у Конвенції та Конституції України: він відбувається на конституційному та конвенційному рівнях. Зазначені права й свободи мають спільну юридичну природу та характеристику, а їхній зміст встановлюється у процесі їх застосування, а також тлумачення конвенційних та конституційних норм Європейським судом з прав людини (далі — ЄСПЛ) та Конституційним Судом України (далі — КСУ). [5, с. 94]

Оскільки практично всі права людини та основоположні свободи, закріплені в Конвенції, знайшли відображення і в Основному Законі нашої держави, прецедентне право ЄСПЛ потенційно може знайти найбільш широке застосування в практиці Конституційного Суду України (далі – КСУ).

Таким чином, Конвенцію та прецеденти ЄСПЛ слід розглядати як джерела не тільки міжнародного, але й конституційного права, оскільки до предмету регулювання саме цієї галузі права України входять відносини щодо забезпечення прав і свобод людини [2, с. 34].

У зв'язку з тим, що права і свободи людини є основою конституцій, а кожна з них є єдиним цілим, правотлумачення ЄСПЛ мають застосовуватись при тлумаченні й інших конституційних положень. Практика ЄСПЛ враховується і при тлумаченні законів держав-учасниць, адже вони, як й інші нормативно-правові акти, приймаються на основі конституцій і повинні їм відповідати [1, с. 4].

Слід погодитись з С. Серьогіною, яка вказує на три основні підходи у застосуванні Європейської Конвенції та практики ЄСПЛ в

діяльності Конституційного Суду України [4, с. 42-44].

В окремих рішеннях КСУ при обґрунтуванні власної правової позиції лише згадує про наявність певних європейських стандартів з питань, що є предметом конституційного спору, не конкретизуючи їх. Наприклад, у своєму Рішенні від 01.12.2004 р. № 19-рп/ 2004 у справі про незалежність суддів як складову їхнього статусу Конституційний Суд України зазначив, що викладений підхід щодо забезпечення незалежності суддів закріплено у Європейській Конвенції та в низці інших міжнародних документів, а також підтверджується практикою ЄСПЛ . При цьому орган конституційної юрисдикції не навів відповідні положення Європейської Конвенції та не вказав на рішення ЄСПЛ з цього питання, які б підтвердили його позицію у справі.

За другого, більш поширеного підходу, Конституційний Суд України при обґрунтуванні свого рішення вказує на конкретні статті Європейської Конвенції, а іноді – й наводить перелік найбільш відомих справ ЄСПЛ , що мають прецедентний характер та містять його правову позицію з питання, що розглядається. Так, у Рішенні Конституційного Суду України у справі щодо прописки від 14.11.2001 р. № 15-рп/2001 вказується, що допустимість обмеження свободи пересування, вільного вибору місця проживання в межах держави та права вільно залишати територію країни визнається і міжнародним правом.

Другий підхід є скоріше формально-юридичним, оскільки йдеться про посилання на норму Європейської Конвенції, яка має надзвичайно широкий абстрактний характер та охоплює численні випадки (казуси). Особливості значення положень Європейської Конвенції у конкретних ситуаціях визначаються ЄСПЛ при їх тлумаченні в межах вирішення тих чи інших юридичних справ.

Отже, найбільш доцільним та «довершеним» з точки зору юридичної техніки виступає третій підхід до використання європейських правозахисних положень в діяльності Конституційного Суду України, коли орган конституційної юрисдикції у своїх актах звертається не лише до норм Європейської Конвенції, а й до правових позицій ЄСПЛ , викладених у його рішеннях.

Так, у Рішенні Конституційного Суду України у справі про поширення відомостей від 10.04.2003 р. № 8-рп/2003 зазначається, що проблеми, пов'язані з особливостями реалізації права громадян на

свободу вираження поглядів і критику стосовно дій (бездіяльності) посадових та службових осіб, неодноразово були предметом розгляду ЄСПЛ . Застосовуючи положення ст. 10 Європейської Конвенції в рішеннях у справах «Нікула проти Фінляндії», «Яновський проти Польщі» та інших, Суд підкреслює, що межі допустимої інформації щодо посадових та службових осіб можуть бути ширшими порівняно з межами такої ж інформації щодо звичайних громадян [3,с.27].

Однак, при визначенні меж впливу рішень ЄСПЛ на практику КСУ потрібно виходити з того, що останній є єдиним органом конституційної юрисдикції, покликаним тлумачити та застосовувати в першу чергу Конституцію України – нормативно-правовий акт найвищої юридичної сили.

Список використаних джерел:

1. Євграфов П. Правотлумачна діяльність Європейського суду з прав людини і її значення для України / П. Євграфов, В. Тихий // Юридичний вісник України. – 2005. – № 44. – С. 4

2. Рабінович П. Практика Страсбурзького суду як орієнтир діяльності конституційних судів з імплементації європейських стандартів прав людини // Вісник Конституційного Суду України. – 2005. – № 6. – С. 34.

3. Рішення Конституційного Суду України від 10 квітня 2003 року № 8-рп/2003 у справі про поширення відомостей // Вісник Конституційного Суду України. – 2003. – № 2. – С. 27-30.

4. Серьогіна С. Використання практики Європейського суду з прав людини як перспективний напрям оптимізації конституційного судочинства / С. Серьогіна // Вісник Конституційного Суду України. – 2005. – № 6. – С. 41–46

5. Шевчук С. Європейська концепція «усталеної судової практики» та її вплив на правотворчу функцію Конституційного Суду України // Вісник Конституційного Суду України. — 2008. — № 2. — С. 93–101.

6. Шевчук. С. Узгодженість практики ЄСПЛ та КСУ / С. Шевчук // Вісник КСУ. – 2011. – № 4–5. – С. 128.

7. Шевчук С. Порівняльне прецедентне право з прав людини. – К.: Реферат, 2002. – С. 27-28; див., також: Хассемер В. Відносини

Федерального Конституційного суду з європейськими судами // Вісник Конституційного Суду України. – 2005. – № 6. – С. 18.

Науковий керівник: *Мацко А. С.*, к. ю. н., професор, професор кафедри загальноправових дисциплін Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

*Гроза Д. В.*¹

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ НОВОГО ЕТАПУ РЕФОРМУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕРХОВНОГО СУДУ ТА ОРГАНІВ СУДДІВСЬКОГО ВРЯДУВАННЯ

16 жовтня 2019 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» № 193-IX [1]. Ухвалений законодавчий акт передбачає внесення змін не тільки до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. № 1402-VIII, але й до Закону України «Про Вищу раду правосуддя» від 21.12.2016 р. № 1798-VIII, та, зокрема, ним передбачаються такі новації:

запровадження нового порядку формування Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (далі — ВККС), за яким призначення на посади дванадцяти членів ВККС здійснюватиметься Вищою радою правосуддя за результатами конкурсу;

конкурсна комісія для відбору членів ВККС буде утворюватися Вищою радою правосуддя. До її складу входитимуть: три особи, обрані Радою суддів України з-поміж її членів; три особи з-поміж міжнародних експертів, запропонованих міжнародними організаціями, з якими Україна співпрацює у сфері запобігання та протидії корупції відповідно до міжнародних договорів України, до складу Громадської ради міжнародних експертів, утвореної згідно із законом «Про Вищий антикорупційний суд»;

скорочення складу Верховного Суду до не більш, ніж 100 суддів;

¹ Учениця Броварської спеціалізованої школи № 7 I-III ст.

створення Вищою радою правосуддя комісії з питань доброчесності та етики, яка забезпечить дотримання членами ВРП та ВКС високих критеріїв доброчесності та професійної етики.

Варто зазначити, що низка національних та міжнародних експертів не підтримали вказані зміни, зважаючи на те, що вони можуть створювати загрозу для забезпечення незалежності судової влади в Україні, суперечать принципам, сформульованим в документах органів Ради Європи та правовим позиціям Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ) щодо тлумачення положень ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — ЄКПЛ, Конвенція), якою проголошується право на справедливий суд. Зокрема, найбільш критично було сприйняте положення щодо скорочення чисельності суддів Верховного Суду, що гарантовано призведе до зростання строків розгляду справ та може негативно позначитися на обґрунтованості рішень Суду.

Відтак видається доцільним проаналізувати окремі законодавчі новели крізь призму гарантій, що випливають із ст. 6 ЄКПЛ. Так, відповідною статтею Конвенції закріплюється право на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, при визначенні цивільних прав і обов'язків особи чи при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, що пред'являється особі. Ключовими принципами ст. 6 Конвенції є верховенство права та належне здійснення правосуддя. Ці принципи також є основоположними елементами права на справедливий суд. Враховуючи той факт, що право на справедливий суд займає основне місце у системі глобальних цінностей демократичного суспільства, Європейський суд з прав людини у своїй практиці пропонує досить широке його тлумачення. У цьому контексті надзвичайною актуальністю відзначається практика Суду стосовно тлумачення вимоги про розумність строків судового розгляду.

Так, у рішенні ЄСПЛ в справі «Науменко проти України» від 09.11.2004 р. № 41984/98 [3], яка серед іншого стосувалася судового захисту права заявниці на отримання нею соціальних пільг та пенсії як ліквідатора наслідків аварії на ЧАЕС, Суд оцінюючи тривалість провадження у справі в світлі встановлених своєю практикою критеріїв, зокрема, з огляду на складність справи, поведінку заявниці та

відповідних органів державної влади, а також важливості предмету спору для заявниці (стан здоров'я та складне фінансове становище пані Науменко), дійшов висновку, що тривалість судового провадження, яка складала 5 років і 8 місяців, являла собою необґрунтовану затримку, що стало підставою для констатації порушення ст. 6 Конвенції. Примітно, що відповідно до практики ЄСПЛ держави-учасниці Конвенції мають організовувати правові системи таким чином, щоб їх суди могли гарантувати право кожного на отримання остаточного рішення в справах у продовж розумного терміну (наприклад, п. 183 рішення ЄСПЛ у справі «Scordino v. Italy» від 29.03.2006 р. № 36813/97) [2, с. 60]. При цьому навіть поведінка заявника, яка спрямована на очевидне затягування судового розгляду справи, не звільняє органи державної влади від їхнього обов'язку забезпечити розгляд справи протягом розумного строку (наприклад, п. 68 рішення ЄСПЛ у справі «Mincheva v. Bulgaria» від 02.12.2010 р.) [2, с. 59]. Вочевидь у цьому контексті посилання на завантаженість національних судів також не може слугувати виправданням надмірної тривалості розгляду справи, зважаючи на презумпцію відповідальності держав-учасниць, яка випливає з практики ЄСПЛ.

Отже, новий етап судової реформи відзначається низкою ризиків у контексті забезпечення незалежності судової влади України. Більш того, заплановане скорочення чисельності суддів Верховного Суду з високою ймовірністю може призвести до збільшення тривалості розгляду справ, що становитиме собою порушення базових гарантій ст. 6 Конвенції про захист людини і основоположних свобод, зокрема, стосовно вимоги щодо забезпечення розумності строків судових проваджень.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування. [Електронний ресурс] .- Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/193-20>
2. Посібник зі статті 6 Право на справедливий суд (цивільна частина) *Стаття 6 §. Право на справедливий суд.* [Електронний ресурс].-Режим доступу: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_UKR.pdf

3. Справа "Науменко проти України» (заява N 41984/98)
[Електронний ресурс].- Режим доступу:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/980_353

Науковий керівник: *Бенедик Яна Степанівна*, к.ю.н., асистент кафедри публічного права Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Дмитришин Р. А.¹

ПРАВО ЛЮДИНИ НА СПОЖИВАННЯ ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТОЇ ПРОДУКЦІЇ

Розкрито основні підходи щодо напрямків забезпечення права людини споживати екологічно чисті харчові продукти, включаючи продукцію аквакультури з урахуванням положень Статті 48 Конституції України та права людини на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування. Доведено, що вирощування риби тісно пов'язане із продовольчою безпекою, оскільки рівень споживання населенням білків є досить важливим. Розроблено пропозиції щодо законодавчого врегулювання аспектів, які негативно впливають на і виробництво екологічно чистої продукції аквакультури в Україні. Запропоновано створити інструкторсько-консультаційну службу «Акваправо» на базі БУ «Методично-технологічний центр з аквакультури» Державного агентства рибного господарства України та застосовувати спосіб аквапоніки в екологічному виробництві продукції.

Як показує дослідження, у Статті 48 Конституції України вписано, що кожна людина має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування [1]. У цьому контексті Україна стоїть перед викликом щодо необхідності забезпечення населення якісною і екологічно безпечною, доступною за ціною рибою в умовах скорочення промислу в морях і океанах. Це спонукає людей до втручання саме у виробництво риби у штучно створених, повністю

¹ Дійсний член КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді», відділення філософії та суспільствознавства секція «Правознавство», учень 9-Б класу, спеціалізованої загальноосвітньої школи № 297

контрольованих умовах аквакультури. Вирощування риби або продукції аквакультури, тісно пов'язане із продовольчою безпекою, оскільки рівень споживання населенням білків є досить важливим. Аквакультура – це діяльність із штучного розведення, утримання та вирощування риби у повністю або частково контрольованих людиною умовах.

Дослідженням виявлено, що з 1 липня 2013 року набув чинності Закон України «Про аквакультуру» [2] і діє поряд із Законами України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» [3], «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них» [4] та іншими нормативно-правовими актами. Дія Закону України «Про аквакультуру» поширюється на відносини, що здійснюються у внутрішніх водних об'єктах (їх частинах), рибогосподарських технологічних водоймах, внутрішніх морських водах, територіальному морі та виключній (морській) економічній зоні України, а також на ділянках суші, які використовуються для аквакультури.

За напрямками діяльності аквакультура може здійснюватися з метою: отримання товарної продукції та її подальшої реалізації; штучного розведення (відтворення), вирощування водних біоресурсів, надання рекреаційних послуг.

Наші дослідження дають підстави стверджувати, що потрібні заходи, розроблення пропозицій щодо законодавчого врегулювання аспектів, які негативно впливають на розвиток і виробництво екологічно чистої продукції аквакультури в Україні. Для того, щоб повністю використати цю перевагу ми маємо повернути нашу роботу в іншу сферу, оскільки на даний час відсутній координуючий центр у сфері аквакультури, який би: вносив пропозиції щодо удосконалення законодавства; надавав практичну юридичну допомогу рибним фермерам щодо створення бізнесу. В результаті проведених досліджень ми прийшли до висновку, що потрібно створити інструкторсько-консультаційну службу «Аква-право» у сфері аквакультури. Враховуючи логіку дослідження нами запропоновано здійснювати діяльність такої служби на базі Бюджетної установи «Методично-технологічний центр з аквакультури» Державного агентства рибного господарства України. Розвиваючи даний напрямок діяльності центр зможе більш ефективніше надавати консультації та інструктувати суб'єктів аквакультури з

виїздами на рибницькі господарства та надавати пропозиції для удосконалення нормативно-правової бази в галузі.

Таким чином, було проведено дослідження деяких об'єктів існування риби на базі ТОВ «Аква Систем Органік» Васильківського району в системі рециркуляції води та ВКФ «Агропродресурси» Бородянського району Київської області. В результаті дослідження було виявлено залежність якості риби від утилізації бактеріями та рослинами продуктів життєдіяльності риби та набуло подальшого розвитку застосування способу аквапоніки як екосистеми риб і рослин, було надано практичні рекомендації виробництву. Розроблений проект може бути використаний для поглиблення знань учнівської молоді з питань розуміння необхідності відродження рибного потенціалу не тільки в соціальному, але й у екологічному просторі України. Проект сприяє вихованню екологічної культури школярів і різних верств населення. Проект здійснювався під час проведення тематичних занять, які сприяли дослідженню способів поєднання вирощування риби та рослин в рециркуляційній аквакультурній системі, де риба збагачує воду продуктами життєдіяльності і така вода з розчиненими органічними мікроелементами використовується для вирощування овочів, може стати мотивом для прийняття рішень щодо виробництва екологічно чистої продукції. Було надано пропозиції виробництву та рекомендації учнівській молоді щодо збереження рибних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Офіційний вісник України. 2010. № 72/1. С. 15.
2. Про аквакультуру: Закон України від 18.09.2012 № 5293-VI (чинний з 01.07.2013 р.). Офіційний вісник України. 2012. № 79. С. 26.
3. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів: Закон України від 08.07.2011 № 3677-VI. Офіційний вісник України. 2011. № 59. С. 120.
4. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992 року. Офіційний вісник України. 2007. № 22. С. 229.
5. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 06.02.2003 № 486-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 15. С. 107.

Науковий керівник: *Ком Т. Ю.*, завідувач відділення філософії та суспільнознавства, керівник секції «Правознавство» КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді».

Драшкуль В. М.¹

ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД В УКРАЇНІ

На сьогодні проблематика теми є вельми актуальною, оскільки право на справедливий суд в Україні – це великий крок до світлого майбутнього країни, що полягає у внутрішніх реформах, адаптації до європейських стандартів та низки інших процесів. Саме тому проблемі права на справедливий суд та справедливе правосуддя присвячено дослідження багатьох науковців, зокрема, В. Буткевича, В. Городовенка, І. Жаровської, І. Коліушка, Т. Комарової, П. Рабіновича, Е. Трегубова, С. Шевчука, І. Яковюка та інших.

Право на справедливий суд є ключовим правом людини, основоположною складовою принципу верховенства права. Ратифікація Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) покладає на нашу державу обов'язок організувати свою правову систему у такий спосіб, щоб фактично забезпечити гарантування права на справедливий суд, передбаченого Конвенцією.

Найбільш чітко право на справедливий суд визначено у ст. 6 Конвенції, а саме, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення [1].

Варто відзначити, що це право ґрунтується саме на принципі незалежності суддів, оскільки без забезпечення цього положення, судова влада перетворюється на маріонетку в руках зацікавлених осіб, а судовий

¹ Студентка 2 курсу Слідчо-криміналістичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

розгляд стає грою впливових людей. Тут слід звернутися до думки Штефана Гасса, який зазначає, що «незалежність суду означає, що окремі судді та незалежність судової влади як інституту є вільними від впливу і втручання з боку інших гілок влади, так само як і від впливу приватних та політичних інтересів» [2, с. 25].

Вважаємо, що право на справедливий суд являє собою процедурну справедливість, а не саму гарантію справедливого результату для тієї чи іншої сторони. А дотримання чесних «правил гри» може бути гарантією того, що ухвалене судом рішення визнаватиметься суспільством як справедливе.

Треба відмітити, що аналіз п. 1 ст. 6 Конвенції дає змогу визначити декілька складників права на судовий захист, серед яких: доступ до правосуддя, розгляд справи в розумний строк, справедливий розгляд справи незалежним і безстороннім судом, виконання судового рішення.

Як показує практика, нині в Україні суди закриваються, а ті, які працюють, потерпають від нестачі суддів із повноваженнями. І, таким чином, в Україні не додержується право на справедливий суд у частині доступу до правосуддя та розгляду судових справ у розумні строки. Незважаючи на теперішній стан судової системи, державні чиновники продовжують завіряти в тому, що судова реформа зближує суди та правосуддя до народу. Стверджують, що правосуддя стає загальнодоступним та прозорим, а люди – більш захищеними. Але, на жаль, не можна стверджувати, що все це реалізується сьогодні, тому що в деяких аспектах правосуддя все ж таки продовжує віддалятися [3].

Якість виконання Україною свого обов'язку забезпечувати захист прав людини підпорядковується багатьом чинникам, серед яких треба назвати стан нормативно-правового регулювання суспільних відносин, належне кадрове забезпечення органів, які здійснюють подібний захист, можливість імплементації норм та принципів міжнародного права в національну правову систему.

Постреволюційна судова система принесла немало змін, які забезпечують високі стандарти захисту прав людини. До таких змін можна віднести кадрове оновлення судів усіх ланок, формування Верховного Суду на конкурсних засадах, підвищення заробітної плати суддям, а також вимог до їх відповідальності та інші [4].

Вирішення проблеми довіри громадян до української Феміди полягає у площині відносин особи і судової влади. В цьому плані люди прагнуть відновлення справедливості, яка досягається шляхом справедливої юридичної процедури. Право бути почутим, або право голосу, є одним із фундаментальних принципів процесуальної справедливості, оскільки саме ним вимірюється повага до честі та гідності особи. А при недодержанні цієї засади дія органів публічної влади є нікчемною [5].

Можна сказати, що ідея справедливого суду лежить у використанні владою людиноцентричного підходу у своїй діяльності. Гарантія того, що особа бере участь у справедливому судовому процесі сприятиме підвищенню довіри людей у те, що органи правосуддя дійсно справедливо ставляться до кожного, що вже зміцнить довіру суспільства до влади.

Як висновок необхідно зазначити, що реформаційні процеси всередині держави є можливим шляхом для України гарантувати повне забезпечення права на справедливий суд для громадян, що у перспективі призведе до підвищення довіри українців до судової системи в цілому.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_004
2. Гасс Ш. Деякі спостереження щодо незалежності суду, як вона презентована у міжнародних документах та досвіді / Ш. Гасс // Вісник Центру суддівських студій. – 2007. – №10. – С. 25–32.
3. «Тіньова» сторона судової реформи. – 2019. – Режим доступу: https://dt.ua/SOCIUM/tinova-storona-sudovoyi-reformi-299994_.html
4. «Реформи, які нині відбуваються в суспільстві, в тому числі судова, орієнтовані на майбутнє» / Інтерв'ю / Юридична Газета online. – 19.03.2018. – №11 (613). – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/interview/reformi-yaki-nini-vidbuvayutsya-v-suspilstvi-v-tomu-chisli-sudova-orientovani-na-maybutne.html>
5. Основні принципи, що допоможуть повернути довіру до вітчизняної Феміди / Мирослава Білак / 10.05 – 18.05.2018. – Режим доступу: https://zib.com.ua/ua/132873osnovni_principi_scho_dopomozhut_povernuti_doviru_do_sudovoi.html

Науковий керівник: *Ковтун В. І.*, к. ю. н., доцент, доцент кафедри конституційного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

*Zheldak Y. T.*¹

COMPARATIVE ASPECTS OF LEGAL REGULATION OF SEX WORK IN SWEDEN AND GERMANY

During recent years the question of sex work in Ukraine arises constantly. There are disputes whether the government should decriminalize or legitimize sex work, which specific forms of sexual services should be described as “sex work” and so on. Both opponents and advocates of this issue constantly refer to foreign experience.

This research has an objective to compare legislation and its consequences in Sweden and Germany, two states constantly mentioned as examples for Ukraine in human rights standards.

The so-called “Swedish (Nordic) model” is broadly known within the feminist and activist communities. This model of legislation implies client criminal liability instead of the provider’s [1]. The bill was passed in 1999 and was the first of its kind in the world. Years after the principles of the “Swedish (Nordic) model” were adopted, for instance, by Norway (2009) [2] and Canada (2014) [3].

According to the Swedish Penal Code, the client of a sex worker is criminally liable and may be punished in a form of fine or imprisonment for up to one year [1]. The history of this model began with passing *Kvinnofrid* (“Violence Against Women Act”) – a set of legislation, which packaged reports and research on gender-based violence that was underway since 1960’. Between 1983 and 1993 around 50 bills dealing with sex work were proposed [4], some of them aiming to criminalize sexual services, but it was not until 1999 when the final law was enforced.

In the 2008 survey, 71% of Swedes responded that they support the act [5]. The efforts of Nordic countries in helping women suffering from forced sex work were marked by the 2014 EU Parliament resolution, which urged member states to criminalize the purchase of sexual services to combat human

¹ 3rd year student of international law faculty of Yaroslav Mudryi National Law University

trafficking [6]. It is important to note that the “Swedish (Nordic) model” includes not only punishing the client and decriminalization of workers, but also huge efforts toward raising awareness, global education and helping willing women to quit the job. According to the governmental report, this law has helped to reduce street prostitution in half [7].

However, there also disadvantages to this model. Sweden is still a destination for women and children subjected to sex trafficking. The number of investigated cases on human trafficking has been rising constantly since 2006 [8]. Also, right-liberals claim that this type of legislation restricts personal freedoms. There were attempts to repeal the law. However, the model does not only remain in force but is also being exported to other countries, as being mentioned above.

Germany has the opposite view of the regulation of sex work. This country has chosen the path of legalization of the industry including not only services themselves but also brothels, advertisements, and official job offers. This also includes paying taxes [9].

The Prostitution Act (2002) has removed the prohibition on providing sexual services and began the modern history of legal sex work in Germany. There was another act, changing the status of sex workers – Prostitutes Protection Act, which came into force in 2017. According to this act, people willing to become sex workers have to complete registration and gain a special certificate [10]. This legislation has been widely criticized by society and sex workers: the main concern is privacy, data protection, and anonymity. Sex work is still rather stigmatized and people are afraid that this rule will lead to a lack of privacy, exposing their job to the public [11].

Social workers claim that there are around 400,000 sex workers in Germany but it is rather impossible to figure the full number. Journalists and activists state that the majority of workers are from Eastern Europe, especially the two poorest EU countries – Romania and Bulgaria [12].

The way Germany decided to resolve the sex work issue is under constant pressure from human rights activists. Even though providing sexual services is legal, this leads to new insecurities and threats. As some researches declare, out of 400,000 sex workers only 44 had registered as a sole entrepreneurs [13, 327]. This leads to the exploitation of workers, especially women with a marginalized background.

Paying taxes and some other expenses (workplace rent, make up, etc.)

makes it hard to earn enough money: according to Spiegel's research, sex workers gain about 30 euros from each client, which is not enough to cover all the expenses [14].

In conclusion, it is important to note that sex work is always very close to human trafficking since it is difficult to track the consent and will of a person to do this job. That is why there is no place for mistakes in creating a legal framework for taking this business out of the shadows. The question of legalization or decriminalization is strongly affected by society's attitude towards not only the issue itself but human rights at all. This is a market of human beings and no country should let it be regulated only by economic instruments.

References:

1. Brottsbalk (Swedish Penal Code). URL: <https://lagen.nu/1962:700#K6>
2. Act on amendments to the Criminal Code 1902 and the Criminal Procedure Act (criminalization of purchases of sexual intercourse or action, etc.). URL: <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2008-12-12-104>
3. "Controversial prostitution law introduced on day of action on violence against women". URL: https://www.thestar.com/news/canada/2014/12/03/controversial_prostitution_law_introduced_on_day_of_action_on_violence_against_women.html
4. Yvonne Svanström. "Criminalising the John: A Swedish Gender Model?", in Joyce Outshoorn, ed., *The Politics of Prostitution: Women's Movements, Democratic States, and the Globalisation of Sex Commerce*, Cambridge: Cambridge University Press, 2004
5. NIKK. "Trafficking changes Nordic prostitution policies". URL: <http://www.nikk.no/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=785>
6. Punish the client, not the prostitute - Press Release. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20140221IPR36644/punish-the-client-not-the-prostitute>
7. The Ban against the Purchase of Sexual Services. An evaluation 1999-2008. URL: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/the_ban_against_the_purchase_of_sexual_services._an_evaluation_1999-2008_1.pdf
8. "Sweden 2018 Trafficking in Persons Report". *U.S. Department of*

State. URL: <https://web.archive.org/web/20180801004125/https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/countries/2018/282758.htm>

9. The Act Regulating the Legal Situation of Prostitutes – implementation, impact, current developments. URL: <http://www.cahrv.uni-osnabrueck.de/reddot/BroschuereProstGenglisch.pdf>

10. Gesetz zum Schutz von in der Prostitution tätigen Personen (Law on the protection of persons employed in prostitution). URL: <https://www.buzer.de/s1.htm?g=ProstSchG&f=1>

11. Dernbach, Andrea. “Warum Prostituierte ein Gesetz ablehnen, das sie schützen soll”. URL: <https://www.tagesspiegel.de/politik/neues-prostitutionsgesetz-tritt-in-kraft-warum-prostituierte-ein-gesetz-ablehnen-das-sie-schuetzen-soll/19991788.html>

12. “Inside the 'battery cage': Prostitution in Germany”. URL: <https://www.dw.com/en/inside-the-battery-cage-prostitution-in-germany/a-44350106>

13. Jürigs, M. “Sklavenmarkt Europa”. München, 2016.

14. “How Legalizing Prostitution Has Failed”. URL: <https://www.spiegel.de/international/germany/human-trafficking-persists-despite-legality-of-prostitution-in-germany-a-902533-2.html>

Supervisor: **Yana Benedyk**, PhD, assistant professor, department of public law, Institute of Management and Law, Yaroslav Mudryi National Law University.

Заволока Д. О.¹

СОЦІАЛЬНА СУТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ОСНОВНА ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Поступове утвердження на міжнародному рівні ідеї про людину як найвищу соціальну цінність, процес розвитку міжнародних стандартів з прав людини, підвищення ролі та значущості міжнародних механзмів у їх забезпеченні дають можливість зробити висновок про формування в сучасний період ще одного права людини - права на міжнародний захист.

¹ Студент 2 курсу Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

В Конституції України закріплений увесь комплекс основних прав людини, кожне з яких має бути забезпечене відповідним юридичним механізмом. Юридичний механізм забезпечення прав людини - це система ефективних юридичних засобів реалізації, охорони і захисту прав людини.

Визначаючи зміст законодавства України, будучи їх соціальним джерелом, права людини, щоб перетворитись з можливості в реальність, повинні бути опосередковані ними, піднесені до рангу юридичних. Тому особливого значення набуває визнання і закріплення в національному законодавстві основних прав людини відповідно до міжнародно-правових актів. Отже, національне законодавство України є визначальним, головним елементом юридичного механізму забезпечення прав людини.

Кожне право людини здійснюється у певному порядку, певній послідовності. Порядок реалізації деяких з них визначається тільки самою людиною. Але значна більшість прав, визнаних і зафіксованих у законодавстві, потребує встановлення відповідних процедур з боку держави, тому що без їх допомоги взагалі не може бути реалізована. В таких випадках відсутність належної юридичної процедури передворює приписи законів про права людини на формальні, декларативні положення.

Слід зазначити, що головним критерієм необхідності юридичної процедури для реалізації прав людини є тип юридичного обов'язку, яким забезпечується це право. Інакше кажучи, таким критерієм виступає активність або пасивність дій зобов'язальної особи (тобто активний чи пасивний юридичний обов'язок). Отже, встановлення юридичних процедур потрібно там, де реалізація того чи іншого права (наприклад, права на освіту) залежить від виконання позитивних зобов'язань - обов'язку вчиняти активні дії - іншими суб'єктами. І навпаки, там, де реалізація права залежить від власної активної поведінки особи, її волі і бажання (наприклад, права на честь, гідність та ділову репутацію), а інші суб'єкти зобов'язані лише не вчинювати певних дій, утриматись від них (в наведеному прикладі - не посягати на честь гідність та ділову репутацію особи), у встановленні саме юридичної процедури нема потреби.

Існують, як відомо, два основні види юридичних процедур

реалізації прав: процедури пов'язані з правозастосуванням (наприклад, порядок реалізації права на громадянство, соціальний захист), і процедури, не пов'язані з ними (наприклад, порядок укладання угод які не потребують нотаріального посвідчення). Проте слід зауважити, що в межах кожного з зазначених видів процедур може існувати стільки їх різновидів, скільки існує прав. Вони відрізнятимуться один від одного лише конкретним змістом, Якщо при встановленні першого виду юридичних процедур законодавець повинен в кожному конкретному випадку точно і детально їх визначити (зокрема тому, що зобов'язальною стороною тут виступає відповідний орган держави), то при встановленні другого він має прагнути до створення такої процедури, яка надавала б особі можливість обирати найбільш доцільний для неї у даній життєвій ситуації варіант використання свого права.

Права людини потребують не лише гарантій їх належної реалізації, а й таких засобів, які могли б “відгородити” людину від можливих посягань на них. Тому в правовій системі кожної держави існують різноманітні засоби охорони прав людини. До них належать всі юридичні засоби, що виконують превентивну функцію, спрямовані на запобігання порушення прав людини.

Існують різні юридичні засоби захисту, а саме це: судові, парламентські, адміністративні, контрольно-наглядові, адвокатські засоби. Залежно від заходів захисту слід розрізняти засоби: 1) припинення порушень прав людини (заборона експлуатації механізмів, припинення робіт тощо); 2) усунення перепон для їх здійснення (наприклад, судові рішення про задоволення негативного позову); 3) визначення або підтвердження права; 4) відновлення порушених прав. За галузевою належністю можна виділити цивільно-правові, адміністративно-правові, сімейно-правові, цивільно- і кримінально-процесуальні та інші юридичні засоби захисту прав людини.

В сучасних міждержавних відносинах імплементація прав людини здійснюється законодавчими, адміністративними, та іншими засобами, що є в розпорядженні кожної держави, а міжнародні органи тільки контролюють цей процес. В даний час ряд контрольних органів створено у відповідності зі Статутом ООН, інші створені на основі міжнародних угод по правам людини як універсального так і регіонального характеру.

Функції і повноваження ООН в сфері прав людини надзвичайно

різноманітні. Головну відповідальність за виконання функцій Організації у сприянні загальної поваги і дотримання основних прав і свобод людини, несе Генеральна Асамблея ООН і під її керівництвом Економічна і Соціальна Рада (ст. 60 Статуту ООН). Повноваження Генеральної Асамблеї в області прав людини визначені в ст. 13 Статуту ООН. “Генеральна Асамблея, - підкреслюється в ній, - організовує дослідження і вносить рекомендації з метою ... сприяння міжнародному співробітництву в галузі економіки, культури, освіти, охорони здоров’я і сприяння у втіленні прав людини і основних свобод для всіх, без ознак раси, статі, мови і релігії”.

Згідно Статуту ООН, поряд Генеральною Асамблеєю відповідальність за виконання функцій Організації в області прав людини лежить на Економічній і Соціальній Раді (ЕКОСОП), яка працює під керівництвом Асамблеї. Для виконання покладених на неї функцій ЕКОСОП створює спеціальні комісії (ст. 68 Статуту ООН).

Згідно ст. 52 і 53 Статуту ООН, регіональні організації повинні були створюватись для мирного врегулювання “місцевих конфліктів”, а також для застосування примусових заходів під керівництвом Ради Безпеки. Старішою регіональною організацією є Рада Європи. 4 листопада 1950 року в Римі її члени прийняли Європейську конвенцію про захист прав людини і основних свобод, яка вступила в силу 3 вересня 1953 року.

На основі Конвенції були створені два органи - Європейська комісія по правам людини і Європейський Суд по правам людини, які наділені повноваженнями по розгляду скарг як держав, так і окремих осіб. Будь-яка країна - учасник може направити в Комісію скаргу про те, що інша сторона порушує Конвенцію (ст. 25). Комісія також уповноважена розглядати скарги окремих осіб, неурядових організацій і груп осіб про порушення їх прав державами учасниками Конвенції. Скарги розглядаються тільки у тому випадку, якщо держава, протиякої вони подані, визнала подібну компетенцію Комісії (ст. 25). В даний час всі члени Ради Європи визнали таку компетенцію не тільки Комісії а й Суду.

Поряд з Радою Європи значну увагу питанням прав людини приділяє у своїй діяльності Рада з безпеки і співробітництва у Європі (НБСЄ). В кінці 1994 року НБСЄ була перетворена в Організацію з

безпеки і співробітництва у Європі (ОБСЄ). Перший етап цієї рооботи завершився 1 серпня 1973 року підписанням Гельсинського Заключного акту, в якому були зафіксовані спільні домовленості країн-учасниць на основі консенсусу, ставитись до гуманітарного співробітництва європейських держав і прав людини.

Гельсинський Заключний акт визначив напрямки і конкретні форми співробітництва в різних сферах, що мають відношення до прав людини, охоплюючи освіту, культуру, інформацію, контакти між людьми. Він став тою основою, на якій уже впродовж багатьох років розвивається плідне співробітництво держав Європи, США і Канади в галузі прав людини.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, редакція від 21.02.2019 р. документ 254к/96-ВР, //Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254096-2180>, дата звернення 28.11.2019 р.

2. Устав ООН /Права человека: Сборник универсальных и региональных международных документов. - М.: Изд-во МГУ, 1990.

3. Европейская Конвенция о защите прав человека и основных свобод и дополнительные протоколы: С науч. коммент. - М.: Норма, - 1996.

4. Всеобщая декларация прав человека (офиц. текст). - М.: Права человека. - 1996.

5. Бойко В. Права людини під захист суду //Юридичний вісник України. - 1997. - № 24. - С. 1-2.

6. Шмельова Г. Юридичні механізми забезпечення прав людини // Право України. - 1994. - № 10. - С. 49-51.

Науковий керівник: *Чижов Д. А.*, к. ю. н., асистент кафедри приватного права Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

ПИТАННЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВ МІГРАНТІВ В ЄВРОПІ

Право на вільне пересування в межах та за межами країни визнається у Загальній декларації прав людини. У статті 13 йдеться про те, що «кожна людина має право на свободу пересування і проживання в межах кордонів кожної держави» і «кожна людина має право покинути будь-яку країну, включаючи свою країну, а також повертатися до своєї країни». Тим не менше, немає ніяких міжнародних документів, в яких вибір своєї країни проживання визнано правом людини.

Як і всі люди, мігранти володіють правами людини. Положення щодо інструментів захисту прав людини поширюються на всіх, в тому числі на мігрантів. Проте, часто існує великий розрив між правами, які гарантує закон міжнародних прав людини для біженців, безпритульних, трудящих мігрантів та інших подібних груп, і реаліями з якими вони стикаються. Їх права часто порушуються, у тому числі право на життя, свободу і безпеку.

Важливе питання, яке тісно пов'язане з міграцією та захистом прав людини, — це торгівля людьми. Оскільки можливості людей мігрувати юридично обмежені, вони часто ризикують і звертаються до посередників, які можуть скористатися їх становищем, наприклад, оплачувати витрати на міграцію в обмін на те, що мігрант працюватиме виключно на торговця людьми.

Стаття 4 Європейської конвенції про захист прав людини (ЄКПЛ) суворо і категорично забороняє рабство і примусову працю. Рада Європи прийняла Конвенцію щодо протидії торгівлі людьми (чинну з 2008 року), що зобов'язує держави запобігати торгівлі людьми, переслідувати торговців людьми та захищати жертв торгівлі людьми. Через прихований характер цієї справи ніхто не може точно встановити, скільки людей у світі стали жертвами торгівлі людьми, але згідно з оцінками, статистика становить від декількох сотень тисяч до декількох мільйонів. У Європі більш ніж 140 000 людей стали жертвами торгівлі людьми, багато людей були змушені займатися проституцією. Мігранти, які стали жертвами

¹ Студентка 1 курсу Інститут управління і права Національного юридичного університету Імені Ярослава Мудрого

торгівлі людьми, можуть опинитися в ситуації, схожій на рабство, у випадку, коли їхні паспорти конфіскували або вони фактично трималися під замком.

Група, яка потребує особливого захисту, — це діти, особливо неповнолітні без супроводу дорослих, оскільки вони є особливо уразливими до порушень своїх прав. УВКБ ООН видало спеціальні довідники для міграційних органів з метою врахування нагальних інтересів дитини. Комісар Ради Європи з захисту прав людини закликав уряди враховувати погляди та інтереси дітей-біженців в офіційних положеннях.

Міграція людей через зміни клімату, яка також зветься екологічною міграцією, є відносно новим явищем, тому виникають нові проблеми, що пов'язані з порушенням прав людини. Кліматичні біженці не можуть отримати статус біженця згідно Женевської Конвенції; можливий захист на даний момент для них — це вид на проживання, що надається на гуманітарних основах. Права кліматичних біженців розглядаються як нові права, що з'являються. [1]

Щодо останніх новин: в травні 2019 року Рада Європи звинуватила Угорщину в порушенні прав біженців і мігрантів.

Позиція уряду щодо іммігрантів та шукачів притулку призвела до ухвалення законодавчої бази, яка підриває процес прийому шукачів притулку та інтеграцію біженців.

Міятович закликав уряд Угорщини утримуватися від використання антимігрантської риторики та кампаній, які розпалюють ксенофобські настрої.

Комісар зауважила, що шукачі притулку в Угорщині мають обмеження щодо здійснення свого права звертатися за міжнародним захистом у двох транзитних зонах вздовж огороженого угорсько-сербського кордону, куди можуть в'їхати дуже мало осіб.

"Уряд повинен скасувати нову підставу ненадання притулку, яка призвела до практично систематичного відхилення заяв. Я також глибоко стурбована неодноразовими повідомленнями про надмірне застосування насильства з боку поліції під час насильницького видворення іноземних громадян", - заявила Міятович. [2]

Протягом всієї історії людства міграція була мужнім проявом волі особистості подолати всі негаразди і домогтися кращого життя. Сьогодні

в результаті глобалізації та досягнень в галузі зв'язку та транспорту значно збільшилася кількість людей, які прагнуть і здатні переміститися в інші місця. В усьому світі налічується близько 258 мільйонів мігрантів. [3]

Для Європи проблема мігрантів виникла не вчора і зникне не завтра, які б спільні рішення нині не ухвалювали. Люди з бідної частини світу тікають у багату частину, туди, де життя заможніше. Так було, є й буде. Інша справа, що раніше Європа більш-менш справлялася з цим потоком шукачів особистого добробуту, але нині їх стало аж надто багато. Ресурси Європи щодо асиміляції біженців вичерпуються через надмірну кількість останніх. Крім того, кількість біженців до країн Заходу нині сильно зросла не тільки через злидні в інших частинах світу, а й через масштабні збройні конфлікти. Тобто, люди шукають у Європі не лише добробуту, а й елементарної безпеки для життя.

Є всі підстави вважати, що давня проблема біженців і взагалі мігрантів стала нині для Європи настільки “непідіймною”, що провокує суттєві політичні кризи і загострення боротьби за владу. [4]

Список використаних джерел:

1. Міграція та мігранти / Портал Ради Європи. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/migration>
2. Рада Європи звинуватя Угорщину в порушенні прав біженців і мігрантів / Європейська Правда. URL: <https://www.euointegration.com.ua/news/2019/05/22/7096482/>
3. Міжнародний захист прав мігрантів. Міжнародне публічне право / Українське Право. URL: https://ukrainepravo.com/international_law/public_international_law/pkzrauserym-iashyfkx-tuav-pkguarkhkv/
4. Європа до мігрантів гуманна, але «не гумова» / Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2487433-evropa-do-migrantiv-gumanna-ale-ne-gumova.html>

Науковий керівник : *Денісова О. С.*, к.ю.н., доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

ВІДСУТІСТЬ МЕХАНІЗМУ ЗВІЛЬНЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В УКРАЇНІ, ЯК ПОРУШЕННЯ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Довічне позбавлення волі є найвищою мірою покарання в нашій державі, своєрідною альтернативою смертній карі, що призначається лише у виняткових випадках за вчинення особливо тяжких злочинів.

У Кримінально-виконавчому кодексі України ст.152 відокремлює підстави звільнення від відбування покарання такі як: відбуття строку покарання, призначеного вироком суду; закон України про амністію; акт про помилування; скасування вироку суду і закриття кримінального провадження; закінчення строків давності виконання обвинувального вироку; умовно-дострокове звільнення від відбування покарання; хвороба; інші підстави, передбачені законом [1].

Також встановлено, що практика застосування помилування в Україні в частині заміни довічного позбавлення волі на певний строк, не в повній мірі відповідає позиціям Європейського суду з прав людини, так як покарання повинно призначатися тільки судом [2,3].

В даний час покарання у виді довічного позбавлення волі не може бути пом'якшено, відсутній чіткий правовий механізм перегляду рішення про призначення довічного позбавлення волі через певний проміжок часу. Національне законодавство не гарантує особі можливість перегляду рішення про призначення довічного позбавлення волі із заміною більш м'яким покаранням, зменшенням терміну покарання, припиненням відбуття покарання умовно-достроковим звільненням тощо.

Зважаючи на Рекомендації № Res (2003) 22 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про умовно-дострокове звільнення» від 24.09.2003 року потрібно розуміти, що умовно-дострокове звільнення є одним із найкращих способів попередження повторного вчинення злочинів [4].

¹ Курсант Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Другий варіант для осіб, засуджених до довічного позбавлення волі це наявність хворобливого стану. Пленум Верховного Суду України постановою № 8 від 28 вересня 1973 року «Про практику застосування судами законодавства про звільнення від відбуття покарання засуджених, які захворіли на тяжку хворобу» роз'яснив, що звільнення через хворобу від відбуття покарання в місцях позбавлення волі може бути застосоване судом до тих засуджених, які захворіли під час відбуття покарання, і ця хвороба перешкоджає останньому, тобто коли подальше утримання в місцях позбавлення волі загрожує їхньому життю або може призвести до значного погіршення здоров'я чи інших тяжких наслідків [5].

11.01.2019 року виконавчий директор Української Гельсинської спілки з прав людини Павліченко О. надіслав лист до судді Конституційного суду України, у якому виклав правову позицію з приводу частини 1 статті 81, частини першої статті 82 Кримінального кодексу України [6].

В цьому контексті можна привести приклад справи «Петухов проти України» [7] щодо відсутності механізму дострокового звільнення від довічного ув'язнення в Україні. Європейський Суд прийняв рішення щодо українського довічного позбавлення волі, а саме те, що воно порушує права людини.

Так, приміром, Міжнародним Пакт про громадянські та політичні права Організація Об'єднаних Націй (ООН) також вимагає існування перспективи звільнення від довічного позбавлення волі. Тільки за умови наявності такої перспективи, застосування довічного позбавлення волі не порушуватиме Пакт. Це не означає, що створення процедури звільнення від такого виду покарання повинно відбутися негайно.

В останні роки пенітенціарна система України перебуває на стадії активного реформування, одним з ключових елементів якого є адаптація органів контролю за її діяльністю з урахуванням вимог сучасної світової спільноти.

На офіційному сайті Верховної Ради України на стадії розгляду тривалий час знаходився проект закону «Про пенітенціарну службу». Цей документ пропонував урегулювати питання зміни і захисту прав особи, яка ув'язнена до довічного позбавлення волі. Його прикінцеві положення визначали, що особи, які відбувають покарання у виді довічного позбавлення волі, та на момент набрання чинності цим

законом відбули не менше двадцяти років покарання, мають право звернутися до суду в порядку, встановленому в частині другій статті 81 Кримінального кодексу України, без попередньої заміни цього покарання позбавленням волі на певний строк. На жаль вказаний законопроект нещодавно знятий з розгляду, а будь-якої альтернативи не запропоновано [8].

Прийняття закону про створення та визначення порядку звільнення засуджених від покарання у вигляді довічного позбавлення волі – це один із суттєвих варіантів вирішення проблеми щодо підвищення рівня гуманізації у нашому суспільстві, ефективності виховних заходів, впритул наблизить нас до всебічного дотримання європейських стандартів, а, головне, дозволить виключити можливість порушень основоположних прав людини.

Висновки. Не всі держави світу вбачають необхідність у довічному позбавленні волі. Так, приміром, в Португалії цей вид покарання відмінений Конституцією 1989 року, в Іспанії довічне позбавлення волі також відсутнє.

В Україні в даний час довічне позбавлення волі застосовується, і звісно, враховуючи реалії сьогодення, потребує якнайшвидшого реформування. На мою думку, законодавство нашої держави потрібно доповнити механізмом, який належним чином буде регулювати висвітлене питання шляхом прийняття відповідних нормативно-правових актів та впровадження їх у повсякденне життя.

Список використаних джерел:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року (з наступними змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1129-15>
2. Судова промова члена Київської колегії адвокатів Витвінського О.Л. на захист обвинуваченого Чаммера унд Остена. Судові промови адвокатів України. Редкол.: В.В. Медведчук (голова) та інші. Київ: Ред. журн. «Адвокат», 2000, (Сер. «Адвокатура України») Кн. 1. 216 с.
3. Тимофеева Л.Ю. Гуманістична парадигма кримінального права України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право; НУ «ОЮА». Науковий керівник: Туляков В.О. Одеса, 2018. 23 с.

4. Про умовно-дострокове звільнення: рекомендація № Rec (2003) 22 Комітету міністрів Ради Європи державами-членами від 24 вересня 2003 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_665

5. Про практику застосування судами законодавства про звільнення від відбуття покарання засуджених, які захворіли на тяжку хворобу: постанова Пленуму Верховного Суду України від 28 вересня 1973 року №8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-73>

6. Лист від представника громадської спілки «Українська Гельсінська спілка з прав людини» судді Конституційного суду України судді Головатому С.П. URL: https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/20190111_KSU.pdf

7. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Петухов проти України» (Petukhov v. Ukraine) від 12 березня 2019 року (заява № 41216/13). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"itemid\":\[\"001-191703\"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\)

8. Проект Закону від 24.11.2017 року № 7337 «Про пенітенціарну систему». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62965

Науковий керівник: *Чижов Д. А.*, к. ю. н., асистент кафедри приватного права Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Каленовіч М. С.¹

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЛЕЖНОГО ТА ЕФЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день питання прав і свобод людини і громадянина посідає важливу роль у зовнішній і внутрішній політиці всіх держав світової спільноти. Також це є поширеною проблемою в Україні. Усі люди народжуються вільними й рівними у своїх правах. Усі люди є рівні перед законом. Сучасна демократична система має на меті допомогти людині та сприяти розв'язанню її проблем.

Варто зауважити, що 23 лютого 2006 р. Верховна Рада України

¹ Студент Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

прийняла Закон України «Про виконання та застосування практики Європейського суду з прав людини» № 3477-IV [2], згідно з яким під час розгляду справ судами України Конвенція та практика ЄСПЛ мають використовуватися як джерела права. Відповідне положення спрямоване на реалізацію конституційних норм і норм Закону України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р. [3].

Що стосується правової природи рішень ЄСПЛ, то відповідно до положень ч. 4 ст. 55 Конституції України [1] Європейський суд можна вважати міжнародною судовою установою, до якої за захистом прав і свобод може звертатися кожна людина, котра використала в Україні всі гарантовані вітчизняним законодавством засоби правового захисту. При тому, згідно зі ст. 129 Конституції України, судді під час здійснення правосуддя керуються лише законом, оскільки Україна належить до романо-германської правової сім'ї, де основним джерелом права є нормативно-правовий акт, а судова практика не може бути джерелом права. Водночас у ст. 46 Конвенції і ст. 17 Закону України «Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини» [2] передбачено обов'язок судів України під час розгляду справ застосовувати Конвенцію і практику ЄСПЛ як джерело права.

Як зазначає К. Ю. Ісмайлов, найпоширенішими позиціями щодо правової природи рішень ЄСПЛ є розуміння рішень як інтерпретаційних актів і судових прецедентів [4, с.76]. Позиція щодо розуміння правової природи рішень ЄСПЛ як правових прецедентів є дещо суперечливою, хоча її можна вважати більш послідовною. Варто згадати, що існує кілька різновидів правових прецедентів. Зокрема, це судовий прецедент в англосаксонській правовій сім'ї, у романо-германській правовій сім'ї (*jurisprudence constante*) і переконливий прецедент (*persuasive precedent*). З огляду на те, що правова система України належить до романо-германської правової сім'ї, не може йтися про судовий прецедент в англосаксонській правовій сім'ї. Основні суперечності існують щодо того, чи можна зарахувати рішення ЄСПЛ до другої або третьої категорій. За таких умов доцільно підтримати позицію Ю. Ю. Попова, який зазначає, що прецедентну практику ЄСПЛ, хоча й багаторазово підтверджену, важко зарахувати до усталеної судової практики за доктриною континентального прецеденту *jurisprudence consiante*, оскільки практика ЄСПЛ не є практикою судів національної судової

системи, його рішення мають силу переконливого прецеденту [5, с.352]

Варто зазначити, що норми Конвенції мають узагальнене формулювання, а тому рішення ЄСПЛ відіграють важливу роль в аспекті конкретизації норм Конвенції. Крім того, принципові позиції, викладені, зокрема, в так званих «модельних рішеннях» ЄСПЛ, є вирішальними при застосуванні норм Конвенції.

Європейський суд з прав людини неухильно дотримується доктрини фактичної обов'язковості своїх раніше прийнятих рішень. Визнаючи формальну відсутність доктрини прецеденту, Європейський суд, тим не менше, послідовно дотримується своєї попередньої практики. Суд неодноразово вказував: «Хоча Суд формально і не зобов'язаний дотримуватися своїх раніше прийнятих рішень, однак він не повинен відступати без поважних причин від прецедентів, визначених у його попередніх рішеннях в інтересах правової визначеності, передбачуваності та рівності перед правом» [6].

Необхідність застосування Конвенції та рішень Європейського суду у здійсненні правосуддя національними судами є очевидною за умови наявності в українському законодавстві прогалин у регулюванні прав людини та основоположних свобод, які визначені у Конвенції та протоколах до неї.

На думку Р. Б. Сабодаша, для вирішення питання щодо доцільності кваліфікації практики Європейського суду як джерела національного права необхідно, перш за все, визначити сутність поняття «джерело права» та оцінити, чи відповідає певним критеріям рішення Європейського суду [7, с. 177].

Незалежно від критеріїв класифікації джерел права, їх видів та змісту всі вони виступають в межах тієї або іншої правової системи як єдине ціле, що формує відповідну національну правову систему та наповнює її конкретним нормативним змістом.

Європейський суд не встановлює прав, які не були гарантовані Конвенцією, інакше кажучи, практика Суду не може вважатися джерелом права по відношенню до права Конвенції. Але аналіз конкретних судових рішень також свідчить про те, що тлумачення Судом Конвенції встановлює нові правила поведінки для держав-учасниць.

Можна зробити висновок, що рішення Європейського суду є особливою формою прецеденту, що створюється наднаціональним

органом, і є обов'язковою для власне наднаціонального органу та держав-учасниць Конвенції.

Враховуючи відповідний вплив на правову систему України та на судову практику взагалі, вважаємо, що питання виконання рішень є прерогативою у подальшій розбудові України як демократичної, правової та соціальної держави, а також буде відповідати взятим нею зобов'язанням як члена Ради Європи та учасника Конвенції 1950 року.

Втім, на підставі вищевикладеного слід наголосити, що комплексний вплив практики Суду повинен кореспондувати і законодавчим змінам для ефективного виконання зобов'язань України в рамках положень Європейської Конвенції, що потребує натепер конкретних та негайних кроків, виходячи з того, що судова практика є динамічною, але вона потребує відповідних стандартів, де найголовнішим стандартом є саме виконання державою судового рішення.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. – № 30. – С. 260.
3. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 р. № 1906-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – № 50. – Ст. 540.
4. Ісмайлов К.Ю. Вплив рішень Європейського суду з прав людини на систему джерел права України / К.Ю. Ісмайлов // Держава і право. – 2011. – Вип. 51. – С. 75–80.
5. Попов Ю.Ю. Прецедентне право у контексті загальнообов'язковості судових рішень та українські перспективи / Ю.Ю. Попов // Форум права. – 2010. – № 3. – С. 351–363. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2010_3_51.pdf.
6. Рішення Суду *Chapmann v. the United Kingdom* (2001), para.70; *I.v.the United Kingdom* (2002), para. 54.

7. Дудаш Т.І. Юридична природа рішень Європейського суду з прав людини (загальнотеоретичний аспект). Право України. 2010. № 2. С. 173-179

Науковий керівник: *Буроменський М. В.*, д. ю. н., професор, професор кафедри публічного права Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Кацман М. М.¹

ГАРАНТІЇ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розбудови демократичної, правової, соціальної держави в Україні в межах європейського напрямку її розвитку, першочергового значення набуває рівність прав і свобод особистості, що закріплюється у національному законодавстві на рівні основоположного конституційного принципу правового статусу особистості.

Конституційно-правовий механізм забезпечення принципу рівності прав і свобод людини і громадянина в Україні можна розглядати через призму гарантій, адже вони безпосередньо встановлюють правові приписи, які закріплюють положення, що покладені в основу механізму забезпечення принципу.

Слід відзначити, що нормативною основою конституційно-правового механізму забезпечення принципу рівності прав і свобод людини і громадянина в Україні є конституційні норми, які закріплені у розділі II Конституції України. Так, згідно з положеннями ст. 21, усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах, які, у свою чергу, є невідчужуваними та непорушними. Відповідно до ст. 23 Конституції України, кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, у якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості. Також до даного переліку можна віднести і положення ст. 24 Конституції України щодо загального

¹ студент 2 курсу Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

принципу рівності перед законом і неприпустимості встановлення на підставі будь-яких соціальних або особистих причин привілеїв або обмежень. При цьому, система конституційних гарантій не є вичерпною і не обмежується, таким чином, лише зазначеними нормами Конституції.

Необхідно відзначити, що рівність та недопустимість дискримінації особи є не лише конституційними принципами національної правової системи України, а й фундаментальними цінностями світового співтовариства, на чому наголошено у міжнародних правових актах з питань захисту прав і свобод людини і громадянина, зокрема, у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 року (ст.14, 26), Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (ст. 14), Протоколі № 12 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (ст. 1), ратифікованих Україною, та у Загальній декларації прав людини 1948 р. (ст. 1, 2, 7).

Особливе місце в забезпеченні рівності прав та свобод людини і громадянина України посідає Президент України, який згідно з ч. 2 ст. 102 Конституції є гарантом прав і свобод людини і громадянина. Президент України реалізує цю свою конституційну функцію як своєю особистою діяльністю, не допускаючи порушень прав людини, контролюючи роботу різноманітних інституцій з точки зору дотримання ними прав і свобод людини і громадянина, так і приймаючи чи ініціюючи нормативні акти, спрямовані на забезпечення принципу рівноправ'я.

Захищаючи права і свободи людини і громадянина, Президент спирається на всю систему органів державної влади. Функції гаранта прав і свобод людини і громадянина вимагають від Президента постійної турботи про ефективність виконавчої, законодавчої та судової влади, зрозуміло без вторгнення у сферу їх компетенції.

Верховна Рада України здійснює забезпечення принципу рівності прав і свобод людини і громадянина через законодавчу діяльність шляхом визначення виключно в законах України прав і свобод людини і громадянина, гарантій цих прав і свобод, основних обов'язків громадян; громадянства, правосуб'єктності громадян, статусу іноземців і осіб без громадянства; прав корінних народів і національних меншин; основ соціального захисту; визначення правового режиму власності, правових

засад і гарантій підприємництва, правил конкуренції та норм антимонопольного регулювання (пп. 1-3, 6-8 ч. 1 ст. 92 Конституції).

Діяльність вітчизняного омбудсмана регламентована Конституцією України та Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», згідно з яким парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини [5].

Також діяльність українського омбудсмана регулюється іншими нормативними актами, наприклад, Законом України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», відповідно до якого Уповноважений Верховної Ради України з прав людини у рамках здійснення парламентського контролю за додержанням прав і свобод людини та громадянина та захистом прав кожного на території України і в межах її юрисдикції запобігає будь-яким формам дискримінації та здійснює заходи щодо протидії дискримінації.

Складовою частиною єдиної системи державних органів, які забезпечують реалізацію принципу рівності прав і свобод людини і громадянина, також є система правоохоронних органів, сфера діяльності яких включає в себе суспільні відносини, які пов'язані з забезпеченням прав і свобод людини, убезпечення держави та суспільства, від, насамперед, злочинів, інших посягань, соціальних загроз.

Проте, незважаючи на всю важливість правозахисних напрямків роботи, які мають місце у діяльності Президента України, Верховної Ради України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Кабінету Міністрів України, міністерств, відомств, органів прокуратури та інших правоохоронних органів, все-таки пріоритетну роль в інституційній складовій конституційно-правового механізму забезпечення принципу рівності прав і свобод людини і громадянина в Україні займають суди. У правовій державі звернення до суду є універсальним механізмом захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб [2].

Право на судовий захист є досить важливим елементом. Відповідно до частини другої статті 55 Конституції України, кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності

органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Конституція України, таким чином, надає громадянам право безпосередньо звертатися до суду із скаргою на рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Основними засадами судочинства є, зокрема, законність, рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості -(п. 1, 2, 4 ч. 3 ст. 129 Конституції України).

Водночас, слід пам'ятати, що громадяни мають право звертатися до Європейського суду з прав людини за умови вичерпання всіх доступних внутрішніх (внутрішньодержавних) засобів правового захисту. Згідно зі ст. 9 Конституції України, такий механізм імплементований у національне законодавство шляхом ратифікації Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також відповідних факультативних протоколів до неї.

Налагодження виконання задекларованого принципу рівності прав і свобод людини і громадянина потребує більш ґрунтовного підходу, а саме реформування діючої системи з метою усунення наявних недоліків та приведення у відповідність до кращих світових стандартів та вимог міжнародних документів, згода на обов'язковість яких надана Україною (серед яких, зокрема, як основа – Європейська конвенція з прав людини), змін у процесі їх функціонування.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, редакція від 21.02.2019 р. документ 254к/96-ВР, //Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254096-2180>, дата звернення 28.11.2019 р.

2. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998.- № 20.- Ст. 99, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-02180>, дата звернення 28.11.2019 р.

3. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні :

Закон України : від 6.09.2012 ., № 5207-VI // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 32. – Ст. 412, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/5207-17>, дата звернення 28.11.2019 р.

4. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України : від 8.09.2005 р., № 2866-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2005. – N 52. – Ст.561, <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>, дата звернення 28.11.2019 р.

5. Липачова Л.М. Зміст конституційного права людини та громадянина на звернення за захистом своїх прав і свобод до Європейського Суду з прав людини // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ імені 10-річчя незалежності України. – 2002. – Вип.1. – С. 133-142.

6. Кампо В. Н. Конвенція про захист прав юдини і основоположних свобод 1950 р. та Конституційний Суд України (окремі аспекти міжнародно-конформного тлумачення конституції україни) / В. Кампо. М. Савчін, Н. Сергієнко // Право України . – 2010 – № 10. – С. 186-198.

Науковий керівник: *Чижов Д. А.*, к. ю. н., асигент кафедри приватного права Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Коваль Л. А.¹

РОЛЬ І МІСЦЕ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОМУ ДИСПУТІ

1 .Роль і місце України в системі захисту прав та свобод людини в рамках Конвенції з прав людини.

Якщо звернутись до історії існування системи міжнародного права, то ми побачимо безліч прикладів ретельно розроблених норм, які на практиці ігнорувались. Виникають труднощі не в розробці міжнародних норм прав а їх дотримання всередині кожної з країн що погодилися прийняти умови того чи іншого міжнародного документу . [1]

Європейська конвенція з прав людини стала першим міжнародним

¹ Студентка 1 курсу Інститут управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

правозахисним документом спрямованим на захист широкого спектру цивільних та політичних прав. Це стало можливим як завдяки тому, що сам документ був представлений у вигляді міжнародної угоди (держави-учасниці якої брали на себе відповідні зобов'язання) , так і в результаті запровадження системи контроль на національному рівні.

Права і свободи, що гарантуються Європейською конвенцією забезпечуються у першу чергу державними органами влади . Держава сама вправі вирішувати, яким чином їй виконувати свої міжнародні зобов'язання в рамках власної правової системи. При цьому держави несуть відповідальність тільки за кінцевий результат дотримання своїх зобов'язань. Що ж стосується України, то відповідно до ст. 9 Конституції то “чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України”. [2]

Конвенція про захист прав і основних свобод людини має такий же статус, як і інші законодавчі акти, тобто є частиною національного законодавства України. В Преамбулі Європейської конвенції підкреслюється одна з основних цілей Ради Європи – досягнення більшої єдності між державами-членами.

2 . Практика Європейського суду з прав людини в Україні

Питання статусу практики Європейського суду з прав людини в Україні неодноразово були предметом дискусій у науковців і практиків. Сам Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях роз'яснював, що існує низка причин, за якими необхідно притримуватись прецеденту. Перш за все в інтересах правової стабільності і впорядкованого розвитку практики застосування Конвенції. Дотримання прецеденту не тільки прямо відповідає вимогам незалежності і безсторонності суду, але й відображає саму суть судової політики.З метою забезпечення дотримання принципів Конвенції прийнято Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» , який став серйозним кроком в напрямку узгодження судових рішень, що приймаються в Україні щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина із європейськими стандартами [11].

В статті 17 Закону вказано, що суди застосовують при розгляді справ практику Європейського суду з прав людини , як джерело права. Так, , Україна визнала юрисдикцію Суду, з метою створення в схожих

правовідносинах однорідної судової практики, узгодженої з європейською правовою системою . Проте під час застосування практики Суду часто виникає ряд проблем : забезпечення суддів офіційним перекладом повних текстів рішень , забезпечення тлумачення та застосування норм Конвенції . [3]

Профільний Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» встановлює, що суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права (ст. 17 Закону). При тому під практикою Суду закон розуміє всю без винятку практику Європейського суду з прав людини та Європейської комісії з прав людини (ст. 1 Закону). Окрім того, Закон також визначив правила застосування практики Європейського суду з прав людини у сфері законодавства та в адміністративній практиці. Відповідно, можна дійти висновків, що практика Європейського суду з прав людини є частиною українського законодавства. Уся без винятку практика Європейського суду з прав людини є джерелом права в Україні , при цьому вона має пріоритет у застосуванні.[5]

3. Діяльність України в ООН

Україна була однією з перших серед 51 держави, що підписали Статут Організації Об'єднаних Націй, і від того часу наша держава неухильно дотримується цілей і принципів Статуту, роблячи значний внесок у підтримання міжнародного миру та безпеки, роззброєння, економічний і соціальний розвиток, а також зміцнення міжнародного права. [4]

За останні роки в рамках ООН було прийнято велику кількість договорів щодо окремих видів порушень прав людини, зокрема, геноциду, расової дискримінації, дискримінації жінок та дітей, катувань тощо. Згідно з Конвенцією кожна держава-учасниця вживає ефективних законодавчих, адміністративних, судових та інших заходів для запобігання вище перелічених явищ на будь-якій території під її юрисдикцією . Всі наведені приклади найважливіших міжнародних конвенцій з окремих категорій прав людини засвідчують, що Україна є їх стороною а, отже, зобов'язана дотримуватись закріплених у них положень. Разом з тим, участь України в ООН — це не тільки підписання чи ратифікація конвенцій ООН, а й конкретна робота щодо розробок таких документів, включаючи міжнародно-правові акти з прав людини.

Серед останніх найважливіших ініціатив України можна зазначити розробку Міжнародної Конвенції про захист миротворчого персоналу ООН. На сесію Отже, участь України в діяльності ООН з питань прав людини — це конкретна робота, яка має видимі результати й успіхи [6]

3. Україна в Європейській системі захисту прав людини

Ради Європи – це міжурядова організація, одним із головних завдань якої є захист прав людини, через демократію та верховенство права; Рада Європи нині є найважливішою інституцією захисту прав людини. [8] З часу вступу до даної організації Україна проводила активну політику з захисту прав людини: зроблено внесок в реалізацію забезпечення прав дітей на охорону здоров'я, визначено пріоритетні напрямки подальшого розвитку політики Ради Європи у сфері забезпечення гендерної рівності, ухвалено Декларацію КМРС щодо 50-ї річниці Європейської соціальної хартії. [9]

Усіма своїми діями і заходами Україна ривняється і хоче наблизитись до стандартів Європи, де права людини є головним атрибутом європейського суспільства. Задекларовані у Конституції України права людини мають всі шанси бути реалізованими в майбутньому за умови, що зовнішні і внутрішні чинники сприятимуть цьому чи бодай не перешкоджатимуть вільно розвиватись на шляху до демократичного суспільства та верховенства права. На сьогоднішній день Україна робить все можливе для гідної реалізації прав людини. [7] Кінцева мета входження України в міжнародну систему захисту прав людини — це побудова демократичної правової держави не на словах, а в реальному житті. Це повинно бути підкріплено відповідною внутрішньою і зовнішньою політикою держави щодо прав людини, вибудованою системою законодавчих актів та реальними механізмами гарантій передбачених у них норм. [10]

Список використаних джерел:

1. Роль і місце Конвенції в системі захисту прав та свобод людини в рамках української правової системи. Застосування Конвенції та практики ЄСПЛ в Україні. URL: <http://www.shatarska.in.ua/1-rol-i-misce-konvenci%D1%97-v-sistemi-zaxistu-prav-ta-svobod-lyudini-v-ramkax-ukra%D1%97nsko%D1%97-pravovo%D1%97-sistemi-zastosuvannya-konvenci%D1%97-ta-praktiki-yespl-v-ukra%D1%97ni/>

2. Практика Європейського суду з прав людини як орієнтир для української системи захисту прав людини. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/122480-praktika-yevropeyskogo-sudu-z-prav-lyu-dini-yak-orientir-dlya-ukrayinskoji-sistemi-zakhistu-prav-lyudini>

3. Мирослав Антонович. Україна в міжнародній системі захисту прав людини. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2723/Antonovych_Ukraina_v_mizhnarodnii_systemi_zakhystu.pdf?sequence=1&isAllowed=y

4. Україна в системі міжнародних відносин. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0_%D0%B2_%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D1%96_%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD

5. Завдання, функції, права і принципи діяльності правозахисних організацій. URL: <http://khp.org/index.php?id=1168430977>

6. Бисага Ю. М., Палінчак М. М., Белов Д. М., Данканич М. М. Міжнародні засоби захисту прав та свобод людини і громадянина. Ужгород, 2003. – 57 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/5099/1/%D0%9C%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%20%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82.pdf>

7. Міжнародна система захисту прав людини: крізь призму України. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2752/Antonovych_Mizhnarodna_systema_zakhystu2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

8. Д о н е л л і Дж. Права людини у міжнародній політиці. — Львів: Кальварія, 2004. — 280 с.

9. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю.К.Качуренко. — 2-е вид. — К.: Юрінформ, 1992. — С. 7-15.

10. Співробітництво між Україною та Радою Європи. URL: <https://coe.mfa.gov.ua/ua/ukraine-coe/cooperation>

11. Європейська система захисту прав людини. URL: <http://www.nsj.gov.ua/ua/news/1evropeyska-sistema-zahistu-prav-ludini/>

Науковий керівник: *Денісова О. С.*, к. ю. н., доцент, доцент

кафедри загальноправових дисциплін Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Колодій Є.М.¹

СУЧАСНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ

Порушення прав і свобод людини є однією з найактуальніших проблем для розвинутих демократичних країн, а отже, захист прав дитини теж посідає досить важливе місце серед складових захисту прав людини. Однією з найбільш розповсюджених форм порушення таких прав у світі є жорстоке поводження з дітьми, викликане їх відмінностями від дорослих.

Необізнаність населення про права дитини завжди була і є великою проблемою. Саме через це в сучасних умовах розвитку суспільства необхідно більше уваги приділяти з'ясуванню причин протиправної діяльності по відношенню до дітей. А тому, ми повинні підіймати питання про захист прав неповнолітніх з урахуванням негативних факторів, що впливають на народ та владу. Цими факторами дуже часто виступають процеси, які мають негативний вплив на поведінку та світогляд дітей, перш за все - це соціальні умови, в яких вона зростає. В ідеалі, такі умови мають відповідати міжнародним, моральним та етичним стандартам, адже саме на цьому рівні формується відношення дитини до оточуючих. Такі проблеми, перш за все, повинні вирішуватись на законодавчому рівні певної держави, або ж міжнародних договорів, які держава повинна ратифікувати. В основі українського законодавства, яке забезпечує права дітей лежать принципи та норми міжнародного права, зокрема Конвенція ООН про права дитини, яка отримала найбільш широке міжнародне визнання серед усіх нормативно-правових актів з прав дитини та була ратифікована більшістю країн світу. Конвенція поєднує в одному документі всі права дітей: культурні, громадянські, економічні, політичні і соціальні права.

Вищезгадана конвенція дала значний поштовх у подальшому розвитку прав дитини. Не тільки дорослі є жертвами дискримінацій, а і

¹ Студентка 1 курсу Факультету адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

діти, які потерпають від цього ще більше. Колір шкіри, раса, фізичні вади, недобросовісні батьки – це все може стати причиною обмеження прав дітей. На жаль, зараз ці проблеми не вирішилися. Кожен день багато дітей стикаються з домашнім, сексуальним насиллям і булінгом.

Для сучасних дітей дуже важливо мати рівні права, особливо це важливо для соціально вразливих груп населення - груп, які нехтують своїми правами та стають жертвами дискримінації. Відповідно до ст.2 п.1 Конвенції ООН про права дитини, держави повинні поважати права всіх дітей і не допускати будь-яку дискримінацію, тобто визнається рівність всіх, а отже, права кожної дитини мають забезпечуватись і поважатись [1]. Ми вважаємо, що цей пункт стосується не тільки дискримінації між дітьми, а і між ними і дорослими.

Часто люди не прислуховуються до думок неповнолітніх, вважаючи їх неспроможними відповідати за свої слова, тому допомагати у вирішенні проблем та наданні прав дітям сьогодні допомагає ІТ-сфера. Наприклад діти Фінляндії розробили інтерактивний віртуальний молодіжний парламент, який є консультативно-дорадчим органом при міській раді, де діти можуть взаємодіяти між собою та розвиватися. Ідеологічною основою для дій такого об'єднання є Конвенція ООН про права дитини. Правління молодіжних парламентів щотижня обговорюють питання у чатах та готуються до майбутніх пленарних засідань, на яких затверджуватимуться позиції молоді щодо якихось конкретних питань. Мета цих об'єднань – виступати як асоціація міських дитячих та молодіжних парламентів, розвивати ефективну взаємодію між державним управлінням, школами, університетами та вчитись спілкуватись з органами влади, зокрема з Міністерством освіти, щоб вони були в курсі питань, пов'язаних з участю молоді та розширенням їх можливостей. Ми вважаємо, що це дуже цікаве рішення проблеми, пов'язаної зі страхом дітей казати дорослим про свої проблеми та переживання, яка виникає через неусвідомлення власних прав. Молодіжний парламент дав змогу молоді розповісти про свої проблеми, вирішувати їх, звертатись до органів влади без страху, що це не схвалить дорослі. У цьому питанні владні органи Фінляндії показали себе з найкращого боку, забезпечивши дітей правом висловити власну думку та поділитися нею з іншими.

Але не всі країни світу достатньо розвинуті для того, щоб

відповідати всім високим стандартам, встановлених конвенцією. На жаль, у світі є достатньо багато держав, розвиток яких на даному етапі не може дозволити в повній мірі виконувати Конвенцію. Для підтвердження даного твердження можна навести декілька фактів:

1. «Десять у світі дитина вмирає з голоду кожні п'ять секунд, хоча планета має більш ніж достатньо їжі для всіх». Так почав свою промову Генеральний секретар США Пан Гі Мун, на початку триденного саміту про світову продовольчу безпеку у Римі.[2]

2. Відповідно до аналізу ЮНІСЕФ 2008, викладеному у «Становищі дітей в усьому світі за 2008р», з 2,2 мільярдів дітей у світі, 600 мільйонів живуть у крайній бідності, тобто кожна четверта дитина живе менше ніж на 1 євро в день. [3, с.9]

3. Більше 626 000 дітей живуть в інтернатах у 22 країнах Центральної і Східної Європи та країнах СНД, до того ж ще й у жахливих умовах, антисанітарії і голоду.

Відповідно до 27 ст. Конвенції про права дитини, Держави-учасниці відповідно до національних умов і в межах своїх можливостей вживають необхідних заходів щодо надання допомоги батькам та іншим особам, які виховують дітей, у здійсненні цього права і у випадку необхідності надають матеріальну допомогу і підтримують програми, особливо щодо забезпечення дитини харчуванням, одягом і житлом. [1] Тому наразі також актуальним постає питання не тільки нерівності прав певних осіб, а й нерівності ресурсів країн для повноцінного забезпечення прав дітей, адже логічним буде зазначити, що якщо у країні немає достатньо ресурсу, економічного, чи не економічного – вона не зможе ефективно забезпечувати права своїх громадян. Через це все ще існує проблема голоду в деяких місцях Землі поряд з країнами, в яких ресурсів та соціального розвитку достатньо для забезпечення всіх прав дітей.

Отже, на основі сказаного зауважимо, що питання порушення прав дитини є одним з найважливіших питань сьогодення. Конвенція про права дитини зробила великий крок вперед, формалізувавши державні обов'язки виконання прав дітей. Але вона закрила питання виключно теоретичної сутності захисту прав дитини, не розв'язавши проблему недостатнього виконання практичних завдань, поставлених перед людством. Варто зазначити, що прийняття Конвенції було лише початком процесу. На даному етапі розвитку більшість країн не

спроможна виконувати її у повній мірі, як це виходить у Фінляндії, але тим не менше все більше країн переймають тенденцію повного забезпечення прав людини, складовими яких є права дитини.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про права дитини (20 листопада 1989 року) (редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року) [Електронний ресурс] – режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
2. Заява Генерального секретаря, «Голова ООН: Голод вбиває 17 000 дітей щодня», CNN, 2009 [Електронний ресурс] – режим доступу : <http://edition.cnn.com/2009/WORLD/europe/11/17/italy.food.summit/>
3. «Становище дітей в усьому світі, спецвипуск до 20 - річчя Конвенції про права дитини», ЮНІСЕФ, 2010 [Електронний ресурс] – режим доступу : https://static.unicef.org/rightsite/sowc/pdfs/SOWC_Spec%20Ed_CRC_Main%20Report_EN_090409.pdf

Науковий керівник: *Омарова А. А.*, к. ю. н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Корецька Т. С.¹

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО РЕГІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Не дивлячись на вагомі зусилля світової спільноти, які спрямовані на максимальне придушення порушень прав людини, проблема все ж таки залишається актуальною. Як і раніше, вона постає доволі гостро, а її вирішення є чи не найнеобхіднішим в сучасному світі.

Розуміючи, що цю проблему закрити неможливо, а основною ціллю є найбільш можлива мінімізація, питання порушення людських прав є, було і буде актуальним, то створення та діяльність регіональних систем захисту також є питанням проблемним, оскільки дані системи є одним з інструментів для досягнення найбільш повного, доступного та

¹ Студентка 2 курсу Слідчо-криміналістичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

дієвого захисту [4, с.10-11].

На перший погляд, діяльність даних органів є позитивною та не викликає невдоволення чи критики. Але якщо розглянути проблему більш загально, то можна знайти деякі недоліки.

Серед них можна виділити відсутність єдиної нормативно-правової бази. Питання захисту людських прав є глобальним та стосується всього світового простору, а оскільки в основу функціонування регіональних систем захисту прав людини покладено діяльність судових інстанцій на підставі міжнародних договорів окремих груп держав, як правило, в межах географічних регіонів, як в європейській, американській, так і в африканській системах, то вони керуються різними нормативно-правовими актами.

Ця особливість відрізняє їх, наприклад, від універсальної міжнародної системи ООН, яка безперечно робить вагомий вклад в об'єднання систем під єдиний знаменник, оскільки залучає до діяльності навіть найбільш віддалені країни, але в силу своєї специфіки повністю питання не закриває [3, с.38-40].

Спільна нормативно-правова база полегшила б взаємодію та створила б умови для ефективної співпраці учасників міжнародної спільноти та відповідних органів в цьому питанні, але на даному етапі розвитку в силу певних обставин у світовій спільноті, важко уявити, що дане питання отримає своє вирішення.

Всебічний аналіз впливу наднаціональної влади на механізм функціонування держав-членів передбачає дослідження специфіки функціонування всіх його складових. Принципово важливим є дослідження впливу наднаціональної влади на національну організацію влади і, навпаки, національних урядів на функціонування інституційного механізму ЄС. Оскільки Європейський Союз – це унікальне політико-правове утворення, то його комплексне дослідження потребує плюралізму методологічних підходів [5, с. 9].

Можна розглянути питання на прикладі діяльності Європейського суду з прав людини, зокрема процедури розгляду заяв окремих осіб, груп, та неурядових організацій.

Однією з умов звернення до даного міжнародного суб'єкта судочинства є те, що заявник повинен вичерпати усі внутрішньодержавні способи правового захисту свого права, не маючи можливості звертатися

одразу безпосередньо. Практика суду говорить про те, що в якості правового захисту розглядаються лише засоби судового захисту, а також про те, що заявник повинен вичерпати не тільки всі доступні йому в державі засоби судового захисту, а й повноцінно використовувати існуюче законодавство.

Звичайно, існує виключення, при якому заявник може звернутися до Європейського суду з прав людини, не використовуючи всіх внутрішньодержавних важелів правового захисту, коли вони є безсумнівно неефективними. Але навіть при наявності даної умови, яка певним чином поліпшує становище заявника, вона викликає одразу декілька питань [1, с.23-26].

Оскільки нерідко питання щодо захисту прав людини є невідкладними та не підлягають очікуванню, а процес проходження всіх етапів внутрішньодержавного захисту або ж, в деяких випадках, доведення та шлях до визнання їх недієвими може займати певний термін, під час сплину якого, питання захисту може набрати негативного ходу або ж вже отримати несприятливі наслідки.

Тому наявність швидкого, прямого та безперешкодного доступу до справедливого розгляду в судових органах міжнародного рівня допомогла б на шляху до поставлених цілей, а саме у досягненні найвищих показників захисту прав людини, підвищення швидкості та якості прийняття доленосних рішень та, відповідно, досягнення істини.

Отже, звичайно, що для найбільш повного виявлення та подальшого усунення усіх проблем в питанні регіональних систем захисту прав людини необхідно бути особою, що безпосередньо задіяна у внутрішній чи зовнішній сфері діяльності органів, про які йшла мова, оскільки саме на практиці виявляють найбільші прогалини та недоліки, яких не папері не знайти. Тому, результативність діяльності регіональних систем захисту прав людини, спрямоване на побудову міцної системи співпраці наднаціональних органів, що стане катализатором покращення становища громадянина, у сфері захисту прав людини.

Список використаних джерел:

1. Караман І. В., Козіна В. В. Європейський суд з прав людини, Європейська конвенція з прав людини та індивідуальні заяви: перше знайомство. – К.: ВАІТЕ, 2015. - Т.2. – С. 140.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Рада Європи //Офіційний вісникУкраїни. – 1998 р., № 13, № 32 від 23.08.2006 , с. 270.

3. Региональные системы защиты прав человека: учеб. пособие / Отв. ред. А.Х. Абашидзе. – М.: РУДН, 2012. – 400 с.

4. Шуміло І. А. Навч. посібник. Міжнародна система захисту прав людини. – Київ, 2018. – С. 168.

5. Яковюк І. В. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз : монографія / І. В. Яковюк. – Х. : Право, 2013. – 760 с.

Науковий керівник: **Ковтун В. І.**, к.ю.н., доцент, доцент кафедри конституційного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Кудренко Д. Д.¹

ПРОБЛЕМНІ ЗАСАДИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

У сучасних умовах питання ефективного забезпечення прав і свобод людини та громадянина є найважливішими завданнями державної політики у світі й Україні. Оскільки стан у сфері забезпечення прав і свобод людини, зокрема реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу, створення умов для їх практичної реалізації є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку держави. Удосконалення організації діяльності щодо реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу відбувається в межах Концепції формування системи безоплатної правової допомоги в Україні, схваленої Указом Президента України від 9 червня 2006 року [1], а також міжнародних актів з питань захисту прав людини, які покликані забезпечити втілення нових підходів, використання нових форм та методів щодо реалізації державної політики у сфері права. Незважаючи на міжнародні та конституційні зобов'язання України, практика надання безоплатної правової допомоги залишається ще недосконалою. Таким

¹ Учень 11 класу Ліцею міжнародних відносин №51 м. Києва

чином, демократизація України, необхідність використання загальноєвропейських світових стандартів захисту прав і свобод людини та громадянина роблять наукові дослідження у сфері безоплатної правової допомоги актуальними і суспільно значущими [2].

Для дослідження будь якого питання, насамперед, слід розкрити його зміст через історичну призму минулого. Наприклад, так звана «сфера захисту людини» почала своє існування ще за часів Київської Русі, де писемне право та інститут захисту набули розвитку за умов общинного співжиття, де функції обвинувачення, захисту та покарання виконували общини [3]. Перша писемна пам'ятка про правову допомогу була описана ще раніше в Біблії, як: «Въ Библиинаходимъмы главу гдесильный и знающійзаконьчеловекъотстаиваетъ права вдовъ, сиротъ и неимущихъ людей» [4], з чого зрозуміло, що на той час уже могли існувати певні засади захисту прав людини.

У Київській Русі процесуальне представництво знайшло своє закріплення в писаних джерелах давньоруського законодавства, серед яких «Руська Правда», Псковська та Новгородська судні грамоти, в основі яких були норми звичаєвого права. Саме близькі та рідні обвинуваченого виконували роль захисників у судах, оскільки були свідками його попереднього життя (послухи) або свідками події (видоки). Однак, велика кількість учасників процесу не сприяла об'єктивності і всебічності розгляду справи, тому пізніше дозволялося приводити на розгляд лише дві особи, яких називали «добрими людьми», які виконували функції захисту до прийняття Литовських статутів безоплатно. Холопам, закупам та деяким іншим категоріям членів громад дозволялось виступати в суді, бути свідками подій, однак виступати свідками порядного життя і бути захисниками вони не могли. Відповідно до статті 58 Псковської Судної Грамоти (1397-1467) користуватись правом захисту могли лише жінки, діти, монахи, люди похилого віку та такі, що мають фізичні вади і не можуть з'явитися до суду особисто [4]; [5].

В Кодексі українського народу «Права, по которым судится малороссийский народ» 1743 року, адвокатом могли бути повнолітні, християнської віри, розумово й фізично повноцінні, світського стану чоловіки. Хоча їх робота оплачувалася, передбачалися випадки, коли адвокат повинен був здійснювати захист безкоштовно [2; с. 23].

Взагалі, становлення такого інституту, як надання безоплатної правової допомоги, розпочало своє існування разом із системою здійснення адвокатської діяльності. Так, у зв'язку із проведенням судової реформи в Україні у 1864 році, виник такий термін призначення адвоката, як «за правом бідності». Тобто, йшла мова про, так званих, присяжних повірених для розгляду справ відповідних верств населення [6; с. 12].

Безоплатна правова допомога в Україні є досить широкою системою захисту законних прав і свобод не лише громадянина, а й людини в цілому. Слід зазначити, що таке право було передбачено ще на конституційному рівні в головному законі країни – Конституції України від 1996 року, а саме: кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав [7; ст. 59].

Якщо тлумачити дану конституційну норму детально, слід зробити висновок, що речення «кожен має право на професійну правничу допомогу» є не просто приписом, оскільки існує реальна можливість надання кваліфікованої допомоги будь якій людині. При цьому, така допомога надходить із цілої системи органів державної влади і повинна бути доступною, реальною та неупередженою, а головне – професійною, оскільки система надання кваліфікованої правової допомоги стала розвиватись, тобто з'явилася можливість звернення до будь-якого територіального відділення Координаційного центру з надання правової допомоги, що розташовані у всіх адміністративно-територіальних одиницях України.

Що ж стосується безоплатності такої допомоги та вільному виборі захисника своїх прав, то в даному випадку існує необхідність визначення: кола випадків, коли правова допомога надається безоплатно; передбачити в Державному бюджеті певний обсяг коштів на оплату такої допомоги; розробити й затвердити механізм надання безоплатної правової допомоги. Відсутність чіткого вирішення хоча б одного із цих моментів здатна звести нанівець усю ідею і створити умови для зловживань [8].

Проте, на практиці дана система почала працювати лише після вступу в юридичну силу Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 2 червня 2011 року, у зв'язку з чим була сформована досить стала нормативно-правова база у сфері надання безоплатної

правової допомоги. Наприклад, для забезпечення якості та доступності даної системи був ліквідований Центр правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції України, у зв'язку з чим у 2012 році було прийнято рішення сформувати Координаційний центр з надання правової допомоги, основними завданнями якого є: розробка проєктів у сфері надання безоплатної правової допомоги; збір, узагальнення та аналіз інформації у сфері надання правової допомоги; організація та проведення різноманітних семінарів, тренінгів, конференцій; методична та консультаційна підтримка; удосконалення та запровадження нових стандартів, а також сучасних інформаційних технологій у сфері безоплатної правової допомоги; видання та розповсюдження друкованих засобів масової інформації; підготовка та виконання державних цільових програм; утворення регіональних та місцевих центрів безоплатної правової допомоги; взаємодія з іноземними, міжнародними організаціями та громадськими організаціями; затвердження Регламентів центрів з надання безоплатної правової допомоги; перевірки відповідних центрів та інше [9; ст. п. 12].

Слід відмітити, що при реалізації права на безоплатну правову допомогу не допускається застосування привілеїв чи обмежень до осіб за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. При цьому враховуються такі принципи державної політики, як: верховенства права, законність, доступність, забезпечення якості безоплатної правової допомоги, гарантоване державне фінансування [10; ст. 4-5].

Взагалі, можливість надання безоплатної правової допомоги закріплена не лише на конституційному рівні, а й у міжнародних актах, визнаних державою. Так, наприклад, в Основних положеннях про роль адвокатів, прийнятих VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам (1990 р.), під правом особи на правову (юридичну) допомогу розуміється право: на звернення за допомогою до адвоката за власним вибором для підтвердження своїх прав і для захисту на всіх стадіях кримінальної процедури (п. 1); на юридичну допомогу бідних і незаможних людей (п. 3); на консультацію про права й обов'язки з роз'ясненням принципів роботи правової системи, оскільки вони стосуються прав та обов'язків клієнта (пп. а) п. 13); на отримання допомоги клієнтом будь-яким

законним способом і на вчинення адвокатом правових дій для захисту інтересів клієнта (пп. б) п. 13); на отримання допомоги в судах, трибуналах та адміністративних органах (пп. в) п. 13) [11].

Також, слід звернути увагу на те, що такі категорії, як «правова допомога» та «правова консультація» відрізняються. Першою є можливість особи використовувати або захищати свої права у будь-яких судах, компетентних виносити рішення в цивільних, торгових, адміністративних, соціальних чи податкових справах (п. 1). Натомість правовою консультацією є державне гарантування особам, які перебувають в економічно несприятливому становищі, можливість одержання необхідної правової консультації з усіх питань, що можуть стосуватися їх прав та інтересів (п. 12) [12].

На сьогоднішній день, згідно Наказу Міністерства юстиції України від 02 липня 2012 року № 968/5 [13], в Україні діють двадцять сім центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, п'ять з яких досить вдало функціонують і в Києві.

Так, наприклад, Міністерством юстиції України було створено регіональні та місцеві центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, які є територіальними відділеннями Координаційного центру і утворюються з урахуванням потреб відповідної адміністративно-територіальної одиниці та забезпечення доступу осіб до безоплатної вторинної правової допомоги, юридичні адреси яких можна знайти на офіційному сайті Міністерства юстиції України.

Список використаних джерел:

1. Концепція формування системи безоплатної правової допомоги в Україні, схвалена Указом Президента України від 09 червня 2006 року № 509/2206. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509/2006>
2. Макеєва О. М. Безоплатна правова допомога: теоретико-правові засади / О. М. Макеєва, В. В. Бурбеза // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. - 2018. № 3. - С. 124-130. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npna_u_2018_3_20
3. Шаталюк С. Д. Історичний аспект розвитку та встановлення системи безоплатної правової допомоги / С. Д. Шаталюк // Митна справа. – 2010. - № 2 (68). – с. 90-96.

4. Псковська судна грамота: за станом на 1397 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Russ/XV/1480-1500/Pscovs_sud_gr/text.htm

5. Богма А. В., Лисенко О. М. Історичний аспект становлення та розвитку безкоштовної юридичної допомоги в Україні / А.В. Богма, О.М. Лисенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2014. – Серія Право. – вип. № 25. – с. 14-19.

6. Гець О. Історичний та сучасний погляди на надання безоплатної правової допомоги адвокатами / О. Гець // Юриспруденція: теорія і практика. – 2011. – № 11. – С. 23-27.

7. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96ВР, в ред. від 30 вересня 2016 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

8. Іванцова А. В. Поняття безоплатної правової допомоги в Україні та за кордоном / А. В. Іванцова // Часопис Академії адвокатури України. – 2015. – т. 8, № 3. – с. 40-45. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2015_8_3_7

9. Положення про Координаційний центр з надання правової допомоги, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 06 червня 2012 року № 504 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2012-%D0%BF>

10. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 02 червня 2011 року № 3460-VI, в ред. від 04.11.2018 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>

11. Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 року, від 01 серпня 1990 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835

12. Резолюція (78) 8 Комітета юристів о юридической помощи и консультациях від 02 березня 1978 року № 994-132. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_132

13. Наказ Міністерства юстиції України «Про утворення центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги» від 02 липня 2012 року № 968/5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0968323-12>

Науковий керівник: *Денісова О. С.*, к.ю.н., доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

*Мартинюк О. Л.*¹

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД: ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ

Постановка проблеми. Одним з основоположних принципів правової держави є право на справедливий суд, що закріплено у ст. 55 Конституції України [1] та ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) [2], з такою нормою корелюється і позиція науковців, зокрема С. Погребняка, визначає наявність ефективної судової системи як гарантію “формального” верховенства права [3, с.174]. В свою чергу право на справедливий суд включає ряд елементів, які в сукупності формують цілісну структуру останнього. Одним з таких елементів є доступ до правосуддя. Проблема доступу до правосуддя є актуальною з огляду на недосконалість безоплатної правової допомоги, розмір проміжку часу від порушеного/невизнаного/оспорюваного права до винесення судового рішення, наявність адвокатської монополії, про що зазначають науковці та ЄСПЛ у своїх рішеннях.

Метою цієї роботи є аналіз висвітленої проблематики доступу до правосуддя у рішеннях ЄСПЛ та пропозиції щодо вирішення проблемних питань в цьому аспекті.

Стан дослідження. Дослідженню права на справедливий суд, зокрема доступі до правосуддя, присвячені роботи П. Рабіновича, М. Погорецького, І. Гриценка, В. Городовенка, Б. Зимненко, С. Шевчука, М.В. Буроменського С. Сливки та інших.

Виклад основних положень. У справі “Голдер проти Великої Британії” [4] ЄСПЛ наголосив, що ст. 6 Конвенції була б незастосовною нормою, якби вона сама не гарантувала сам судовий розгляд, тобто, що справедливий судовий розгляд є наслідком доступності правосуддя. Так доступом до правосуддя є можливість безперешкодно звернутися за судовим захистом, без будь-яких додаткових зобов’язань у вигляді

¹ Курсант 4 курсу 424-ю групи військового інституту КНУ ім. Тараса Шевченка

досудового врегулювання чи інших обов'язкових процедур чи умов. Про такі фактичні перешкоди у доступі до правосуддя ЄСПЛ також зазначив у справі “Ейрі проти Ірландії” [5] а саме, що фактичні перешкоди можуть порушувати Конвенцію так само, як і юридичні, і вказав, що Конвенція спрямована на те, щоб гарантувати не теоретичні або ілюзорні права, а права, які є ефективними і здійснюються на практиці. Тому право на доступ включає в себе юридичні, процесуальні та фізичні можливості звернення до суду.

Щодо доступу до правосуддя, в аспекті вирішенням справи в розумні строки слід розуміти процесуальну (процедурну) обґрунтовану справедливість, яка передбачає розгляд обвинувачення чи позовної заяви відповідно до встановлених законом процесуальних строків та процедур.

Розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень, відповідно до ст. 28 Кримінально процесуального кодексу України (далі – КПКУ) [6]. Розумність строків до прикладу кримінального провадження впливає із завдання швидкого розслідування і судового розгляду, закріпленого в ст. 2 КПКУ, і в свою чергу відповідає вимогам ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка гарантує, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом.

З огляду на те, що категорія розумності строків є в значній мірі суб'єктивною, ЄСПЛ у рішенні по справі «Альне де Рибермон проти Франції» [7] розробив критерії визнання строків розумними. Ці критерії є взаємопов'язаними і складаються з: 1) складність справи; 2) поведінка особи, яка звернулась до суду; 3) поведінка судових та інших державних органів; 4) важливість предмета розгляду для заявника (особи, яка звернулась до суду); 5) тривалий розгляд справи може бути визнаний розумним, якщо власне справа є складною як з фактичної, так і з правової позицій.

Необхідно розуміти, що доступ до правосуддя, це не лише можливість звернутися за судовим захистом, а і право отримати законне та справедливе судове рішення.

З цього приводу позиція ЄСПЛ викладена у рішенні по справі “Балацький проти України” [8], а саме визнано порушенням право на справедливий суд, аргументуючи це позбавленням заявника доступу до

суду, адже районний суд відмовився постановити будь-яке рішення у його справі про незаконне переведення на роботу.

Однак, не зважаючи на вище згадані рішення ЄСПЛ, останній також неодноразово підкреслював, що право на доступ до суду, закріплене у ч. 1 ст. 6 Конвенції, не є абсолютним. Так воно може бути піддане допустимим обмеженням, оскільки потребує за своєю природою державного регулювання. Суд повинен переконатися в тому, що право доступу до суду не обмежується таким чином чи мірою, що власне суть права буде зведена нанівець. Приклади таких обмежень можемо віднайти в чинному КПКУ, а саме він встановлює обмеження для обвинуваченого чи інших учасників провадження на оскарження вироку, який був ухвалений за результатами спрощеного провадження щодо кримінальних проступків, відповідно до ч. 1 ст. 394 КПКУ, та містить певні обмеження права на оскарження в апеляційному порядку встановлені для вироку суду, який був ухвалений на підставі угод - ст. 473 КПК. Існуючі обмеження не обмежують загального права на доступ до правосуддя.

Висновок. Право на справедливий суд є основоположним правом людини та громадянина, яке зобов'язана забезпечити правова держава. Наведеною практикою ЄСПЛ підтверджено, що порушення цього права, які сьогодні допускаються українськими судами та законодавцем є прямим наслідком у кількості скарг до ЄСПЛ проти України. Пропонується судам більш чітко дотримуватися згаданих критеріїв розумності строків, а законодавцю усунути наявні обмеження у доступі до правосуддя, зокрема сприяти зниженню судових витрат, вирішити питання з судовою монополією та недосконалістю безоплатної правової допомоги.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon4.rada.gov.ua/laws/ show/254к/96вр](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96вр).
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
3. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика) : моногр. / С. П. Погребняк. – Х., 2008. – 240 с.
4. Рішення ЄСПЛ у справі “Голдер проти Великої Британії” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/980_086

5. Рішення ЄСПЛ у справі “Ейрі проти Ірландії” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/980_332

6. Рішення ЄСПЛ у справі «Альне де Рибермон проти Франції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cedem.org.ua/library/sp-rava-alene-de-ribemon-protu-frantsiyi/>

7. Конституція України від 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

8. Кримінально процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n549>

9. Рішення ЄСПЛ у справі «Балацький проти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/974_726

Науковий керівник: **Чижов Д. А.**, к. ю. н., асистент кафедри приватного права Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Микитюк О. С.¹

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ АГРЕСІЇ РФ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

ЗУ «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» неоголошені та приховані вторгнення на територію України підрозділів збройних сил та інших силових відомств Російської Федерації. А також шляхом організації та підтримки терористичної діяльності були визначені як «збройна агресія РФ». Одним із прикладів міжнародного визнання агресії РФ є посилання на «збройне втручання» у низці документів ОБСЄ [1]. Станом на 2019 рік через збройну агресію РФ була спричинена значна шкода екологічним системам та природним ресурсам. Уже зараз зі 135 природно-заповідних об'єктів, розміщених у зоні АТО, 38 пошкоджені частково або повністю,

¹ Студент Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

від пожеж воєнного характеру постраждали 17% лісів і 24% степів. Бойові дії супроводжуються також масовими вирубками лісу у «сірій зоні», використанням заповідних об'єктів та урочищ з військовою метою, неконтрольованим мінуванням території.

У ході збройного втручання сталося значне забруднення природного середовища хімічними, токсичними речовинами, уламками металів внаслідок артилерійських обстрілів та застосування вибухівки; утворилися численні воронки, що понівечили ґрунтовий шар землі й знищили природні заповідні території, відбулося затоплення шахт, що призвело до підтоплення територій і забруднення підземних вод. Крім того, небезпечне забруднення поверхневих і підземних вод, ґрунтів пов'язано з розташованими на вказаних територіях 1574 фільтруючими накопичувачами токсичних і забруднених промислових стоків загальною площею 102 км². Такий стан речей негативно впливає на екологічний стан транскордонного стоку р.Сіверський Донець і узбережжя Азовського моря, поверхневих і підземних водозаборів. Мінування великої кількості територій призвело до обмеження або втрати можливості природокористування на значних територіях. Широкомасштабного характеру в результаті бойових дій набули лісові пожежі, в результаті яких постраждали тисячі гектарів лісових масивів, включаючи об'єкти природно-заповідного фонду (наприклад, регіональний ландшафтний парк «Донецький кряж») [2]. Бойові дії велися, зокрема, у межах Луганського (три відділення) та Українського степового (два відділення) природних заповідників, національних парків «Меотида» і «Святігори», регіонального ландшафтного парку «Донецький кряж». Пожежі пошкодили ділянки заказників «Нагольчанський», «Волнухинський», «Білоріченський», «Білогорівський», «Піщаний» на Луганщині. При цьому найбільше постраждали степові заповідники [3].

Шкоду, заподіяну збройною агресією РФ, можна класифікувати на групи, що дасть змогу посилити контроль за екологічною ситуацією в регіоні та в майбутньому надасть можливість притягнути агресора до відповідальності. По-перше, слід виділити *використання об'єктів природи у військових цілях*. Прикладом може слугувати відділення «Крейдяна флора», яке стало першою ділянкою Українського степового природного заповідника НАН України (УСПЗ), що сильно постраждала

від діяльності агресора. На території відділення було вирито окопи, обладнано вогневі точки під стрілецьку зброю та міномети, місцевість заміновано [4].

По-друге, основною екологічною проблемою зони, де здійснюється агресія РФ є *затоплення шахт чи недостатнє відкачування з них вод*. Ще у 2015 р. за приблизними підрахунками кожна п'ята шахта на цій території була затоплена. Найбільшою загрозою є повне затоплення шахт, оскільки мінерали з гірських порід потраплятимуть з шахтних вод у ґрунтові, а потім – у поверхневі, через що на поверхні може утворитися токсичне високомінералізоване озеро [5].

По-третє, за даними Міністерства енергетики та захисту довкілля України, найбільш масштабний вплив на екологічний стан Донеччини та Луганщини здійснюють *пожежі*, що охопили 17% лісів і 24% степів в зоні АТО (ООС). Вогнем пошкоджено й низку об'єктів природно-заповідного фонду: заповідники «Провальський степ», «Трьохізбенський степ» тощо. Особливої шкоди зазнав регіональний ландшафтний парк «Донецький кряж» (зона окупації), який згорів повністю на площі понад 3 тисячі гектарів [6]. Крім того, проблемою є незаконна вирубка лісу для військових цілей (будування фортифікаційних споруд, укриттів, маскування тощо).

Окремо слід виділити забруднення *ґрунтів*, концентрація титану у пробі ґрунту на місці розриву снаряда в 150 разів перевищує нормальні показники. Спостерігаються перевищення сульфатів у 2,5 рази, а також ванадію, свинцю, кадмію[7].

Україна і РФ є сторонами Першого Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., отже, цей документ може застосовуватись у разі визначення міри вини РФ у спричиненні екологічної шкоди під час збройної агресії в Україні. Відповідно до вказаного Протоколу зазначені дії РФ слід кваліфікувати як міжнародний конфлікт. Таким чином, до цієї частини збройного конфлікту також можуть застосовуватися норми права збройних конфліктів, що стосуються збройних конфліктів міжнародного характеру. Проте для кваліфікації дій РФ за 35 і 55 Додаткового протоколу можливо лише якщо шкода буде охоплювати територію близько 20 тис. квадратних кілометрів, лише в цьому випадку вона буде визнаватись істотною, що є обов'язковою ознакою зазначених статей.

Іншим варіантом кваліфікації дій РФ стосовно порушення норм МГП щодо заподіяння шкоди навколишньому середовищу є застосування ст. 51 Першого Додаткового протоколу, за якою можлива кваліфікація екологічної шкоди як побічної (додаткової, непрямої). Виходячи з того, що гідно з тлумаченням, наданим Міжнародним Комітетом Червоного Хреста, ст. 56 поширюється також на нафтопереробні заводи та хімічні підприємства, а за час збройного конфлікту в зоні бойових дій на Донбасі постраждало понад 500 підприємств, у тому числі, – Авдіївський та Ясенівський коксохімічні заводи, Лисичанський нафтопереробний та Краматорський верстатобудівний заводи, завод з виробництва вибухівки в Петровському на Луганщині, Луганська ТЕС тощо [8]. Тому, використання ст. 56 ДП I (про особливий захист обладнання і споруд, що містять небезпечні сили) є доречним в реаліях сьогодення.

На наш погляд, Україна має добиватись визнання і кваліфікації конфлікту на сході України як міжнародного збройного конфлікту, із застосуванням відповідних положень МГП. Це стане наслідком того, що РФ буде притягнуто до відповідальності за шкоду, яка була спричинена навколишньому середовищу згідно зі ст. 8 Статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння, відповідно до якої «Поведінка особи або групи осіб розглядається як діяння держави за міжнародним правом, якщо ця особа або група осіб фактично діє за вказівками або під керівництвом або контролем цієї держави при здійсненні такої поведінки».

Отже, Україна має надалі фіксувати всі протиправні дії агресора щодо спричинення шкоди природньому навколишньому середовищу для подальшого притягнення до відповідальності за такі дії.

Список використаних джерел:

1. Бакинская декларация и резолюции, приняты парламентской ассамблеей ОБСЕ на двадцать третьей ежегодной сессии (28 июня – 2 июля 2014 г.) – Баку. – 2014. [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <https://www.oscepa.org/documents/annual-sessions/2014-baku/declaration-2/2539-2014-baku-declaration-rus/file>

2. На межі виконання: знищення довкілля під час збройного конфлікту на Сході України / [А.Б. Блага, І.В. Загороднюк, Т.Р. Короткий та ін.] // Українська Гельсінська спілка з прав людини. – К. : КИТ, 2017.

[Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Na-mezhi-vyzhyvannya.pdf>

3. Воєнні дії на сході України – цивілізаційні виклики людству. – Львів: ЕПЛ, 2015. – С. 7.

4. Балюк Г.І., Шомпол О.А. Національні та міжнародно-правові проблеми регулювання охорони довкілля і забезпечення екологічної безпеки під час збройних конфліктів // Адміністративне право і процес. – 2015. – № 2 (12). – С. 142–158. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://applaw.knu.ua/index.php/holovna/item/462-natsionalni-ta-mizhnarodno-pravovi-problemy-regulivannya-ohorony-dovkillya>.

5. Яровой С. С., Лиманский С. В. , Подпрятков А. А. Функционирование Украинского степного природного заповедника в условиях боевых действий в Донецкой области [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://savesteppe.org/ru/archives/12375>.

6. Війна й довкілля. Ліси у вогні [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://life.pravda.com.ua/society/2015/02/26/189960/view_print/.

7. Балюк, Г. І., Шомпол, О. А. Національні та міжнародно-правові проблеми регулювання охорони довкілля і забезпечення екологічної безпеки під час збройних конфліктів // Адміністративне право і процес. – 2015. – № 2 (12). – С. 142–158. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/MwIomb>.

8. Выжженная земля. Приведёт ли война в Донбассе к экологической катастрофе [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://focus.ua/society/332561>.

9. Балюк Г.І., Шомпол О.А. Національні та міжнародно-правові проблеми регулювання охорони довкілля і забезпечення екологічної безпеки під час збройних конфліктів. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://applaw.knu.ua/index.php/holovna/item/462-natsionalni-ta-mizhnarodno-pravovi-problemy-regulivannya-ohorony-dovkillya>.

Науковий керівник: **С. В. Разметаєв**, к. ю. н., доцент кафедри екологічного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

ДО ПИТАННЯ ЩОДО НОРМАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження обумовлена закріпленням як пріоритету державної політики перехід України від індустріального до інформаційного суспільства з цифровою економікою. Такі зміни у побудові сучасної моделі суспільства істотно вплинули на зміну кола соціальних цінностей, розвиток яких підлягає нормативному забезпеченню. Інформаційні права, інформаційна безпека, інформаційний правопорядок наразі складають основу для побудови взаємодії між учасниками інформаційних правовідносин, що і визначає основний вектор сучасного механізму нормативного забезпечення.

Порушена у цій роботі проблематика була предметом дослідження багатьох вчених-правників та практиків, зокрема: І. В. Арістової, І. Л. Бачіло, Г. М. Красноступ, В. Г. Пилипчука, Л. К. Терещенко та інших. Разом з тим, зміна парадигми інформаційного суспільства у нових умовах розвитку електронного урядування та цифрової економіки потребує переосмислення деяких концептуальних засад нормативного забезпечення розвитку відповідної моделі суспільства.

Цілями цієї роботи є дослідження сутності феномену інформаційного суспільства, визначення основних передумов і напрямів реалізації механізму нормативного забезпечення його розвитку в Україні.

На сьогоднішній день, визначення поняття «інформаційне суспільство» у національному законодавстві відсутнє. В науці інформаційного права під інформаційним суспільством розуміють громадянське суспільство з розвиненим інформаційним виробництвом і високим рівнем інформаційно-правової культури, в якому ефективність діяльності людей забезпечується розмаїттям послуг, заснованих на інтелектуальних інформаційних технологіях і технологіях зв'язку.

Аналіз сучасної наукової літератури дозволяє констатувати, що головними ознаками інформаційного суспільства є: перетворення

¹ Дійсний член КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді», відділення філософії та суспільствознавства секція «Правознавство», учень 10-А класу спеціалізованої загальноосвітньої школи № 329 «Логос» імені Г. Гонгадзе

інформації на сировину для отримання нової інформації; постійне збільшення швидкості оброблення інформації; постійне підвищення рівня інформаційної культури всіх суб'єктів інформаційних відносин; високий рівень інформаційних технологій та технологій зв'язку; збільшення відкритості суспільства в цілому; поява цифрової взаємодії, що створює передумови для розвитку інститутів інформаційного суспільства та інші.

На нашу думку сучасний стан правового забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні характеризується двома періодами, а прийняті у цей період нормативно – правові акти двома групами відповідно: до першої відносяться ті, які були прийняті з часу проголошення незалежності України до 20.10.2005 – дати прийняття Указу Президента України № 1497/2005, в якому вперше у національному законодавстві був застосований термін «інформаційне суспільство», а до другої – нормативні документи, прийняті з 20.10.2005 по тепершній час (01.10.2019).

Перша група документів характеризується тим, що у той історичний період (упродовж 1991 – 2005 років) модель інформаційного суспільства не тільки не застосовувалася у правотворчій діяльності, а й майже не обговорювалася у суспільстві та правничих наукових колах.

Нормативно – правові акти другої групи (з 2005 по 2019 роки) заклали у державному будівництві України концепцію розвитку інформаційного суспільства, ввели в національне законодавство термін «інформаційне суспільство» та задекларували як мету його створення в головних концептуальних нормативно-правових актах держави.

Проведене дослідження дозволяє констатувати, що на сьогоднішній день, нормативне забезпечення розвитку інформаційного суспільства є недостатнім. Наразі, нагальною проблемою, що вимагає свого вирішення є необхідність закріплення в нормах Конституції України безпосередньої спрямованості державної політики на побудову в Україні інформаційного суспільства. Підвищенню ефективності нормативного забезпечення розвитку в Україні інформаційного суспільства могло б сприяти прийняття за аналогією до Закону України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки» нового закону, в нормах якого своє відображення змогли б одержати основні напрями, принципи і умови здійснення

інформаційної діяльності, інструменти стимулювання інформатизації суспільно-політичних і правових процесів в Україні.

Список використаних джерел:

1. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти: монографія.
2. Арістова І. В.; за загальною редакцією д-ра юрид. наук, проф. Бандурки О.М. – Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. – 368 с. – С. 80.

Науковий керівник: *Ком Т. Ю.*, завідувач відділення філософії та суспільнознавства, керівник секції «Правознавство» КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді».

Петрухно В. В.¹

В ПОШУКАХ ОПТИМАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ УКРАЇНИ

В процесі пошуку оптимальної моделі виборчої системи для України, насамперед, потрібно ґрунтуватися на загальнодемократичних принципах, а також враховувати досвід використання тієї чи іншої національної виборчої системи, зокрема країн ЄС.

В історичній ретроспективі з моменту проголошення незалежності України виборча система неодноразово змінювалася. Протягом 1991 – 1994 років діяла мажоритарна система абсолютної більшості, яка дісталась Україні в спадок від Радянського Союзу. Певні недоліки мажоритарної виборчої системи відносної більшості компенсує мажоритарна система абсолютної більшості (двотурова система). Оскільки вибори за двотуровою системою проводяться в одномандатних округах, вона зберігає ряд переваг та недоліків мажоритарної системи відносної більшості. До основних переваг цієї системи у порівнянні з мажоритарною системою відносної більшості варто віднести:

- зменшення ризиків тактичного голосування;
- за мажоритарної системи абсолютної більшості опозиційні

¹, Студент Слідчо-криміналістичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

кандидати мають більше шансів на обрання в окрузі ніж за умови проведення виборів на основі мажоритарної системи відносної більшості.

Водночас ці переваги системи компенсуються її недоліками:

- проведення другого туру голосування потребує додаткових бюджетних витрат і зумовлює додаткове навантаження на виборчу адміністрацію;

- оскільки вибори проводяться в одномандатних виборчих округах, система має значну частину недоліків мажоритарної системи відносної більшості (ризик джеррімендерингу; вплив зловживання адміністративним ресурсом на результати виборів; система не сприяє представництву в парламенті жінок, невеликих/нових партій, а також пост-конфліктному врегулюванню тощо).

Наступна трансформація виборчої системи відбулася в 1997 році шляхом переходу до змішаної виборчої системи. Змішана система породжує проблему нерівного статусу депутатів. Вона також поєднує основні переваги та недоліки мажоритарної і пропорційної системи. Основною перевагою цієї системи порівняно з паралельною системою є те, що партії отримують в парламенті кількість місць, пропорційну до кількості поданих за них голосів за пропорційною складовою змішаної системи, в той час як за паралельною системою партії додатково до мандатів, отриманих за пропорційною складовою системи, отримують також мандати в мажоритарних округах.

Так, зміна виборчої системи України відбулася в 2004 році. Саме перехід до партійно-пропорційної систем, яка передбачала вибори в загальнодержавному багатомандатному окрузі, зниження прохідного бар'єру до 3%. У переважній більшості країн Європи парламентські вибори повністю або частково (у разі їх проведення на основі паралельної виборчої системи) проводяться на основі пропорційної виборчої системи. Найбільшою перевагою пропорційних систем є їхня "гнучкість" - залежно від величини округів, порядку конвертації голосів у мандати, величини виборчого бар'єру та особливостей його застосування, можливості балотування на виборах незалежних кандидатів та інших факторів, вони можуть забезпечити досягнення тих політичних цілей, які не можуть бути досягнуті в умовах проведення виборів за мажоритарною системою, системами "альтернативного

голосування" чи "єдиного перехідного голосу". До інших переваг пропорційних систем можна віднести те, що вони забезпечують пропорційність представництва партій у виборному органі рівню їх підтримки виборцями, є більш сприятливими для представництва жінок та національних меншин у виборному органі (у разі проведення виборів за пропорційною системою із закритими списками), суттєво зменшують кількість втрачених голосів (втрати голосів зумовлюються переважно великим розміром виборчого бар'єру) тощо. Разом з тим, ця пропорційна система може бути незрозумілою та складною для виборців, призводити до партійної роздробленості парламенту, урядових криз, послаблення партійної системи загалом. За певних умов пропорційна система може посилювати політичну фрагментацію парламенту та призводити до утворення нестабільних урядів, особливо в умовах слабкості партійної системи та низької величини виборчого бар'єру.

До 2019 року залишалася комбінована/паралельна виборча система з її суттєвими недоліками. Паралельна виборча система поєднує в собі два компоненти – один із різновидів мажоритарної виборчої системи та один з різновидів пропорційної виборчої системи, на основі кожного з яких обирається частина членів виборного представницького органу. Ця система є своєрідним компромісом між мажоритарною системою і пропорційною системою. Оскільки в рамках цієї системи кожна з її складових – мажоритарна та пропорційна – застосовуються окремо одна від одної, паралельна система поєднує в собі переваги та недоліки кожного з цих компонентів. Крім того, ця система зумовлює нерівний статус обраних за її компонентами представників.

Виходячи з вищезазначеного, можна стверджувати, що виборча система в Україні повинна бути ефективною і сприйматися людьми, а не бути виключно запозиченою. Також не треба повертатися до тих виборчих систем, досвід яких нам уже відомий, із тих причин, що саме з ними пов'язане широке використання адміністративного ресурсу, "скуповування електорату", фальшування бюлетенів і багато іншого. Тому вважаємо, необхідним в контексті удосконалення виборчої системи України повернення до партійно-пропорційної системи, але з утворенням декількох багатомандатних округів та голосуванням за відкритими партійними списками. Ці зміни доцільно впровадити на конституційному рівні, у порядку передбаченому Основним Законом України.

Науковий керівник: *Ковтун В. І.*, к. ю. н., доцент, доцент кафедри конституційного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Попович М. Є.¹

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЛЕЖНОГО ДОСТУПУ ДІТЕЙ ДО ПРАВОСУДДЯ

Доступ до правосуддя для всіх громадян давно визнаний наріжним каменем демократії, захисту прав людини та ефективного розвитку. Нещодавно центральне значення цього права було підкреслено у 16 Цілі ООН щодо сталого розвитку (SDG16), що закликає усі товариства «сприяти побудові миролюбного й відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечувати доступ до правосуддя для всіх і створювати ефективні, підзвітні та засновані на широкій участі інституції на всіх рівнях» (ООН, 2016) [1]. Програма розвитку ООН (2004 р.) навіть охарактеризувала доступ до правосуддя як основне право людини. Відповідно до цього, особи старше 18 років можуть самостійно користуватись правами та нести обов'язки, що передбачає також і можливість захисту від неправомірних посягань через суд. Однак, діти, що є невід'ємною частиною суспільства, і що також мають свої права, які можуть бути порушені, не можуть бути захищені у такому ж самому порядку, як і повнолітні.

Реалізація дитиною будь-яких прав, як правило, безпосередньо пов'язана з фізичною та емоційною незрілістю, що потребують спеціальної охорони та сприяння. Для виконання цієї мети, ООН розробила ряд універсальних та регіональних документів з прав людини, що мають відношення до надання дітям доступу до правосуддя. Так, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права та Конвенція про права дитини мають особливе значення. Відповідно до обох актів, держави зобов'язані забезпечити відповідність їх внутрішньої законодавчої бази передбаченим правам та обов'язкам, включаючи прийняття відповідних та ефективних законодавчих та адміністративних

¹ Студентка 3 курсу міжнародно-правового факультету Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

процедур та інші відповідні заходи, що забезпечують справедливий, ефективний та швидкий доступ до правосуддя [2]. У своєму Загальному коментарі № 31 Щодо загальної природи правових зобов'язань, Комітет з прав людини підкреслює, що засоби захисту прав повинні бути належним чином адаптовані так, аби враховувати особливу вразливість певних категорій осіб, зокрема, дітей [3, с.6]. До того ж, у справі K.U. v. Finland (Application No. 2872/02) Європейський суд з прав людини зазначив, що «державам потрібно приділяти особливу увагу тому, щоб дітям та їх представникам були доступні ефективні, адаптовані до особливостей відповідної групи осіб процедури. До них слід віднести надання інформації, порад, адвокації, включаючи підтримку самозахисту, а також доступ до незалежних процедур подання скарг та до судів з необхідною правовою та іншою допомогою» [4, п. 47].

Варто зазначити, що на шляху до отримання дитиною доступу до правосуддя існують певні перешкоди. По-перше, це складність отримання правової допомоги. Як правило, діти не поінформовані стосовно своїх прав та/або не знають до яких служб звертатись у випадку їх порушення [5, с. 6]. По-друге, дітей лякає сам процес отримання правосуддя. Вони бояться подавати скарги та звертатися через страх перед утисками, подальшою стигматизацією, чи репресіями проти них та їхніх сімей. Діти також не можуть бути впевненими, що їх заяви та свідчення будуть сприйняті серйозно. По-третє, часто доступ дитини до правосуддя залежить від позиції та підтримки дорослих. Але проблема у тому, що дорослі самі можуть не знати про права дитини. До того ж, діти часто не можуть діяти без дозволу на те батьків, навіть якщо йдеться про конфлікт інтересів між ними. Крім того, діти повсюдно сприймаються не як самостійні суб'єкти, а лише як об'єкти під виключним контролем дорослих. По-четверте, вплив на здатність дітей звернутись за захистом своїх порушених прав мають такі фактори, як ціна на судові витрати та віддаленість суду, оскільки особа може не мати необхідних коштів та засобів. Окрім того, зі специфічними бар'єрами для отримання доступу до правосуддя зіштовхуються діти-сироти, діти з інвалідністю, діти-мігранти, діти у період збройних конфліктів, дівчата [6, с.53], діти-представники корінних народів, діти, що відбувають покарання у вигляді позбавлення волі та безпритульні діти. Ці категорії неповнолітніх осіб часто піддаються різним формам стигматизації та дискримінації, у тому

числі за ознакою статі, інвалідності, раси, етнічної приналежності, кольору, мови, релігії, національного чи соціального походження, власності, чи іншого статусу.

Проаналізувавши правову основу доступу до правосуддя та наявні перешкоди до його отримання дітьми, варто зробити висновок щодо того, як покращити ситуацію. У якості першого кроку важливо розробляти та проводити кампанії, спрямовані на широке інформування дітей про їх права. У цьому контексті важливо нагадати, що дітям слід надавати інформацію та поради, адаптовані до їх віку, ступеню зрілості та індивідуальних обставин. Її потрібно перекладати мовою, яку діти здатні зрозуміти в залежності від обставин та культурного оточення, і забезпечувати матеріальну підтримку локальними та універсальними інформаційними службами [7, с.7]. Аби знизити рівень стресу від виконання юридичних процедур мають бути створені альтернативні механізми відправлення правосуддя, такі як медіація. Цей крок дозволив би деформалізувати процес та більш гнучко підійти до потреб кожної дитини. Також важливим етапом мало б стати підвищення кількості спеціально навченого персоналу, що міг би роз'яснити дитині певні юридичні тексти та факти.

Тож, незалежні, безпечні, ефективні, легкодоступні та адаптовані для дитини механізми подання скарг та повідомлень щодо порушення прав та свобод повинні встановлюватися законодавством відповідно до міжнародних норм та стандартів прав людини, зокрема Конвенції про права дитини. Там, де такі механізми вже існують, держави повинні забезпечити їхню доступність для всіх дітей. Тільки за відповідних умов права дитини будуть повноцінно та всебічно захищені.

Список використаних джерел:

1. Шістнадцята ціль сталого розвитку ООН [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/peace-justice/>
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/995_043
3. UN Human Rights Committee (HRC), General comment no. 31 [80], The nature of the general legal obligation imposed on States Parties to the Covenant, 26 May 2004, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, [Електронний ресурс] –

Режим доступу: <https://www.refworld.org/docid/478b26ae2.html>

4. European Court of Human Rights, Case of K.U. v. Finland (Application No. 2872/02), Judgment of 2 December 2008, para. 47.

5. Joint report of the Special Representative of the Secretary-General on Violence against Children and the Special Rapporteur on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography, Safe and child-sensitive counselling, complaint and reporting mechanisms to address violence against children, 2012, p. 6.

6. UN Women, Progress on the World`s Women 2011-2012: In Pursuit of Justice, 2011.

7. Safe and child-sensitive counselling, complaint and reporting mechanisms to address violence against children, footnote 22 above, p. 7.

Науковий керівник: *Бенедик Я. С.*, к. ю. н., асистент кафедри публічного права Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Серпун Д. Р.¹

ПРАВО ГРОМАДЯНИНА ЩОДО КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЗАКОННОСТІ В СИСТЕМІ СУЧАСНОГО ПРАВА

Законність – це панування та реалізація права в усіх сферах суспільного життя; режим відповідності законів та підзаконних актів, які утворюються в результаті їх неухильного здійснення всіма суб'єктами права.

Законність є складною категорією права, що охоплює багато аспектів, які в сукупності визначають зміст цього поняття: законність складає основу розвитку і функціонування права; характеризує вимогу добровільної реалізації прав у встановлених нормах компетентними державними органами; забезпечує всім суб'єктам правовідносин рівних прав та невідворотність відповідальності; має чітке закріплення визначення протиправної поведінки; забезпечення конституційного

¹ Дійсний член КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді», відділення філософії та суспільствознавства секція «Правознавство», студентка I курсу Коледжу економіки, права та інформаційних технологій Університету «КРОК»

закріплення прав і свобод та створення умов їх реалізації, гарантування та охорони.

Законність – це засіб забезпечення правопорядку в усіх сферах суспільних відносин та його ефективне правове регулювання.

У сучасній юридичній науці важливого значення набирає «конституційна законність», що передбачає забезпечення та реалізації норм права на основі Головного закону України. Конституційна законність – верховенство Конституції в системі права України, дія принципів Конституції на всій території держави та їх неухильне застосування.

Конституційна законність – це панування закону між владою та народом, один із методів здійснення державної влади, яка відповідає чіткому дотриманню законів та Конституції, особливо в органах державної влади. Конституційна законність передбачає наявність конституційного законодавства, яке базується на законах, які передбачені Конституцією України.

Конституційна законність виступає як інструмент по врегулюванню суспільних відносин між нормами права, які дотримуються Конституції України та інших законів. У ст. 22 Конституції України покладається обов'язок по дотриманню та забезпеченню прав і свобод людини та громадянина, ці права не допускаються до звуження свого змісту та обсягу, вони мають невичерпний характер та не можуть бути скасовані або визнані не дійсними.

Конституційні норми – це норми прямої дії, адже суб'єкти права зобов'язані виконувати та забезпечувати норми, які передбачені ст. 8 Конституції України, люди за необхідністю мають право звертатися до суду, якщо виявлено порушення конституційних прав і свобод людини і громадянина. Також необхідно зазначити, що в статті 8 Основного закону сказано про те, що Конституція України має найвищу юридичну силу, всі нормативно-правові акти мають відповідати та прийматися на основі цього закону.

Конституційна законність гарантується державою в процесі правотворчої діяльності. Суб'єкти, які забезпечують та охороняють конституційну законність – це глава держави, уряд, парламент, спеціальні органи конституційного контролю, суди загальної юрисдикції

та Конституційний суд, який здійснює конституційний контроль шляхом конституційного правосуддя.

Ст. 6 Конституції України передбачає те, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження лише межах Конституції та інших законів України.

У ст. 19 Конституції України сказано, що органи державної влади, органи самоврядування зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та іншими законами України.

Умови, які забезпечують конституційну законність спеціально створюються для забезпечення та охорони законності, вони охороняються та забезпечуються державою. У свою чергу вони передбачають: чітку визначеність та фіксацію повноважень органів державної влади; незалежність закону та юридичних органів для забезпечення та підтримання державної дисципліни та правопорядку; обов'язок окремих суб'єктів, спеціально уповноваженими на це органами, застосовувати заходи державного примусу за недодержання конституції, але діяти вони зобов'язані лише в межах, які передбачені Конституцією України. Конституційна законність є невід'ємною частиною сучасної правової та демократичної держави.

Отже, важливою та найголовнішою ознакою правової держави є конституційна законність, яка передбачає верховенство Конституції в системі нормативно-правових актів як акту найвищої юридичної сили. Конституційна законність закріплюється на принципах справедливості, свободи і рівності прав і свобод громадян України.

Науковий керівник: **Ком Т. Ю.**, завідувач відділення філософії та суспільнознавства, керівник секції «Правознавство» КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді».

ЕВОЛЮЦІЯ ПІДХОДІВ ВЕРХОВНОГО СУДУ ДО ВИРІШЕННЯ ПИТАННЯ ДОПУСТИМОСТІ ДОКАЗІВ ЯК СКЛАДОВОЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД (НА ПРИКЛАДІ ЗАСТОСУВАННЯ Ч. 12 СТ. 290 КПК)

Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р. (далі – КПК) вперше закріпив положення щодо визнання доказів недопустимими. Так, відповідно до ч. 2 ст. 86 КПК недопустимий доказ не може бути використаний при прийнятті процесуальних рішень, на нього не може посилатися суд при ухваленні судового рішення. На відміну від КПК 1960 р., чинний процесуальний закон містить положення, що стосуються поняття, підстав та порядку визнання фактичних даних недопустимими як докази. Одним із таких положень є ч. 12 ст. 290 КПК, відповідно до якої якщо сторона кримінального провадження не здійснить відкриття матеріалів відповідно до положень цієї статті, суд не має права допустити відомості, що містяться в них, як докази.

На практиці застосування цієї норми закону викликає труднощі у кримінальних провадженнях, у яких проводились негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД). Це пов'язано з тим, що такі заходи проводяться на підставі ухвали суду або постанови прокурора, що складають правову підставу обмеження прав людини у спосіб, передбачений конкретним видом НСРД. З огляду на те, що ухвала слідчого судді ініціюється відповідним клопотанням слідчого, прокурора, а безпосереднє проведення НСРД може здійснюватися за дорученням слідчого, прокурора оперативними підрозділами, дотримання вимог ч. 12 ст. 290 КПК передбачає необхідність зняття грифу таємності зі всіх вищевказаних документів і розкриття їх стороні захисту по закінченні досудового розслідування. На сьогодні питання встановлення недопустимості доказів через їх невідкриття є актуальним та потребує ґрунтовного дослідження, особливо у зв'язку з появою нових правових позицій Великої Палати Верховного Суду.

З моменту набуття чинності КПК і по теперішній час практика

¹ Студентка 1 курсу магістратури, 1 групи, 3 факультету Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

розкриття матеріалів НСРД є неоднаковою, а саме – від надання для ознайомлення лише протоколів НСРД та довідки апеляційного суду про надання дозволів на проведення НСРД до розкриття всіх матеріальних носіїв інформації (постанови прокурора, клопотання слідчого, прокурора, ухвали суду, доручення на проведення НСРД, протоколів НСРД), які стосуються проведених НСРД.

З огляду на це, особливої актуальності набула проблема використання отриманої в ході проведення НСРД інформації як допустимих доказів у кримінальному провадженні. В силу виключного значення для національної практика ця проблема постала перед Великою Палатою Верховного Суду два рази, у зв'язку з чим було прийнято дві постанови, які, на наш погляд, слід розглядати як взаємодоповнюючі.

Так, відповідно до постанови Великої Палати Верховного Суду від 16.01.2019 р. у справі № 751/7557/15-к відсутність у сторони захисту процесуальних документів, які стали правовою підставою для проведення НСРД, позбавляє її можливості поставити перед судом питання про недопустимість доказів, а суд - вирішити це питання до видалення до нарадчої кімнати. Ці процесуальні рішення виступають правовою підставою проведення НСРД, з огляду на їх функціональне призначення щодо підтвердження допустимості доказової інформації, отриманої за результатами проведення таких дій, і повинні перевірятися та враховуватися судом під час оцінки доказів. За наявності відповідного клопотання процесуальні документи, які стали підставою для проведення НСРД (ухвали, постанови, клопотання) і яких не було відкрито сторони захисту в порядку, передбаченому ст. 290 КПК, оскільки їх тоді не було у розпорядженні сторони обвинувачення (процесуальні документи не було розсекречено на момент відкриття стороною обвинувачення матеріалів кримінального провадження), можуть бути відкриті іншій стороні, але суд не має допустити відомості, що містяться в цих матеріалах кримінального провадження, як докази [1].

Дещо по-іншому це питання висвітлено в постанові Великої Палати Верховного Суду від 16.10.2019 р. (справа № 640/6847/15-к). Так, якщо сторона обвинувачення під час досудового розслідування своєчасно вжила всі необхідні та залежні від неї заходи, спрямовані на розсекречення процесуальних документів, які стали підставою для проведення НСРД, однак такі документи не були розсекречені з причин,

що не залежали від волі і процесуальної поведінки прокурора, то суд не може автоматично визнавати протоколи НСРД недопустимими доказами з мотивів невідкриття процесуальних документів, якими санкціоноване їх проведення. Якщо процесуальні документи, які стали підставою для проведення НСРД, розсекречені під час судового розгляду, і сторона захисту у змагальному процесі могла довести перед судом свої аргументи щодо допустимості доказів, отриманих у результаті НСРД, в сукупності з оцінкою правової підстави для їх проведення, то суд повинен оцінити отримані докази та вирішити питання про їх допустимість. У випадку розкриття процесуальних документів, які стали підставою для проведення НСРД після передачі кримінального провадження до суду, суд зобов'язаний забезпечити стороні захисту достатній час та реальну можливість для доведення перед судом своєї позиції щодо належності та допустимості доказів, отриманих в результаті НСРД в комплексі із процесуальною підставою для проведення НСРД з метою реалізації принципу змагальності [2].

На необхідності надання доступу стороні захисту до матеріалів, які стосуються негласних слідчих (розшукових) дій, як гарантії справедливого судового розгляду, йдеться у рішенні ЄСПЛ у справі «Едвардс і Льюїс проти Сполученого Королівства» від 27.10.2004 р., в якому зазначено, що відповідно до вимоги справедливості, передбаченої ст. 6 Конвенції, прокуратура мала ознайомити захист з усіма доказами у справі як на користь, так і проти обвинуваченого, і те, що у вказаній справі цього не було зроблено, призвело до недоліків судового розгляду [3]. Крім цього, для того, щоб гарантувати обвинуваченому справедливий судовий розгляд, будь-які труднощі, які викликають обмеження захисту своїх прав, повинні бути належним чином урівноважені та компенсовані процедурами, яких дотримуються національні судові органи (рішення ЄСПЛ у справах «Роу та Девіс проти Сполученого Королівства», § 61 та «Леас проти Естонії», § 78) [2].

Отже, у зв'язку з тим, що право на справедливий суд має інтегруючий характер стосовно інших конвенційних прав і гарантій (зокрема таких як: презумпція невинуватості, змагальність та принцип процесуальної рівності сторін), можна зробити висновок про те, що для вирішення головного питання цієї роботи необхідно враховувати обидві правові позиції Великої Палати Верховного Суду. Компенсаційний

механізм для сторони захисту полягає у тому, що навіть у випадку, коли процесуальні документи, які стали підставою для проведення НСРД, розсекречені під час судового розгляду, суд зобов'язаний забезпечити стороні захисту достатній час та реальну можливість для доведення перед судом своєї позиції щодо належності та допустимості цих доказів. Таким чином суд забезпечує обвинуваченому справедливий судовий розгляд в аспекті процесуальної справедливості у повній мірі, компенсуючи при цьому певні обмеження сторони захисту під час досудового розслідування.

Список використаних джерел:

1. Судова справа № 751/7557/15-к: Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16.01.2019. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79298340> .

2. Судова справа № 640/6847/15-к: Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16.10.2019. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85174578> .

3. Справа «Едвардс і Льюїс проти Сполученого Королівства» = [Case of Edwards and Lewis v. UK] (заяви № 39647/98 і № 40461/98): Рішення Європейського Суду з прав людини від 27.10.2014.

Науковий керівник: *Шило О. Г.*, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Ткаченко Т. О.¹

ПОРІВНЯННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК В УКРАЇНІ ТА В ЄВРОПІ

Гендерна нерівність – проблема, яка існувала завжди, але лише в ХХ столітті політики розпочали займатися її вирішенням, включаючи ідеї рівноправності до документів європейських країн. Враховуючи те, що Україна розвивається під вектором Європейського Союзу, то влада

¹ Студентка 1 курсу Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

намагається наблизити рівень життя українців до рівня західних держав. Питання гендерної нерівності, зокрема проблеми захисту прав жінок, досліджували М.В. Буруменський, В.Г. Буткевич, С.А. Петреченко, Н. В. Грицяк, Н. І. Дубчак, О.О. Кривець, М.М. Скорик та інші.

Для нашої країни ця проблема не є новою, адже ще зі стародавніх часів у суспільстві переважав патріархат, що й вплинуло на усвідомлення людей про роль чоловіка і жінки, породжуючи певні стереотипи в різних сферах суспільного життя.

Для того, щоб порівняти сучасний стан проблем, пов'язаних з дискримінацією жінок, в Україні та в країнах Європейського Союзу в контексті ефективності їх захисту, варто звернути увагу на те, що принцип гендерної рівності займає центральне місце в усій діяльності міжнародної спільноти з моменту її створення. Окрім цього, із середини 80-х років ХХ століття Європейський Союз визнав пріоритетність політики рівних можливостей чоловіків і жінок, про що свідчить періодичне затвердження Програм ЄС щодо забезпечення стандартів гендерної рівності в Європі з обов'язковим контролюванням з боку Ради Міністрів Європи і Європейського Парламенту за їх виконанням [1].

Проблемами гендерної політики в Україні займається Урядова уповноважена з питань гендерної політики Катерина Левченко, яка була призначена в 2018 році, а в країнах міжнародної співдружності ці повноваження покладаються на окремі державні установи, міністерства.

Порівнюючи стан захисту від гендерної нерівності в ЄС і в нашій державі, варто звернути увагу на те, яким чином це закріплено в законодавстві країн. Принцип гендерної рівності на юридичному рівні в нашій державі існує в ст. 24 Конституції України, Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» тощо. В європейських країнах він закріплений на рівні «Загальної декларації прав людини», Конвенції про політичні права жінок, Директиві Ради Європи «Про рівну оплату», Хартії основних прав Європейського Союзу, Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами тощо.

Незважаючи на поступове впровадження механізму захисту прав жінок в українське законодавство, все ще існують певні проблеми,

пов'язані з гендерною дискримінацією в нашій державі. Для того, щоб виявити ці аспекти, варто порівняти певні факти стосовно цієї вразливої групи.

По-перше, у Верховній Раді IX скликання лише 19% депутатів - жінки, у той час, як в європейських країнах їх участь у парламентах у середньому становить 29%. З цього випливає, що традиційно в Європі жінкам надають більше можливостей брати участь в управлінні державою та приймати серйозні рішення, на відміну від України.

Для того, щоб розв'язати це питання в нашій державі, необхідно звернутися до досвіду європейських країн. Відповідно до нього збільшення кількості жінок у Верховній Раді України можна шляхом запровадження гендерних квот з установленням дієвих санкцій за їх недотримання.

По-друге, у нашій країні рівень зайнятості жінок становить 52%, а в державах Європейського Союзу він досягає в середньому 66%. Така велика різниця у кількості працюючих українських жінок значною мірою залежить від стереотипного мислення нашого суспільства і вказує на те, що в країнах міжнародного товариства в трудовій сфері гендерна нерівність трохи менша.

Спираючись на досвід Німеччини, варіантом розв'язання проблеми безробіття жінок в Україні може стати професійна реінтеграція, тобто створення онлайн-порталу, на якому роботодавці будуть мати можливість отримати стратегії для повторного залучення працівників до роботи, а безробітні отримують шанс працювати. Окрім цього, прикладом для наслідування може слугувати польський уряд, який створив онлайн-платформу, що надає оновлену та вичерпну інформацію про доступні у Польщі інструменти та можливості для збалансування роботи та особистого життя, кращі пропозиції від різних компаній, детальну інформацію про те, як впровадити такі інструменти, а також їхні потенційні недоліки та переваги як для роботодавців, так і для працівників [2, с. 24-25].

Порівнявши політику стосовно гендерної нерівності України та країн Європейського Союзу, однозначно можна стверджувати, що свідомість людей у державах міжнародної співдружності менш підвладна стереотипам щодо ролі жінок і чоловіків у суспільстві, а також у країнах Європи існують дієві механізми з подолання цієї проблеми. Окрім цього,

можна переконатися, що законодавство нашої держави з цього питання є недосконалим, хоча останнім часом урядовці намагаються наблизити його до європейських стандартів.

Список використаних джерел:

1. О. Р. Дашковська, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії держави і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого/ О.Р. Дашковська // Гендерна рівність в праві Європейського Союзу. – 2016.

2. Дарія Михайлишина, економіст Центру економічної стратегії, Олександра Кобернік, стажер, Роман Солтисьяк, молодший економіст/ Д.Михайлишина, О.Кобернік, Р.Солтисьяк / Як збільшити зайнятість жінок і чому це важливо для економіки? – Аналітична записка. – 2019.

Науковий керівник: *Денисова О. С.*, к. ю. н., доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Ткачук А. В.¹

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД ЯК ОДНА З КОНСТИТУЦІЙНИХ ГАРАНТІЙ ЗАБАЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ЗІ СТОРОНИ ДЕРЖАВИ

Головний пріоритет сучасних розвинутих правових демократичних країн – захист і забезпечення прав людини та основоположних свобод, адже це фундамент кожного законодавства, своєрідний його центр.

Визнавши права людини, держава бере на себе обов'язок забезпечувати їх та охороняти всіма можливими законними методами. Однією з таких гарантій є право на справедливий суд, яке закріплено в усіх основних міжнародних документах. Зокрема, даний аспект закріплений в статті 6 Європейської Конвенції з прав людини. Слід зауважити, що дана тема була предметом наукового дослідження таких вчених, як О. І. Антонюк, В. Ф. Бойко, В. П. Грибанов, П. Ф. Єлісейкін, А. Г. Жуковський, П. М. Рабінович та інші.

¹ Студентка 1 курсу Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Україна не є винятком у цьому питанні, адже чинне законодавство визнає права невід'ємними та невідчужуваними, а також проголошує концепцію рівноправ'я. Для підтвердження цього, варто звернути увагу на розділ II Конституції держави, який закріплює перелік прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, який визнаний міжнародною спільнотою.

На сучасному етапі розвитку Україна має певні проблеми та деякі особливості, пов'язані з гарантуванням та забезпеченням права на судовий захист, що зумовлено політичною, економічною та соціальною ситуацією в країні.

Зокрема, це той факт, що питання незалежного та неупередженого суду не є новим для національного законодавства: воно повсякчасно стає гострим предметом суспільних обговорень чи політичних дискусій. Серед кола проблем, пов'язаних з цим аспектом, варто виділити два головних моменти:

по-перше, слід відмітити, що попри неодноразові реформи, які були проведені владою питання корумпованості судових інстанцій, та їх залежності від політики та олігархії досі не є вирішеним. Даний факт порушує принцип рівності можливостей, який лежить в основі права на справедливий суд [2, с 135].

Переконатись у цьому можна проаналізувавши дані опитування, яке було проведено у лютому 2019 р. центром Разумкова. Зі звинуваченнями українських судів у корупції, політичній залежності та необ'єктивності повністю або скоріше погоджуються 82,5% населення України. Зокрема, якщо супротивними сторонами в суді виступають громадянин з високим рівнем доходів та низьким, то 78,9% респондентів вважають, що більше шансів виграти справу у громадянина з високим рівнем статків;

по-друге, існує велика різниця у співвідношенні очікувань суспільства від повсякчас запроваджених змін у правосудді та їх ефективності. Тобто, сподівання українців не справджуються в дійсності – як наслідок, формується недовіра населення до юстиції, що певною мірою породжує правовий нігілізм.

Серед причин цього також є патерналістські очікування від держави, які зумовлені певним стереотипним мисленням, що має у своїй основі низький рівень як правосвідомості, так і правової культури, що є

негативним аспектом для розвитку країни загалом.

Розглянувши опитування, яке було зазначено вище, можна зробити висновок про те, що рівень довіри до правосуддя – один з найнижчих у суспільстві. Недовіру до судової системи висловили понад 77,7% респонденті; також, близько 65% громадян не ставляться позитивно до діяльності як Верховного Суду, так і Конституційного Суду України.

З метою стрімкого розвитку справедливого правосуддя зазначені проблеми мають бути неодмінно вирішені державними посадовцями.

Одним із незвичних для пересічного українця шляхів вирішення є запровадження загальної практики судового прецеденту, адже дана форма (джерело) права може впливати на роботу судів та правоохоронних органів загалом, роблячи її більш прозорою, передбачуваною шляхом їх прив'язаності до винесених рішень. Проте, даний спосіб може спершу отримати супротив серед населення, адже не всі громадяни в силу суб'єктивних та об'єктивних причин готові змінити правові устрої та звичаї, які були напрацьовані роками.

Також, варто звернути увагу на досвід європейських країн, які успішно подолали практику судової упередженості. Для прикладу, у Конституції Нідерландів мітиться норма, яка передбачає притягнення до відповідальності усіх судів, які скоїли злочин чи зловживали своїм статусом, незалежно від того, чи протиправні дії були вчинені під час виконання обов'язків, чи ні. З цього варто зрозуміти, що судочинство має суворо контролюватися державними органами, але це аж ніяк не означає, що в такому разі посадовці зможуть чинити на них тиск.

До того ж, задля більш згурпованої, цілеспрямованої боротьби слід впровадити послідовну державну політику розвитку та становлення юстиції. Для цього спершу потрібно сформувати та скоординувати усі дієві засоби змін щодо суду. Зокрема, реформи як правосуддя, так і кримінальних норм права, при цьому беручи до уваги міжнародні стандарти [1, с 142].

Наприкінці варто додати, що питанням ефективного судового захисту мають займатися не лише державні органи, а й громадяни України, проявляючи активний інтерес до суспільного та політичного життя країни. Тобто населення має більш серйозно ставитись до усіх правових діянь, які відбуваються кожного дня. Приміром, варто намагатись більш змістовно та конкретно слідкувати за діяльністю

посадових осіб.

Підсумувавши, можна зробити висновок про те, що Україна однозначно визнає право громадян на судовий справедливий захист, проте його реалізація не є досконалою. У силу того, що наша країна розвивається за європейським напрямом проблеми, які існують в правосудді мають бути максимально чітко та оперативно вирішені владою, а населення повинно всіма можливими способами сприяти цим реформам.

Список використаних джерел:

1. Опак К.М. До питання протидії корупції в судовій системі України/ К. М. Опак // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2013. - №3 (спец.вип.). – С. 137-143.
2. Грень Н. М. Право на справедливий суд: проблеми доступності та публічності / Н. М. Грень // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Юридичні науки : збірник наукових праць. – 2015. – № 825. – С. 132–137.

Науковий керівник: *Пижова М. О.*, к. ю. н., доцент кафедри загальноправових дисциплін Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Трофимчук К.О.¹

ПРАВОВА ПРИРОДА ВИСНОВКУ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ЯК ЗАСОБУ ДОКАЗУВАННЯ

Права і свободи людини і громадянина захищаються судом [1].

Відповідно до положень Конституції України основними засадами судочинства є:

- 1) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом;
- 2) забезпечення доведеності вини;
- 3) змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;

¹ Студентка 2-го курсу Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

- 4) підтримання публічного обвинувачення в суді прокурором;
- 5) забезпечення обвинуваченому права на захист;
- 6) гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами;
- 7) розумні строки розгляду справи судом;
- 8) забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках - на касаційне оскарження судового рішення;
- 9) обов'язковість судового рішення.

Завданням судочинства в Україні є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судами спорів віднесених до їх юрисдикції, з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб чи держави.

Це перш за все залежить від дослідження обставин справи, оскільки учасники справи надають суду докази, в яких відображають факти та обставини на підставу своїх доводів та заперечень, а суд їх оцінює.

Одним з центральних інститутів судочинства в Україні є інститут доказування.

Доказування – це складний процес розумової і процесуальної діяльності його суб'єктів з обґрунтування якого-небудь положення і виявлення якогось знання на підставі дослідженого [5].

Фактично доказування – це процесуальна форма отримання доказів.

Судова експертиза є одним з засобів доказування обставин, оскільки у процесі здійснення правосуддя часто виникає необхідність встановлення обставин, які потребують спеціальних досліджень та знань відповідного фахівця. Вона сприяє всебічному, повному та об'єктивному дослідженню обставин справи, та за результатами розгляду справи прийняттю законних та обґрунтованих судових рішень.

Судова експертиза - це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [2].

До принципів експертної діяльності можна віднести такі: законності, незалежності, об'єктивності і повноти дослідження.

Порядок призначення судових експертиз, їх види, організація проведення експертиз, права, обов'язки та відповідальність судового експерта, оформлення висновків експертів визначаються наступними актами законодавства:

- процесуальними актами законодавства;
- Законом України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 р. №4038-ХІІ;
- Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженою наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5, з урахуванням Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, також затверджених згаданим наказом Міністерства юстиції України;
- іншими нормативно-правовими актами.

Відповідно до підпункту 5 пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затверджене Постанови КМУ від 02.07.2014 року №228, експертне забезпечення правосуддя покладено на Міністерство юстиції України [4].

Основний перелік видів (підвидів) судових експертиз закріплений в Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень. Так, відповідно до зазначеної інструкції визначені наступні групи експертиз: криміналістична, інженерно-технічна, економічна, товарознавча, експертиза у сфері інтелектуальної власності; психологічна, мистецтвознавча, екологічна, військова, судово-ветеринарна, гемологічна [3].

Позитивним є введення в цивільний, господарський, адміністративний процеси процедуру проведення експертизи на замовлення учасників справи. Не можна сказати, що це зовсім нове поняття, коли судова експертиза проводиться за заявою фізичної або юридичної особи. Таке практикувалося і до змін у процесуальному законодавстві. Існують непоодинокі випадки, коли такі висновки приймалися судами до уваги як докази. Можливо саме це стало поштовхом для закріплення цього права для учасників справи на законодавчому рівні.

Слід звернути увагу, що ініціюючи призначення судової експертизи, необхідно обґрунтувати необхідність проведення

відповідної судової експертизи, а також визначитися з питаннями, що будуть поставлені експерту.

Формулювання питань, які ставляться перед експертом, повинно здійснюватись з урахуванням Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень і атестованих експертних методик, у яких зазначаються питання, на вирішення яких спрямовані ці методики та реєстр яких ведеться Міністерством юстиції України.

Результатом проведення експертизи є висновок експерта.

Висновок експерта складається у формі та в порядку, передбаченому законом. Форма висновку експерта є уніфікованою для всіх видів судових експертиз.

Вимоги до висновку експерта встановлені процесуальним законом та Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень.

На підставі діючого законодавства, висновок експерта має містити:

1. Вступну частину.
2. Дослідницьку частину (опис процесу дослідження та його результати, а також обґрунтування висновків з поставлених питань).
3. Заключну частину - висновки за результатами дослідження у вигляді відповідей на поставлені питання в послідовності, що визначена у вступній частині.

Важливим є те, що експерт обізнаний про кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивого висновку. Це і є головною відмінністю від інших інших видів досліджень.

Про висновки експертизи, проведеної на замовлення учасника справи, слід зазначити, що вимоги до такого висновку аналогічні вимогам до висновку експерта, наданого на замовлення суду.

Встановлення обставин чи фактів за допомогою судової експертизи часто відіграє важливу роль у процесі доказування, адже на практиці трапляються випадки, коли встановлення відповідних обставин чи фактів, що виходять за межі обов'язкових знань суддів, неможливе без залучення компетентних вузькопрофільних фахівців, тобто експертів у відповідній галузі. У зв'язку з цим, висновок експерта має вагоме значення.

Однак, слід пам'ятати, що висновок експерта не є остаточним та

обов'язковим та має рівну силу з іншими доказами. Жоден доказ не має заздалегідь установлені сили для суду. Ненажлежне оформлення висновку може стати наслідком неприйняття його судом як доказу. А як відомо за загальним правилом, недотримання сторонами, іншими уповноваженими державними органами процесуальних норм законодавства, впливає на постановлення того чи іншого рішення суду.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>;

2. Закон України «Про судову експертизу» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 28. – с. 232. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>;

3. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 08.10.98 № 53/5. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98?lang=en>;

4. Положення про Міністерство юстиції України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 року № 228. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/228-2014-%D0%BF>;

5. Дудник Л.М. Українське господарське право та господарське процесуальне право: Курс лекцій. – 2005.

Науковий керівник: *Барабаш Т. О.*, к. ю. н., асистент кафедри загальноправових дисциплін Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

СУБ'ЄКТИВНІСТЬ У ФІЛОСОВСЬКОМУ ОСМИСЛЕННІ ЛЮДИНИ ТА ПРИРОДНІ ПРАВА

Особистість осмислюється і розуміється відповідно на основі цих самих, конкретних теоретичних засад у відповідності до пізнання яких, стає зрозумілим, що людська істота є багатогранною за своєю суттю, в плані якостей. Вона має безліч проявів, які у свою чергу, роблять людську активність насиченню та різнобічною. Таким чином людина маючи високий рівень свідомості, має можливість користуватись цим самим рівнем свідомості, проявляючи себе в різних формах й іпостасях.

Філософія в якості свого об'єкту дослідження, сприймає у тому числі людину, як ту істоту яка за своїми даними і характеристиками предметного характеру, здатна викликати питання, щодо її вірогідного походження.

Однозначної відповіді на це запитання досі немає, відповідно й саме запитання тому залишається актуальним як і раніше. Філософія в обличчі своє підгалузі, у вигляді філософської антропології, намагається дати, відповідь на запитання характерного порядку.

Розглядаючи людину в різних контекстах і іпостасях, філософська висуває різні теорії, щодо походження людини, та її місця в цьому світі.

Зокрема філософська розглядає людину в біологічному, релігійному, змішаному та інших ракурсах. Таким чином сприймаючи людську суть і питання її походження, у багатоплановому вимірі.

Біологічний підхід є уособленням, розумінням еволюційних процесів з боку філософії. Де процеси еволюційного характеру, призводять до остаточного формування сучасної людини.

Релігійне бачення цього питання, передбачає осмислення з боку філософської науки, таких теоретичних аспектів, як вірогідне походження людини від вищих сил.

Змішаний ракурс походження людської істоти, передбачає синтез різних підходів між собою і створення ситуації, в якій різні підходи

¹ Вихованка КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді», відділення філософії та суспільствознавства секція «Філософія», учениця 9 класу ЦТ «Шевченківець»

доповнюють один одного.

Як можна побачити, у зв'язку з відсутністю однозначної відповіді на запитання щодо походження людини. Відповідний підхід, щодо пошуку цієї самої відповіді досі зберігає відповідну актуальність.

Список використаних джерел:

1. Бердяев Н. Самопознание / Бердяев Н. – М.: Азбука-Аттикус, 2011. – 340 с.
2. Вальверде К. Філософська антропологія / Вальверде К. [пер. з ісп. Г. Вдовіна] – К.: Каравела, 1999 – 412 с.
3. Гелен А. О систематике антропологии / А. Гелен // Проблема человека в западной философии. – Москва: Прогресс, 1988. – 160 с.
4. Кассирер Э. Опыт о человеке. Введение в философию человеческой культуры / Э. Кассирер // Проблема человека в западной философии. – Москва: Прогресс, 1988. – С. 3-31.
5. Причепій Є.М. Філософія / Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль А.М. – К.: Академвидав, 2007. – 400 с.
6. Філософія. Курс лекцій: Навч. посібник. – К.: Академвидав, 1996.- 400с.
7. Читанка з філософії: У 6 книгах. – К.: Довіра, 1993. – Кн. 6: Зарубіжна філософія ХХ століття. – 240 с.

Науковий керівник: *Тищенко М. С.*, керівник секції філософії відділення філософії та суспільнознавства КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді».

Циз А. В.¹

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУДОЧИНСТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

З утворенням такої держави, як Україна відбувся розподіл системи влади на три гілки: законодавчу, виконавчу і судову. Одну з найважливіших позицій в національному законодавстві займає правосуддя, проте вдосконалюючи його, держава зіткнулася з різними

¹ Студентка 1 курсу Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

проблемами, що заважають розвитку юстиції. Дане питання досліджували: О.С. Ткачук, В.С. Бігун, А. М. Бернюков, О.Ю. Бусол, В.Т. Маляренко, Н.Д. Квасневська, Т.В. Галайденко та інші.

Основоположними причинами виникнення вище зазначених аспектів є сучасна ситуація в державі а також пов'язані з цим особливості судової системи. Так наприклад : з належністю України до романо - германської правової сім'ї, чинне законодавство не закріплює прецедентне право на юридичному рівні, хоча існує багато фактів що доводять зворотнє. Зауваживши такі незначні аргументи, можна доцільно зрозуміти суть і масштаб проблематики.

По-перше однією із фундаментальних проблем є недосконале забезпечення суддям незалежності. Багато років тривають дискусії, ухвалюються різноманітні нормативно-правові акти, запроваджена велика кількість реформ, але проблема й досі не знаходиться на стадії вирішення. Щодо підтвердження цього факту: в 2019 році було проведено анонімне анкетування в Національній школі суддів. За її результатами: 94% респондентів дали позитивну відповідь на питання «Чи самостійні Ви у прийнятті рішення при розгляді справи в суді?», що ще раз доводить упередженість нашого судочинства.[1,с 42]

Також слід звернути увагу на вплив політики та олігархії на сучасне правосуддя. Величезна кількість судових рішень було винесено неналежним чином через клановість олігархічних партій та з політичних міркувань. Експерти Заходу, розглянувши це питання виявили, що близько десяти олігархічних кланів провадять свою політику у владі України. Кожен з них намагається виграти « війну», що триває роками. Політичні партії теж не відстають: намагаючись підпорядкувати судочинство для власних потреб, адже воно є фундаментальною в становленні країни.

Одним із методів вирішення цих проблем є запровадження кримінальної відповідальності за вплив на суд у будь-який спосіб. Також варто внести зміни до ст. 126 Конституції України, зробивши її більш конкретизованою та повною, вичерпною. Слід запровадити дієві державні механізми, для забезпечення ефективності даної норми права, тим самим позбувшись її декларативності.

По - друге слід зазначити що для українського правосуддя притаманне таке явище як корупція, яке неодноразово намагались

викорінити, проте на даний момент ще не вдалось досягнути бажаного результату. Більшість суддів нового покоління спершу намагаються змінити цю застарілу недосконалу систему, але з часом більшості фахівців не вистачає сил чинити опір. Зрештою це призводить до того що вони стають підвладними вже усталеним сформованим принципам і підпорядковуються їм.

Також можна прослідкувати що це відображається і в розмірі заробітної плати, усім відомо про «захмарні» зарплати держслужбовців, але в порівнянні з європейськими вони є невеликими. Проте колеги із Заходу, переглянувши декларації наших «служителів Феміди» можуть лише позаздрити, адже більшість з них за п'ять-десять років роботи можуть похизуватися дорогими квартирами, авто та земельними ділянками, що у черговий раз доводить корумпованість українського правосуддя.

Ефективним вирішенням цієї проблеми є підвищення заробітної плати суддям, що значно зменшить потребу держслужбовців у необхідності отримання неофіційних доходів. Також необхідно повністю викорінити стару, корупційну систему шляхом проведення люстрації. Нове покоління, що не має звички отримувати неправомірну вигоду, одержуючи гідну оплату праці зможе змінити або принаймні започаткувати доцільне та ефективне правосуддя.

По-третє, існує певна недовіра населення до судочинства, показники цього з кожним роком зростають. За даними дослідження «Ставлення громадян України до судової системи» за замовленням офісу Ради Європи, кожен п'ятий українець вважає, що всі рішення суду є корумпованими, несправедливими та незаконними. Лише 1,3% нашого населення, використовуючи власний досвід, формують свою думку щодо правосуддя, решта ж — лише завдяки засобам масової інформації, а також з власної уяви.

Доцільним засобом вирішення цього питання є впровадження додаткових механізмів у державі для належної комунікації суду з суспільством. Потрібно показати всі аспекти провадження судової влади. Правосуддя має навчитися правильно та доступно інформувати населення, показати всі переваги та проблеми, що потребують вирішення. Також допоможе відновити довіру в молоді контакт суду через сучасні технології, соціальні мережі, де інформація буде написана

зрозумілою і доступною мовою для громадян, що не мають юридичної освіти.

У багатьох західних країнах незалежність і самоуправління суддів є реальністю. Запровадження Нової Рекомендації Ради Європи 2010 року на відміну від попереднього документу, яскраво підкреслила незалежність судочинства. Особливо висвітлено роль Вищих рад суддів, як головних органів управлінням судоустроєм, що викоринить упередженість і залежність правосуддя. Досить ефективним впровадженням залишається проєкт ЄС « Підтримка реформ у сфері юстиції», в якому саме п'ятий компонент закріплює верховенство права, прозорість в судовому керуванні, забезпечення мінімального впливу законодавчої та виконавчої влади. Дієвість цих документів закріплюється в тому, що вони застосовуються не лише в теорії, але й на практиці, що забезпечує належну реформацію європейського судочинства. Проблематика судової системи в Україні є досить суттєвою, тому нам потрібно спиратись на досвід ЄС.

Підсумувавши слід зазначити, що проблеми чинного правосуддя мають бути вирішені для того, щоб Україна розвивалась як правова, демократична держава та мала змогу гарантувати свої громадянам належний судовий захист за міжнародними стандартами.

Список використаних джерел:

1. Маляренко В.Т. До питання неналежного забезпечення суддям незалежності./ В.Т. Маляренко// Щодо головних проблем судової влади в Україні – 2013.-№1(2) (спец. вип.) – С. 39-49.
2. Новак А.М. До питання корупції українського судочинства./ А.М. Новак// Реалізація функцій держави в процесі формування національної антикорупційної політики – 2018.-№1(36) (спец. вип.) – С. 31-36.

Науковий керівник: *Денісова О. С.*, к. ю. н., доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА ЧАСТКУ У СТАТУТНОМУ КАПІТАЛІ, ЯК ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Прийняття Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» № 2275-VIII (далі по тексті – Закон), який набрав чинності 17.06.2018 року» зарегламентував новий інститут корпоративного права – звернення стягнення на частку учасника товариства на виконання виконавчого документа про стягнення з учасника грошових коштів (стаття 22 цього ж Закону) [1].

Статтю 22 Закону визначено, що звернення стягнення на частку учасника товариства здійснюється на виконання виконавчого документа про стягнення з учасника грошових коштів або на підставі виконавчого документа про звернення стягнення на частку майнового поручителя, яка передана у заставу в забезпечення зобов'язання іншої особи [1].

Разом з прийняттям Закону № 2275-VIII були внесені і зміни до Закону України № 1404-VIII від 02.06.2016 року «Про виконавче провадження» – його було доповнено статтю 53¹ під назвою «Особливості звернення стягнення на частку учасника товариства з обмеженою відповідальністю, учасника товариства з додатковою відповідальністю». Статтю передбачено, що особливості звернення стягнення на частку (частину частки) учасника товариства з обмеженою відповідальністю та учасника товариства з додатковою відповідальністю визначаються Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [2].

Наведені вище норми є взаємопов'язаними між собою, але не передбачають чіткого порядку та, власне, стадій, документів та осіб до яких повинні звертатися стягувачі для реєстрації змін в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

Такий порядок потрібно було б шукати у Законі України №755-IV

¹ Студент 6 курсу Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

від 15.05.2003 року «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань». Але, частиною 4 та частиною 5 статті 17 Закону України № 755-IV [3], що регулюють порядок проведення дій щодо реєстрації змін до відомостей про юридичну особу що містяться в Єдиному державному реєстрі, порядок реєстрації результатів звернення стягнення на частку у статутному капіталі – відсутній.

Рішенням Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) «Рисовський проти України» від 02.10.2011 (заява № 29979/04), визначено, що оперуючись «принципом належного урядування» як багатоаспектним принцип, що полягає у зобов'язанні держави організувати роботу державних органів та апарату в цілому таким чином, щоб було забезпечено юридична визначеність у цивільних правовідносинах, які зачіпають майновий інтерес (цивільними правовідносинами, згідно практики ЄСПЛ є всі відносини відмінні від кримінальних). Понад це «на державні органи покладено обов'язок запровадити внутрішні процедури, які посилять прозорість і ясність їхніх дій, мінімізують ризик помилок». Водночас згідно з концепцією «принципу належного урядування» «Ризик будь-якої помилки державного органу повинен покладатися на саму державу, а помилки не можуть виправлятися за рахунок осіб, яких вони стосуються».

Також в п. 50-51 рішення ЄСПЛ у справі «Щокін проти України» від 14.10.2010 (заява № 23759/03 та 37943/06) визначено, що:

«50. Перша та найважливіша вимога статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) полягає в тому, що будь-яке втручання публічних органів у мирне володіння майном повинно бути законним. Так, друге речення першого пункту передбачає, що позбавлення власності можливе тільки «на умовах, передбачених законом», а другий пункт визнає, що держави мають право здійснювати контроль за використанням майна шляхом введення «законів». Більш того, верховенство права, один із основоположних принципів демократичного суспільства, притаманний усім статтям Конвенції. Таким чином, питання, чи було дотримано справедливого балансу між загальними інтересами суспільства та вимогами захисту основоположних прав окремої особи, виникає лише тоді, коли встановлено, що оскаржуване втручання відповідало вимозі

законності і не було свавільним (див. рішення у справі «Ятрідіс проти Греції» [ВП], N 31107/96, пункт 58, ЄСПЛ 1999-II).

51. Говорячи про «закон», стаття 1 Першого протоколу до Конвенції посилається на ту саму концепцію, що міститься в інших положеннях Конвенції (див. рішення у справі «Шпачек s.r.o.» проти Чеської Республіки», N 26449/95, пункт 54, від 9 листопада 1999 року). Ця концепція вимагає, перш за все, щоб такі заходи мали підстави в національному законодавстві. Вона також відсилає до якості такого закону, вимагаючи, щоб він був доступним для зацікавлених осіб, чітким та передбачуваним у своєму застосуванні (див. рішення у справі «Бейелер проти Італії», [ВП], N 33202/96, пункт 109, ЄСПЛ 2000-I)».

З даних рішень ЄСПЛ варто визначити, що втручання органів державної влади у мирне володіння майном (до такого майна відносяться і корпоративні права) повинно бути законним. Також, таке втручання можливе тільки за умови наявності підстав в національному законодавстві.

З огляду на вищевказане, інститут корпоративного права «Звернення стягнення частки у статутному капіталі», що був запроваджений «новим» Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» не може бути реалізований через відсутність закріпленого законодавством порядку, що в свою чергу є порушенням основоположних прав та свобод людини, що відображення в рішеннях Європейського суду з прав людини.

Тому, для здійснення звернення стягнення на частку у статутному капіталі, законодавцю перш за все потрібно передбачити чіткий порядок здійснення дій як органами виконавчої служби, так і органами, що здійснюють державну реєстрацію змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

Список використаних джерел:

1. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 року № 2275-VIII // Офіційний вісник України. – 2018 р. – № 24 – стаття 850;

2. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 року № 1404-VIII // Офіційний вісник України. – 2016 р. – № 53 – стаття 1852;

3. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 року № № 755-IV // Офіційний вісник України. – 2003 р. – № 25 – стаття 1172;

4. Рисовський проти України: рішення ЄСПЛ від 02.10.2011 (заява № 29979/04);

5. Щокін проти України: рішення ЄСПЛ від 14.10.2010 (заява № 23759/03 та 37943/06) – п. 50-51.

Науковий керівник: *Прилико С. М.*, д. ю. н., професор, завідувач кафедри приватного права Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

ЗМІСТ

<i>Кучма О. Л.</i> НАЛЕЖНИЙ ДОКАЗ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД В УКРАЇНІ.....	3
<i>Олефір В. І.</i> ДО ПИТАННЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРАЦЮ ТРУДОВИМИ МІГРАНТАМИ.....	6
<i>Явір В. А.</i> ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОАТЛАНТИЧНИХ СТАНДАРТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ.....	11
<i>Автухов К. А.</i> ЩОДО ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗАСУДЖЕНИХ ДО АРЕШТУ.....	16
<i>Андрущенко Л. В.</i> ПОРІВНЯЛЬНІ АСПЕКТИ ЗАРУБІЖНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ГРОМАДЯН НА ІНКЛЮЗИВНУ ОСВІТУ.....	19
<i>Барабаш Т. О.</i> ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В НАЦІОНАЛЬНУ СУДОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ.....	25
<i>Отарова А. А.</i> THE PROCESS OF THE ADOPTION OF THE CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD.....	29
<i>Погорєлова О. С.</i> МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ, ВИЗНАЧЕНІ ЄВРОПЕЙСЬКОЮ СОЦІАЛЬНОЮ ХАРТІЄЮ (ПЕРЕГЛЯНУТОЮ) В СФЕРІ ОПЛАТИ ПРАЦІ.....	33
<i>Самбор М. А.</i> ПРАВО НА СВОБОДУ МИРНИХ ЗІБРАНЬ, ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В УКРАЇНІ.....	37
<i>Сіньова Л. М.</i> ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИМ СІМ'ЯМ В УКРАЇНІ.....	41
<i>Славко А. С.</i> ПЛЮРАЛІЗМ В ОСВІТІ ЯК ЦІННІСТЬ: ПІДХІД ЄСПЛ.....	45
<i>Чижов Д. А.</i> ПРАВА ЛЮДИНИ: ІСТОРІОГРАФІЯ ТА РОЗВИТОК.....	49
<i>Щерба В. М.</i> ЩОДО ПИТАННЯ СУДУ ПРИСЯЖНИХ.....	53
<i>Волевський Л. В.</i> РЕКОДИФІКАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД.....	55

Кащук Т. О.	
ПРАВО ГРОМАДЯН НА ВІДПОЧИНОК: ЗЕМЕЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ.....	57
Петрик І. Й.	
ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ПРИ ВІДНЕСЕННІ БАНКУ ДО КАТЕГОРІЇ ПРОБЛЕМНИХ.....	60
Погорелова Л. Г.	
РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ.....	63
Прилико Д. С.	
ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	67
Савченко С. В.	
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ВІДПОЧИНОК: ЗЕМЕЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ.....	70

ТРИБУНА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО

Аджієва Е. М.	
СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВ ЛЮДИНИ В ОКУПОВАНОМУ КРИМУ.....	73
Арташесян З. Г.	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД В УКРАЇНІ.....	75
Бехало М.О.	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЛЕЖНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБАМ, ПОЗБАВЛЕНИМ ВОЛІ, ВІДПОВІДНО ДО ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	79
Бублик А. О.	
КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО ПРАВА ДИТИНИ: ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	83
Величко І. В.	
КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО ПРАВА ДИТИНИ: АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ДІЄВІСТЬ.....	86
Войтюк Д. В.	
ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА КОНСТИТУЦІЙНУ СКАРГУ В УКРАЇНІ.....	89
Головко А. С.	
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ООН ЩОДО ПОВОДЖЕННЯ ІЗ ЗАСУДЖЕНИМИ.....	93
Гончарук І. О.	
ВПЛИВ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА ЗДІЙСНЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ... ..	96
Гроза Д. В.	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ НОВОГО ЕТАПУ РЕФОРМУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕРХОВНОГО СУДУ ТА ОРГАНІВ СУДДІВСЬКОГО ВРЯДУВАННЯ..	100
Дмитришин Р. А.	

ПРАВО ЛЮДИНИ НА СПОЖИВАННЯ ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	103
<i>Драшкуль В. М.</i> ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД В УКРАЇНІ.....	106
<i>Zheldak Y. T.</i> COMPARATIVE ASPECTS OF LEGAL REGULATION OF SEX WORK IN SWEDEN AND GERMANY.....	109
<i>Заволока Д. О.</i> СОЦІАЛЬНА СУТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ОСНОВНА ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ.....	112
<i>Зацарна К. І.</i> ПИТАННЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВ МІГРАНТІВ В ЄВРОПІ.....	117
<i>Золотко А. В.</i> ВІДСУТІСТЬ МЕХАНІЗМУ ЗВІЛЬНЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В УКРАЇНІ, ЯК ПОРУШЕННЯ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	120
<i>Каленівіч М. С.</i> РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЛЕЖНОГО ТА ЕФЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ.....	123
<i>Каїштан М. М.</i> ГАРАНТІЇ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ.....	127
<i>Коваль Л. А.</i> РОЛЬ І МІСЦЕ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОМУ ДИСПУТІ..	131
<i>Колодій Є.М.</i> СУЧАСНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ.....	136
<i>Корецька Т. С.</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО РЕГІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	139
<i>Кудренко Д. Д.</i> ПРОБЛЕМНІ ЗАСАДИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ.....	142
<i>Мартинюк О. Л.</i> ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД: ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ.....	148
<i>Микитюк О. С.</i> ПРАВОВІ НАСЛІДКИ АГРЕСІЇ РФ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	151
<i>Онищенко А. С.</i> ДО ПИТАННЯ ЩОДО НОРМАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	156
<i>Петрухно В. В.</i> В ПОШУКАХ ОПТИМАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ	

УКРАЇНИ.....	158
Попович М. Є. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЛЕЖНОГО ДОСТУПУ ДІТЕЙ ДО ПРАВОСУДДЯ.....	161
Серпун Д. Р. ПРАВО ГРОМАДЯНИНА ЩОДО КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЗАКОННОСТІ В СИСТЕМІ СУЧАСНОГО ПРАВА.....	164
Скідан Н. В. ЕВОЛЮЦІЯ ПІДХОДІВ ВЕРХОВНОГО СУДУ ДО ВИРІШЕННЯ ПИТАННЯ ДОПУСТИМОСТІ ДОКАЗІВ ЯК СКЛАДОВОЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД (НА ПРИКЛАДІ ЗАСТОСУВАННЯ Ч. 12 СТ. 290 КПК).....	167
Ткаченко Т. О. ПОРІВНЯННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК В УКРАЇНІ ТА В ЄВРОПІ.....	170
Ткачук А. В. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД ЯК ОДНА З КОНСТИТУЦІЙНИХ ГАРАНТІЙ ЗАБАЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ЗІ СТОРОНИ ДЕРЖАВИ.....	173
Трофимчук К. О. ПРАВОВА ПРИРОДА ВИСНОВКУ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ЯК ЗАСОБУ ДОКАЗУВАННЯ.....	176
Харькова Х. М. СУБ'ЄКТИВНІСТЬ У ФІЛОСОВСЬКОМУ ОСМИСЛЕННІ ЛЮДИНИ ТА ПРИРОДНІ ПРАВА.....	181
Циз А. В. ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУДОЧИНСТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	182
Шунік Д. А. ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА ЧАСТКУ У СТАТУТНОМУ КАПІТАЛІ, ЯК ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	186

Наукове видання

ПРАВА ЛЮДИНИ: ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Збірник матеріалів
Всеукраїнського круглого столу**

(Київ, 5 грудня 2019 р.)

Відповідальний за випуск *Я. С. Бенедик*

Матеріали друкуються в авторській редакції

Підписано до друку 13.12.2019.
Формат 60×84 ¹/₁₆, Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 11,28. Обл.-вид. арк. 9,81. Вид. № 2430.
Тираж 100 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
вул. Чернишевська, 80а, Харків, 61002, Україна
Тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ФОП Дуюнова Л. М.
Тел. (057) 717-28-80